

Joona Laitinen

**VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSIA 4–12-
VUOTIAIDEN LASTEN HEMMOTTELUSTA**

**Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2012
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Laitinen, Joonas. VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSIA 4–12-VUOTIAIDEN LASTEN HEMMOTTELUSTA. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, 2012. 114 sivua. Julkaisematon.

Tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus oli tarkastella, millaisia kasvatustieteellisiä vanhemmilla on 4–12-vuotiaiden lasten hemmottelun seurauksista. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, miten vanhemmat määrittelevät hemmottelun käsitteen. Lisäksi selvitin kasvatustyylien ja vallan ilmenemistä hemmottelussa, hemmottelussa tärkeinä pidettyjä kasvatustyyliä, onnellisuuden koettua yhteyttä hemmotteluun sekä yhteiskunnallisia hemmotteluun vaikuttavia tekijöitä.

Aineistoa kerättiin kirjoitelmina 31 vanhemmalta lumipallo-otannalla sekä kirjoitelmapyyntöillä kasvatustieteellisten ainejärjestöjen sähköpostilistoilta sekä kasvatukseen liittyviltä keskustelupalstoilta. Teemahaastatteluja kerättiin neljältä vanhemmalta, jotka valikoituivat tutkimukseen lumipallo-otannalla. Äitejä aineistossa oli 30 ja isä 5. Tutkimuksen lähestymistapana oli fenomenografia ja analyysi toteutettiin teoriaohjautuvasti.

Hemmottelu määriteltiin jonkin asian sallimiseksi, joka voi olla pienikin asia, mutta poikkeaa jotenkin arjesta. Vanhemmat kokivat hemmottelun ilmenevän materiaalisuuden, maksullisuuden sekä yhteisen ajanvieton näkökulmista. Hemmottelun positiivisina seurauksina lapselle pidettiin motivaatiota ja nautintoa; negatiivisina seurauksina taas lisääntyvää tyytymättömyyttä sekä käytöshäiriöitä. Hemmottelun välttämisen positiivisina seurauksina nähtiin tyytyväisyys pienistä asioista sekä tunteiden hallinta; negatiivisina puolestaan pidettiin arvottomuuden tunnetta ja syrjäytymisen vaaraa.

Hemmottelun kasvatustyyliä olivat hemmottelu tietoisena ohjailuna, spontaani ja tunneperäinen hemmottelu sekä hemmottelu liiallisena sallivuutena. Valtaan liittyen hemmottelua kuvattiin palkitsemisena, selkeät säännöt sisältävänä, yhdessä lapsen kanssa neuvoteltuna sekä muiden läheisten toteuttamana. Kasvatustyylinä mainittiin lapsen aktiivisuus ja ahkeruus, hemmottelun säilyminen erityisenä, yhteinen ajanvietto, kasvatustyylin johdonmukaisuus, lapsen yksilöllisyys sekä perheen lasten tasavertaisuus. Hemmottelun koettiin tuottavan iloa ja virkistystä, mutta sen tuottama onnellisuus nähtiin hetkittäisenä tai keinotekoisena. Hemmottelua pidettiin onnellisuuden sijaan turtumista ja turvattomuutta tuottavana. Yhteiskunnallisista vaikutuksista mainittiin yhteisen ajan puute, lapsuuden mukavoittaminen, hämmennyneisyys oikeista kasvatustavoista, sosiaalinen paine hemmotteluun, kasvatuskulttuurin muutos lapsilähtöisemmäksi, elintaso ja varallisuus sekä kulutuskeskeisyys, tavarat ja mainokset. Hemmottelu näyttäisi tuottavan kasvatukselle haasteen, mutta tutkimuksen vanhemmat vaikuttivat hemmottelun lapsiaan satunnaisesti ja kohtuudella.

Avainsanat: lasten hemmottelu, kasvatustieteelliset tutkimukset, kasvatustyyli, vanhempien valta, kasvatustyyli, yhteiskunta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	HEMMOTTELU JA SEN TAUSTATEKIJÄT	8
2.1	Lapsen hemmottelu	8
2.2	Hemmottelu yhteiskunnallisena ilmiönä	10
2.3	Kulutussyhteiskunta hemmottelun taustalla	12
3	HEMMOTTELEVA VANHEMMUUS KASVATUSTYYLIEN JA VALLAN NÄKÖKULMISTA	14
3.1	Kasvatustyylien kirjo ja hemmottelu	14
3.2	Vanhempien valta	17
4	VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET JA KASVATUSARVOT	20
4.1	Kasvatususkomukset ja kasvatustietoisuus	20
4.2	Kasvatusarvot	22
4.3	Onnellisuuden myytti	24
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	26
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1	Tutkimusaineiston keruu	28
6.1.1	Kirjoitelmat vanhemmille	29
6.1.2	Vanhempien haastattelut	31
6.2	Aineiston analyysimenetelmä	32
6.3	Tutkimuksen eettisyys	36
7	HEMMOTTELU JA VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET	38
7.1	Vanhempien määrittämä hemmottelu	38
7.2	Vanhempien kasvatususkomukset hemmottelun seurauksista	43
7.2.1	Kasvatususkomusten mukaiset hemmottelun seuraukset	44
7.2.2	Kasvatususkomusten mukaiset seuraukset hemmottelun välttämiseksi	48
8	KASVATUSTYYLIT JA VANHEMPIEN VALTA HEMMOTTELUSSA	51
8.1	Vanhempien kuvailemat kasvatustyylit hemmottelussa	51
8.2	Vanhempien kuvailema valta hemmottelussa	53
9	HEMMOTTELUN KASVATUSARVOT SEKÄ YHTEISKUNNAN KOETTU VAIKUTUS HEMMOTTELUUN	59

9.1	Hemmotteluun liitetyt kasvatusarvot	59
9.2	Vanhempien kokema hemmottelun yhteys onnellisuuteen	64
9.3	Vanhempien kokemat hemmotteluun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät	67
10	TULOSTEN YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	77
10.1	Tulosten yhteenveto	77
10.2	Tulosten pohdinta	80
10.2.1	Hemmottelu vanhempien määrittämänä – liiallista sallivuutta vai arjen yllätyksiä?	80
10.2.2	Uskomukset hemmottelun hyvistä ja huonoista seurauksista	82
10.2.3	Hemmottelun kasvatustyyli – aikuis- vai lapsilähtöisyyttä?	85
10.2.4	Vanhempien vallankäyttö hemmottelussa	87
10.2.5	Hemmottelussa tärkeinä pidetyt kasvatusarvot ja koettu onnellisuus	89
10.2.6	Hemmotteluun vanhempien mukaan vaikuttavat tekijät nyky-yhteiskunnassa	92
10.3	Tutkimuksen luotettavuus	96
10.4	Jatkotutkimusehdotuksia	101
	LÄHTEET	104
	LIITTEET	109
	LIITE 1: 2010 kerätyn aineiston kirjoitelmapyyntö	109
	LIITE 2: 2012 kerätyn aineiston kirjoitelmapyyntö	111
	LIITE 3: Tutkimuksessa käytetyt ainejärjestöjen sähköpostilistat	112
	LIITE 4: Teemahaastattelurunko	114

1 JOHDANTO

Hemmottelu on kasvatuksen osa-alue, josta puhutaan usein paljon arjessa. Tieteellinen tutkimus siitä on kuitenkin jäänyt varsinkin Suomessa melko vähälle. Nykyään kasvatuksen tullessa monimuotoisemmaksi ja ehkä monimutkaisemmaksi, hemmottelua ei sovi jättää kasvatustieteellisen tutkimusten ulkopuolelle. Hemmottelu on määritelty teoreettisesti vanhempien hyväksynnäksi lasten jatkuvaa tavaroiden vaatimista ja hyväksymättömänä pidettyä käytöstä kohtaan. Lisäksi hemmottelussa vanhemman nähdään tekevän itse liikaa asioita lapsen puolesta, olevan ylihuolehtivainen tai epäonnistuvan luomaan lapselle riittävän selkeitä sääntöjä. (Kaplan 1985, 561–562; Mamen 2006, 9.)

Puheeseen hemmottelusta voi törmätä arjessa hyvinkin erilaisissa yhteyksissä. Jotakin lasta voidaan kutsua ”pilalle hemmotelluksi”, jolloin hemmottelua pidetään lapsen kehitystä, suotuisaa kasvamista ja ylipäättänsä kasvatusta haittaavana. Toisaalta hemmottelu ymmärretään arkipuheessa nykyään myös virkistävänä, ja kyseistä sanaa käytetään erityisesti aikuisille suunnatuissa mainoksissa - esimerkiksi erilaisia lomamatkoja tai kylpylälomia mainostettaessa. Hemmottelun merkityksen voidaankin nähdä muuttuneen arkikielen käytössä kielteisestä aikaisempaa myönteisemmäksi. Kasvatustieteessä hemmottelu nähdään kuitenkin poikkeuksetta kasvatuksen ongelmana, joka esimerkiksi voi tuottaa lapselle erilaisia käytöshäiriöitä. Tällöin hemmottelun käsitteellä tarkoitetaan lasten jatkuvaa ja säännöllistä hemmottelemista satunnaisen hemmottelun sijaan.

Pulkkinen (1994, 36) on korostanut, että hemmottelu on kasvatuksen ongelma myös Suomessa. Järvinen ja Kolbe (2002, 15) ovat tosin tuoneet esille sellaistaakin kantaa, että Suomessa lapset saattaisivat tarvita enemmän hemmottelua ja pieniä arkisia yllätyksiä vanhemmiltaan. Tämä tarjoaisi heidän mukaan lapselle luontevaa huomiointia vanhemmilta sekä tunnetta siitä, että lapsi tuottaa iloa vanhemmilleen. Järvisen ja Kolben huomio hemmottelun tarpeellisuudesta tuntuu osoittavan, että hemmottelu on käsitteenä ja sanana hyvin monimerkityksinen.

Teoreettisena käsitteenä hemmotteluun liittyy Pulkkinen (1994, 36) mukaan liiallinen sallivuus, lapselle asetetut liian vähäiset vaatimukset sekä liiallinen vastaaminen lapsen haluihin ja tarpeisiin esimerkiksi tavaroita ostamalla. Järvinen ja Kolbe (2002, 15) taas tarkoittivat hemmottelulla pieniä yllätyksiä ja lapsen arkista huomiointia. Hemmottelun ongelma ei siis ratkea pelkästään sillä, että vanhempi pyrkii välttämään kasvatuksessa kaikkea hemmottelun piirteisiin vähänkään viittaavaa. Näin toimiminen nimittäin voisi johtaa siihen, että lapsen ja vanhemman välillä vallitsisi aidon läheisyyden puutetta. Tällöin kyseessä olisi kasvatustyylyltään kylmää vanhemmuutta, joka on tunnetasoltaan etäistä ja lapsen toimista tietämykseltään vähäistä (Pulkkinen 2002, 143–144).

Yleisesti hemmottelun tutkiminen on aikaisemmin painottunut melko vahvasti psykologiseen tutkimukseen (esim. Ehrensaft 1997; Mamen 2006). Suomessa hemmottelua on tarkimmin kuvaillut Pulkkinen (1994) kasvatustyylien näkökulmasta (ks. lukua 3.1). Hemmottelun aiemmat tutkimukset ovat Bredehoff, Clarke ja Dawson (2002, 3) jakaneet kahteen kategoriaan: 1.) hemmotteluun liittyvien vanhempien asenteiden tarkasteluun, sekä 2.) lapsuudessa ilmenneen hemmottelun ja aikuisiän luonteen kehittymisen välisen suhteen tutkimiseen. Useimmissa tutkimuksissa pääpaino ei ole kuitenkaan ollut itse hemmottelussa, vaan sitä on lähinnä vain sivuttu. Oma tutkimukseni pyrkii tarkastelemaan vanhempien asenteita hemmotteluun vanhempien kasvatustutkimuksilla.

Hemmottelua tutkin kasvatustutkimuksista käsin, sillä olen kiinnostunut erityisesti siitä, miksi vanhemmat joko haluavat hemmotella lapsiaan tai vältellä sitä kasvatuksessaan. Goodnow (1996, 315) onkin todennut, että juuri vanhempien kasvatustutkimuksien kautta voidaan ymmärtää paremmin vanhempien toimintaa. Hemmottelu on varsinkin siitä puhuttaessa hyvin väljästi määritelty ilmiö, jonka vuoksi on tarkoituksenmukaista tutkia sitä vanhempien kasvatustutkimuksista käsin.

Kasvatustutkimuksia hankin 4–12-vuotiaiden lasten vanhemmilta kirjoitelmilla sekä haastatteluilla. Aineiston avulla on tarkoitus saada joukko erilaisia tutkimuksia havainnollisesti kuvattuna. Tämän laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi valitsin fenomenografian, sillä se soveltuu parhaiten vanhempien kasvatustutkimusten ja käsitysten tutkimiseen. Keräämääni aineistoa analysoin teoriaohjaavasti. Tällöin teoriat eivät ole kategorioiden luomisen pohjana, vaan yritän luoda niitä aineiston varassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97). Käsittelen teorioita kuitenkin pohtiessani saamieni tulosten merkitystä viimeisessä luvussa, jossa käyn vuoropuhelua teorian ja empirian kanssa.

Kasvatususkomuksiin liittyen olen erityisesti kiinnostunut siitä, millaisia positiivisia ja negatiivisia seurauksia hemmottelusta seuraa lapselle vanhempien kasvatususkomusten mukaan. Lisäksi lähestyn hemmottelua tässä tutkielmassa sosiologisesti myös yhteiskunnallisen näkökulman huomioiden. Hemmotteluun vaikuttavat useat aiemme yhteiskunnalliset tekijät, kuten vanhempien kasvatusta haittaava kiire (Ehrensaft 1997, 2) sekä perheet tavoittava mainonnan runsaus (Mamen 2006, 16). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan rajaa hemmottelua vain materiaalin eli erilaisten tavaroiden antamiseen lapselle, vaan tarkastelen yhtä lailla myös vanhempien muuta sallivuutta.

Tutkimus rakentuu siten, että ensin esittelen kolmessa pääluvussa tutkimuksen teoreettista taustaa. Luvussa 5 käydään läpi tutkimustehtävä, ja luku 6 keskittyy tutkimuksen toteuttamiseen liittyviin asioihin. Seuraavissa kolmessa luvussa ovat tutkimuksen tulokset sekä viimeisessä luvussa pohdinta, jossa suhteutan saadut tulokset aiempaan tutkimuskirjallisuuteen tutkimustehtäväni huomioiden. Luvussa 2 käsitellään hemmottelua teoreettisena käsitteenä, hemmottelun yhteiskunnallista taustaa sekä kultusyhteiskunnan luonnetta hemmottelun taustalla. Luvussa 3 hemmottelua lähestytään kasvatustyylien sekä vanhempien kasvatuksellisen vallan muutoksen näkökulmista. Kirjallisuuskatsauksen viimeinen luku puolestaan käsittelee vanhempien kasvatususkomuksia ja -arvoja sekä Ellulin onnellisuuden myytin käsitettä.

Tutkimuksen tulokset esittelen luvuissa 7–9: ensimmäinen tulosluku vastaa kysymyksiin, miten vanhemmat määrittelevät hemmottelun, sekä mitä kasvatususkomuksia vanhemmilla on hemmottelun seurauksista; toinen siihen, miten vanhemmat kuvailevat kasvatustyylejään ja kasvatuksellista valtaansa lapsen hemmottelussa, ja kolmas luku selvittää, mitä kasvatarvoja vanhemmat pitävät hemmottelussa tärkeinä, kokevatko vanhemmat onnellisuuden liittyvän hemmotteluun, sekä mitkä yhteiskunnalliset tekijät vanhempien mukaan vaikuttavat hemmotteluun. Lopuksi kokoan tutkimuksen teoriataustan ja tulokset yhteen sekä arvioin tutkimustani luvussa 10.

2 HEMMOTTELU JA SEN TAUSTATEKIJÄT

Tässä luvussa tarkastellaan hemmottelua teoreettisena käsitteenä sekä yhteiskunnallisena ilmiönä, johon vaikuttavat useat erilaiset yhteiskunnalliset ilmiöt ja tekijät. Lopuksi kuvataan lyhyesti muutamia kulutusyhteiskunnan teorioita, sillä lapsen hemmotteluna pidetään usein juuri tavaroiden hankkimista ja muuta kulutusta, vaikka hemmottelua toki ovat myös sallivuus lasta kohtaan ja rajojen muodostamisen puute.

2.1 Lapsen hemmottelu

Lapsen hemmottelulle on annettu useita teoreettisia määrittelyjä, jotka eivät kuitenkaan radikaalisti eroa toisistaan. Hemmottelua on ensinnäkin kuvattu ilmiönä, jossa hyvää tarkoittavat vanhemmat antavat lapsilleen liian paljon, mutta eivät sitä, mitä lapset oikeasti tarvitsisivat (Ehrensaft 1997). Hemmottelu onkin haitallista juuri silloin, kun se käy toistuvaksi. Samalla siitä häviää erityisyyden tunne, sekä lapsi tottuu odottamaan ja vaatimaan sitä. Tämänkaltaisissa tilanteissa vanhempien kasvatustoiminnalta katoaa hallinta esimerkiksi tavaroiden hankkimisessa. (Mamen 2006, 19.)

Kaplanin määrittely (1985, 561–562) hemmottelusta sisältää lapsen puolesta jonkun asian tekemisen, minkä lapsi voisi itsekkin tehdä. Lisäksi siihen kuuluvat vanhemman lapsen kohdistuva ylikuolehtivaisuus sekä epäonnistuminen sääntöjen ja sääntörikkomusten seurauksien muodostamisessa lapselle. Mamenin (2006, 9) mukaan hemmotteluun kuuluvat vanhempien hyväksyminen lasten jatkuvaa materiaalien tavaroiden vaatimista sekä hyväksymättömänä pidettyä käytöstä kohtaan. Pulkkinen (1994, 36) onkin todennut, että hemmottelevat vanhemmat ovat hyväksyviä ja lapsikeskeisiä, mutta asettavat lapsilleen vain vähän vaatimuksia.

Bredehoft, Clarke ja Dawson (2002, 4) ovat jakaneet hemmottelun kolmeen kategoriaan: materiaalliseen, rakenteelliseen sekä relationaaliseen hemmotteluun. Materiaalinen hemmottelu on sitä, kun lapselle annetaan liikaa tavaroita. Rakenteellisessa

hemmottelussa vanhemmat eivät aseta lapselle sääntöjä. Relationaalinen hemmottelu puolestaan viittaa lasta ylihoivaavaan kasvatukseen. Materiaalisen vaurauden lisäksi hemmottelu voi siis olla myös ajankäyttöön ja yhteisiin kokemuksiin liittyvää, jos niitä ilmenee liikaa lapsen kehitystä haittaavasti. (Bredehoft, Mennicke, Potter & Clarke 1998, 1.)

McIntosh (1989, 108) oli ensimmäisiä, joka käytti termiä ”hemmotellun lapsen syndrooma”. Kyseistä syndroomaa luonnehtivat liiallinen itsekeskeisyys ja epäkypsä käyttäytyminen, jotka ovat tulosta vanhempien epäonnistumisesta muodostaa lapselle johdonmukaiset ja ikään sopivat rajat. Hemmottelua osakseen saavalle lapselle on todettu ominaisena piirteenä myös narsistisuutta (Bredehoft ym. 1998, 2). Hemmottelua saaneet lapset voivat kuitenkin olla mieleltään positiivisia ja toiminnassaan aktiivisia, mutta he ovat myös epäkypsiä, sillä heiltä puuttuu impulssien kontrollointia, sosiaalista vastuunottoa ja itseluottamusta. (Pulkinen 1994, 36.)

Ehrensaft (1997) näkee hemmottelun yleistyneen erityisesti koulutettujen keskiluokkaisten vanhempien keskuudessa toisen maailmansodan jälkeen. Nämä vanhemmat kamppailevat ollakseen hyviä vanhempia, mutta eivät löydä siihen tarpeeksi aikaa. He kokevat jatkuvasti olevan vuoroin erinomaisia vanhempia ja vuoroin kurjasti epäonnistuneita kasvattajina. Hemmottelevilla vanhemmilla on hyvä koulutus, tarpeeksi rahallisia resursseja ja korkea motivaatio, mutta silti suuria vaikeuksia yrittää olla kasvatuksessa kohtuullisia. Vanhemmuuden voidaan nähdä olevankin eräänlaisessa kriisissä, jossa vanhemmat ovat kasvattajina hämmentyneitä sen sijaan, että he olisivat pahoja tai itsekkäitä hemmotellessaan lastansa. (Ehrensaft, 1997, 4–5.)

Hemmottelussa ei ole kyse pelkästään itsekeskeisestä vanhemmuudesta, vaan ennemminkin ”vanhemmuuden paradoksista”. Vanhemmuuden paradoksin mukaan vanhemmat ovat samaan aikaan sekä liian itsekeskeisiä, että liian lapsikeskeisiä hemmotellessaan lapsiaan Toisaalta vanhemmat ovat ison osan ajastaan töissä ja töiden tekeminen vie pois yhteistä aikaa lasten kanssa. Tämä herättää helposti vanhemmissa syyllisyyttä siitä, mitä he eivät anna lapsille. Vanhempien kokema syyllisyys taas voi johtaa lapsiansa hemmotteluun, jossa vanhemman rooli on olla ystävä lapselleen vastuullisen opastajan sijaan. (Ehrensaft 1997, 2–4.)

Hemmottelu liittyy myös Hougardin (2005) määrittelemään curlingvanhemmuuden käsitteeseen. Curling-vanhemmat pyrkivät tasoittamaan ja harjaamaan lastensa elontien täysin sileäksi. He siis pyrkivät tekemään lapsuudesta mahdollisimman hyvää, turvallista ja helppoa aikaa. Tällöin vanhemmilta kuitenkin unohtuu kasvatuksen

tarjoaminen, kun he yrittävät vain taata onnellisen lapsuuden. Vanhemmat pyrkivät siihen, ettei lapsi kohtaisi esteitä ja ongelmia asettavia vastoinkäymisiä. Jotta tämä voisi onnistua, vanhempien täytyy olla asettamatta järkeviä rajoja lapsilleen. Vanhemmat pitävätkin tällöin lapsiaan tasavertaisina itsensä kanssa ja pyrkivät palvelemaan heitä parhaansa mukaan. Liiallinen hoiva ja auttaminen voi kuitenkin tehdä lapsesta itsestään avuttoman. (Hougaard 2005, 9, 64–65.)

Puolimatka (2004) näkeekin kärsimyksen tietyt muodot välttämättömänä osana kasvua ja kehitystä. Nämä muodot liittyvät vaivannäköön, epämukavuuteen ja pettymyksiin. Vanhemmat voivat lapsia kasvattaessaan yrittää varjella heitä epämiellyttäviltä kokemuksilta, mutta elämän luonteeseen kuuluu välttämättä, että lapsi joutuu myös pettymään monissa odotuksissaan. Kasvatuksen tulisikin valmistaa lasta kohtaamaan elämän rajallisuuteen liittyvää kipua ja epämukavuutta – kuitenkin masentamatta lapsen aloitekykyä ja viemättä hänen uskallustaan, vaan laajentaen hänen näkökulmaansa. (Puolimatka 2004, 298–299.)

2.2 Hemmottelu yhteiskunnallisena ilmiönä

Hemmottelun suuria taustavaikuttajia ovat globaalit vaikutteet yhteiskunnassamme, jotka suosittelevat ja rohkaisevat vanhempia lapsijohtoiseen kasvatukseen (Mamen 2006, 10). Nykyään perhe-elämä on Ehrensaftin (1997, 5) mukaan nopeassa muutosten virrassa. Perinteinen ydinperhe on väistynyt, kun naiset ovat siirtyneet kodeista työelämään. Pulkkinen (2002, 13) tosin toteaa, että naisten ansiotyö on kuulunut suomalaiseen elämänmenoon kauemmin kuin useimmissa muissa maissa. Elämästä on kuitenkin nähty tulleen entistä ennalta-arvaamattomampaa. Yhteiskunta korostaa enemmän voiton tuottamista kuin perhearvoja, mikä on vaikuttanut vanhempiin vahvasti kasvattajina. Tämän seurauksena hämmentyneet vanhemmat ovat alkaneet jäädä epätietoisiksi oikeista kasvatustavoista ja käyttää jatkuvasti useita lähestymistapoja kasvatuksessaan. (Ehrensaft 1997, 5–7.) Järvinen ja Kolbe (2002, 8) ovatkin todenneet, että kasvatuksesta on tullut entistä vaativampi tehtävä.

Lisäksi vanhat perhe- ja vanhemmuuskäsitykset ovat myös joutuneet kyseenalaistetuiksi individualismin eli yksilöllistymisen lisääntymisen myötä. Perinteiset ihmisten elämää määrittäneet sosiaaliset suhteet, siteet ja uskomusjärjestelmät ovat alkaneet menettää merkitystään. Tämän seurauksena yksilölliset ja subjektiiviset valinnat

ovat korostuneet. Yksilöiden onkin etsittävä ilman valmiita malleja itse suunta elämälleen. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 7.) Vanhempien käsitykset kasvatuksesta ja vanhemmuudesta ovat alkaneet muuttua, minkä vuoksi epätietoisuus oikeasta kasvatustavasta on lisääntynyt (Poikolainen 2002, 23).

Jälkitekollisessa yhteiskunnassa ovat erityisesti kulutus ja vapaa-aika korostuneet. Identiteeteistä on tullut aiempaa moniarvoisempia ja hajanaisempia, kun samalla median valta kierrättää moninaisia kuvia ja tekstejä globaalille yleisölle on lisääntynyt. Yksilöt ovat myös entistä vapaampia valitsemaan itse identiteettinsä refleksiivisesti konstruoiden, jolloin identiteeteistä on tullut entistä heikompia ja pinnallisempia. (Bennett 2005, 32–33, 39, 64.)

Lasten hemmottelua pidetään Pulkkinen (1994) mukaan yhtä lailla myös suomalaisen kasvatuksen ongelmana. Vanhempien ja lasten yhteisen ajan vähyys voi johtaa siihen, etteivät vanhemmat jaksa kontrolloida lastensa käyttäytymistä. Näin ilmapiiri säilyy miellyttävämpänä ja lapsen sallitaan toimia halujensa mukaan - esimerkiksi puhe- tapoihin liittyen. Ilman rajoja eläminen voi kuitenkin johtaa lapsen tuntemaan itsensä hylätyksi ja kerjäämään rajoja muualta - esimerkiksi koulusta. (Pulkkinen 1994, 36–37.)

Hemmottelua selittää Ehrensaftin (1997, 9) mukaan myös vanhempien pelko lapsiensa tulevaisuudesta. Sosiaalisessa ja taloudellisessa maailmassa turva tai takuu hyvästä tulevaisuudesta eivät ole varmoja. Vanhemmat jäävät tällöin epävarmoiksi siitä, mitä he voivat tehdä taatakseen lapsilleen paremman huomisen ja tulevaisuuden. Jokinen (2005, 126–127) on kuvaillut vanhempien halua siirtää erilaisia resursseja lapsille ja toivetta siitä, että nämä resurssit kasvaisivat. Lapselle halutaan antaa hyvää ja parasta, jotta hän voisi pärjätä maailmassa. Perheiden hajoamisen lisääntyminen on johtanut myös hemmottelun lisääntymiseen. Perheiden hajotessa lapset ovat vanhemmille luotettavin ja kestävin lenkki heidän perhe-elämässään, jota he saattavat kuvitella voivansa hemmottelulla vahvistaa. (Ehrensaft 1997, 9-10.)

Perheiden lisäksi myös lapsuus ja aikuisuus ovat kokeneet muutoksia. Toisaalta lapsuus on alkanut kadota Elkindin (1988) mukaan, sillä lapset pyrkivät olemaan koko ajan vanhempia ja aikuismaisempia kuin ovatkaan. Tähän on vaikuttanut yhteiskunnan painostus aikuistumisen kiirehtimiseen, saavutuksiin sekä menestykseen. (Elkind 1988, 3, 6.) Kiire aikuistumiseen voi tosin alkaa hävitä, kun yksilö saavuttaa täysi-ikäisyyden. Aikuistumisen nykyistä siirtymistä pitkälle myöhäisnuoruuteen on selitetty Kileyn kehittämällä termillä Peter Pan-syndrooma (Boland & Monad 2006, 7–8). Tällainen aikuinen tai vanhempi pyrkii sitkeästi pitämään kiinni nuoruudesta, uskoo harha-

luuloihin nuoruuden ikuisuudesta ja välttää ottamasta vastuuta. Hän siis kieltäytyy kasvamisesta aikuiseksi. Tämän syndrooman kehittymiseen vaikutti vahvasti kulttuurinen siirtymä kohti kuluttamista sekä henkilökohtaisen täyttymyksen ja välittömän tyydytyksen arvoja. (Ehrensaft 1997, 12–13.) Kasvatuksen kannalta voikin varmasti olla ongelmallista, jos vanhempi ei halua olla vastuullinen ja toimia aikuistuneesti, vaan pyrkii olemaan nuori ja karttamaan vastuuta.

Useita yhteiskunnallisia hemmotteluun vaikuttavia tekijöitä tarkasteltaessa on selvää, ettei hemmottelu ole lähtöisin vain vanhemmista peräisin olevasta ongelmasta. Näiden tekijöiden valossa hemmottelua voidaan ymmärtää myös yhteiskunnallisena ongelmana, jossa nykyajan vanhemman on vaikeaa pysyä kohtuullisena ja rajoja asettavana kasvatuksessa. Lisäksi vanhemmilla voi olla vaikeuksia asennoitua lapsen hänen ikäänsä ja kehitykseensä nähden sopivasti (Bredehoft, Mennicke, Potter & Clarke. 1998, 1). Hemmottelua selittävät yhteiskunnan ohella vanhempien omat kokemukset ja näkemykset kasvatuksesta, mutta vaikutusta voi olla myös omien vanhempien kasvatus-tavoilla (Mamen 2006, 34).

2.3 Kulutusyhteiskunta hemmottelun taustalla

Tarkastelen seuraavaksi hieman tarkemmin hemmottelun taustalla vaikuttavan kulutusyhteiskunnan luonnetta. Bauman (2005) on kuvaillut aikamme kuluttajayhteiskunnan perustuvan lupaukselle tyydyttää inhimillisiä haluja tavalla, johon mikään aikaisempi yhteiskunta ei olisi kyennyt. Tämä halujen tyydyttämisen lupaus säilyy kuitenkin houkuttelevana vain niin kauan, kun halu pysyy tyydyttämättömänä. Kuluttajayhteiskunta onnistuu tekemään tyytymättömyydestä pysyvää. Kulutustuotteista tehdään markkinoilla arvottomia pian jo sen jälkeen, kun ne on ensin suunnattu niitä markkinoimalla herättämään kuluttajien halut. Lisäksi kuluttajayhteiskunta pyrkii yksilön halujen ja tarpeiden tyydyttämisen sijaan synnyttämään uusia tarpeita ja haluja. Tällöin se, mikä alkaa kuluttajan tarpeena, muuttuu kuluttamisen pakoksi tai addiktioksi, jolloin useimpiin ongelmiin pyritään etsimään ratkaisua ensimmäiseksi kauppojen valikoimista. (Bauman 2005, 80)

Miten kulutusyhteiskunta sitten on tunkeutunut lapsuuteen? Lasten maailmassa konsumerismin henki ja käytäntö ovat Baumanin (2005, 112–113) mukaan vahvasti läsnä. Langer (2004) puhuukin ”kulutuskapitalistisesta lapsuudesta”. Lapsissa pyritään

luomaan alituisen tyytymättömyyden mielentilaa stimuloimalla aina halua uuteen ja uudelleen määrittelemällä edeltäneet tuotteet ”kelvottomaksi roskaksi”. Pohjimmainen tarkoitus tällöin onkin jatkuvasti uudelleen tuottaa alituisen haluamisen kehää, joka vain vahvistaa kulutuskapitalistista lapsuutta. (Langer 2004, 255.) Jatkuva mainosten virta lisää uusien tavaroiden vaatimista, jolloin lapsen tarvitsemista tavaroista alkaa kehittyä pitkiä ostoslistoja (Mamen 2006, 16). Jos vielä ennen lapsen viattomuutta pidettiin pyhänä, nyt on alettu pyhittää lapsen kykyä tietää ja valita itse. Tätä kehitystä ovat tukeet lasten omat tuotteiden vertaisarvioimiset, median tarjoamat erilaiset vaikuttavat hahmot ja tuotetietoisuus. Vanhempien ja lasten eli perheen tuleekin mukautua tähän kuluttajanormiin, jos he haluavat pitää sosiaalisen elämänsä tervehenkisenä ja normaalina. (Cook 2004, 150.)

Lasten markkinat ovat laajentuneet dramaattisesti kahden viime vuosikymmenen aikana. Tämä on näkynyt sekä suorissa hankinnoissa että lasten vaikutusvallassa vanhempien hankintoihin. Ilmiötä on kutsuttu lapsuuden kommodifikaatioksi eli tuoteistamiseksi. Lasten rooli kuluttajina on aktiivinen, sillä vanhemmat uskovat lasten tietävän itse parhaiten, mitkä tuotteet ovat heille parasta. (Bauman 2005, 114; Schor 2003, 7.) Lasten kuunteleminen kulutusvalinnoissa ei varmaankaan ole haitallista, mutta ongelmallisuus voi korostua tilanteissa, joissa lapset saavatkin liikaa päätösvaltaa siitä, mitä aina milloinkin ostetaan.

3 HEMMOTTELEVA VANHEMMUUS KASVATUS- TYYLIEN JA VALLAN NÄKÖKULMISTA

Lasten hemmotteluun kasvatuksellisenä toimintana liittyvät läheisesti teoriat vanhempien erilaisista kasvatustyyleistä sekä kasvatuksellisesta vallasta. Tässä luvussa käydään läpi omissa alaluvuissaan kyseisiä teorioita tarkastellen niitä erityisesti hemmottelun näkökulmasta.

3.1 Kasvatustyylien kirjo ja hemmottelu

Yksi tapa käsitteellistää vanhemmuutta on kuvata sitä erilaisilla kasvatustyyleillä. Darlingin ja Steinbergin (1993, 487–488, 492) mukaan kasvatustyylin joukolla tarkoitetaan vanhemman asenteita, jotka kohdistuvat lapseen, välittyvät lapselle vanhemman käytöksen kautta ja muodostavat pohjan tilannekohtaisille kasvatuskäytännöille. Kasvatustyyli välittyy lapselle osittain kasvatuskäytäntöjen kautta, mutta se ilmenee myös tietynlaisena tunneilmastona vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Kasvatustyyli pidetään suhteellisen pysyvänä vanhemman ominaisuutena. Kasvatustyyliiltään erilaiset vanhemmat kontrolloivat lapsiaan eri tavoin. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48–49.)

Vanhemmuutta voidaan kuvata Pulkkinen (2002) mukaan neljällä eri pääryhmällä: lämpimällä, kylmällä, sallivalla sekä korosteisella vanhemmuudella. Lämmin vanhemmuus on hyvinkin tunneperäistä hoivaavuutta ja tietämystä lapsen toiminnoista, joskin rajoittavuutta siinä ei ole paljoa. Kylmä vanhemmuus on tunnetasolla etäistä ja lapsen toimista tietämykseltään vähäistä. Miehillä kylmään vanhemmuuteen liittyy vahvasti rajoittavuutta ja naisilla puolestaan lapsiin kohdistuvien myönteisten tunnekokemusten vähyyttä. Salliva vanhemmuus on tunneperäistä hoivaavuutta, tosin siinä tietämys lapsen toiminnoista sekä rajoittavuus ovat vähäisiä. Korosteisessa vanhemmuudes-

sa on kaikkia näitä kolmea ominaisuutta eli hoivaavuutta, lasten toimintojen seuraamista sekä rajoittavuutta. (Pulkinen 2002, 143–144.)

Lämmin vanhemmuus sekä korosteinen vanhemmuus ovat lapsilähtöisiä. Aikuislähtöisiä kasvatustyyliä ovat salliva sekä kylmä vanhemmuus. Tämänkaltaiset vanhemmat eivät ole perillä lapsiensa toimista, mikä synnyttää lapsessa kokemuksen vanhemman välinpitämättömyydestä. Sallivat vanhemmat ovat hyväntahtoisia, mutta eivät ota tarpeeksi vastuuta lasten kasvatuksesta. Sallivassa kasvatuksessa rajat puuttuvat kasvatukselle, jonka johdosta lapsessa alkaa ilmetä turvattomuuden tunteita sekä häiritsevää käyttäytymistä. (Pulkinen 2002, 144–145.)

Baumrindin (1966) luokitukset kasvatustyyleistä ottavat huomioon vanhemman myönteisyyden sekä vaativaisuuden lasta kohtaan. Auktoritatiivisessa vanhemmuudessa on läsnä sekä rajoittavuutta että sallivuutta lapsen kannalta sopivassa suhteessa. Kyseisen vanhemmuuden ominaispiirteitä ovat lapsen toiminnan kontrolloiminen, mutta myös tämän tarpeisiin vastaaminen. Auktoritatiivinen kontrolli on perusteltua ja johdonmukaista. Autoritaarinen vanhemmuus puolestaan korostaa vanhempien valtaa ja rajoittaa lapsen autonomiaa. Salliva vanhemmuus taas on hyväksyvää, mutta asettaa lapsen toiminnalle erittäin vähän odotuksia tai vaatimuksia. Vanhemman sallivuus kohdistuu erityisesti lapsen mielijohteisiin, haluihin ja toimiin. Rajoitusten puuttumisesta huolimatta salliva vanhempi voi käyttää kasvatuksessaan apuna järkeilyä ja manipulointia saavuttaakseen halutun lopputuloksen. Laiminlyövä kasvatukselle taas on ominaista rajoitusten puutteen lisäksi vähäinen hoiva ja tuki. Pahimmillaan laiminlyövä kasvatustyyli on lapsen hyljeksintää. (Baumrind 1966, 889–891; Bredehoft, Mennicke, Potter & Clarke 1998, 3–4; Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 50.)

Rajojen asettamisesta huolimatta vanhemman ei tulisi pyrkiä kylmään auktoritaariseen kasvatukseen. Kasvatustyyliään kylmät vanhemmat asettavat rajoja lapselle pelkästään tilanteen hallitsemiseksi ilman eläytymistä lastensa kokemuksiin. Vanhemman ja lapsen välillä tulisikin olla lämmintä ja myönteistä vuorovaikutusta, johon kuuluvat rajoitusten perustelu sekä lapsen näkökulman huomioon ottaminen. Lapsilähtöisen kasvatustavan lähtökohta on tukea ja kannustaa lasta sekä olla luonteeltaan keskusteluvaa. (Pulkinen 1994 34–35; Pulkinen 2002, 145.) Vapaalla kasvatuksella tarkoitetaan sääntöjen opettamisen ja rajojen asettamisen vastakohtaa. Siinä sääntöjen noudattamista ei valvota, eikä sääntöjen laiminlyömisestä rangaista millään tavalla. Vanhemmat eivät juuri myönnä itse käyttävänsä vapaata kasvatusta, vaan heidän mukaansa vapaata kasvatusta käyttävät yleensä muut vanhemmat kuin he itse. (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 163,

166.)

Vapaa kasvatus on terminä lähellä sallivaa kasvatusta. Maccoby ja Martin (1983) ovat jakaneet vapaan kasvatuksen hemmotteluksi sekä kasvatuksen laiminlyönniksi. Hemmotteleva vanhempi omalla tavallaan hyväksyy lapsensa ja rakastaa häntä, mutta ei aseta hänelle vaatimuksia. Hemmottelulle on yleistä välittämisen ja huolehtimisen osoittaminen lapselle esimerkiksi tavaroita ostamalla tai tavallista suurempien rahamäärien antamisella. Lasten hemmottelu voi kuitenkin jäädä vähäiseksi, jos perheessä ei ole tarpeeksi rahaa. Tämä voikin aiheuttaa ahdistusta useille vanhemmille, koska lapset kuitenkin elävät kulutusyhteiskunnan mainostulvan keskellä. Lapsen saadessa muita lapsia vähemmän, hän joutuu kokemaan erilaisuutta, ja tällöin voi pahimmillaan mahdollistua sosiaalisen syrjäytymisen vaara. Tässä tilanteessa vanhemmat kokevat riittämättömyyttä, vaikka heidän tulisi huolehtia enemmänkin siitä, miten he kohtelevat lapsia ihmisinä, millaista arvomaailmaa tarjoavat heille, sekä miten tulisi opettaa erilaisuuden arvostamista ja pettymysten kestämistä. (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 163–165; Maccoby & Martin 1983.)

Pulkkinen (1994) mukaan hemmottelevat vanhemmat reagoivat lapsen tarpeisiin, mutta ovat vain vähän vaativia. Laiminlyövät vanhemmat taas eivät reagoi lapsen tarpeisiin, eivätkä ole vaativia. Lapsen tarpeisiin vastaaminen toteutuu myös auktoritaatiivisessa kasvatuksessa, mutta siinä ilmenee myös lapseen kohdistuvaa vaativuutta, jota hemmottelusta puuttuu. Vaativuudella tarkoitetaan vanhempien odotuksia siitä, miten lapsi jäsenyy perheeseen ja tätä kautta yhteiskuntaan. Vanhemmat viestivät siitä odotuksillaan lapsen kypsyydestä, valvonnallaan, kurinpidolla ja halukkuudellaan käsitellä lapsen tottelemattomuuden aiheuttamaa ongelmaa. Lapsen tarpeisiin vastaamisella tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoitus on kasvattaa yksilöllisyyttä, itsehallintaa ja itsetuottamusta antamalla tukea ja olemalla myöntäväinen lapsen erityisiä tarpeita kohtaan. Autoritaarisuus ja hemmottelu nähdään toisensa vastakohtina, mutta molemmat tuottavat lapsessa vain vähän itsetuottamusta ja voivat aiheuttaa aggressiivisiä käytöshäiriöitä. Hemmottelun ja kasvatuksen laiminlyönnin välillä oleva raja on liukuva, sillä molemmat voivat heijastaa aikuisen omaa mielialaa ja mukavuudenhalua. (Pulkkinen 1994, 36–37.)

Hemmottelun ollessa kasvatuksessa runsasta voisi siis kuvitella kyseessä olevan lämmintä tai sallivaa vanhemmuutta. Molempia yhdistää se, että vanhemmat eivät luo lapselle tarpeeksi rajoja. On tärkeää huomata, että lämmin vanhemmuus kuitenkin on lapsilähtöistä. Salliva sekä kylmä autoritaarinen vanhemmuus ovat taas lämmintä

vanhemmuutta enemmän aikuislähtöisiä. Lämpimäksi ja lapsilähtöiseksi itsensä luonnehtivat vanhemmat saattavat tosin yliarvioida lapsilähtöisyytään kuvaillessaan omaa kasvatustyyliä. He siis voivat oikeasti olla liian kiireisiä antaakseen lapsilleen tarpeeksi aikaa ja huomiota sekä kuunnellakseen riittävästi lapsen näkökulmaa. (Pulkkinen 2002, 144–145.)

Pulkkisen (1984, 259) mukaan mahdollisimman suotaviin kasvatukseen pyrkiminen tapahtuu etsimällä kultaista keskitietä sallivuuden ja rajoittavuuden väliltä. Lapselle sopivien rajojen asettamisen lisäksi vanhempien täytyy myös osoittaa kiintymystä sekä vastata lapsen tarpeisiin (Maccoby 1980, 409–410). Hemmottelussa tuntuisi erityisesti korostuvan aikuislähtöisyys, mutta kuten Ehrensaft (1997, 4) toteaa, siihen liittyy myös piirteitä lapsilähtöisyydestä vanhemman vastatessa liiallisissa määrin lapsen tarpeisiin (Pulkkinen 1994, 36).

3.2 Vanhempien valta

Valtaa pidetään kasvatuksessa välttämättömänä. Kasvatuksessa valta kuitenkin nähdään usein pelkästään ylivallan ja dominoinnin näkökulmasta, jolloin sitä on pidetty tuomitavana ja epäeettisenä toimintana. Tällöin kasvatuksen valtaan liittyvät suojelulliset, yhteistyölliset ja huolenpidolliset näkökulmat ovat jääneet huomioimatta. Vanhempien valta voidaan nähdä ylivaltaana, voimaannuttavana tai yhteistyöpohjaisena valtana. Kotikasvatuksessa vallan suhdeluonne ilmenee vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa. Kasvatuksen kannalta parhaiten vallan on nähty jakaantuvan dialogisen kasvatuksen suhteessa. (Gjerstad 2009, 23–24.)

Wrong on Nuutisen (1994) mukaan erotellut vallantekniikat pakottamiseen, manipulaatioon, suostuttelevaan vaikuttamiseen sekä auktoriteettiin. Auktoriteetille on leimallista, että siinä vallan kohteen on hyväksyttävä vallan haltijan vallankäyttö (Gjerstad 2002, 4). Vallan muodoista hemmottelu liittyy läheisesti palkitsemiseen, joka on eräs auktoriteetin lajeista (Nuutinen 1994, 49–50). Pulkkisen (1977, 161) mukaan palkkiot voidaan jakaa aineelliseen ja sosiaaliseen palkitsemiseen. Palkitseminen perustuu oletukselle, että lapsen on mielekkäämpää tehdä jotakin korvauksen takia kuin rangaistuksen pelossa. Lapsen tehdessä jotain kiellettyä vanhemmat usein epäävät palkkion lapselta. Palkitseminen voidaan nähdä negatiivisena silloin, kun se on ainoa lapsen motivaatiota ylläpitävä lähde. (Gjerstad 2009, 170–171.)

Ehrensaft näkee hemmottelevat vanhemmat sellaisina vanhempina, jotka ovat luopuneet vallastaan. Tämä valta on siirtynyt lapsille, joista on tullut vanhempiensa valtiaita (Ehrensaft 1997, 244). Mamenin (2006, 9) mukaan väärällä tapaa lapsikeskeisessä yhteiskunnassa lasten haluilla ja vaatimuksille annetaan perhe-elämässä etusija. Tämän taustalla voidaan nähdä muutos lapsen asemassa perheen sisällä. Lasta onkin alettu nähdä yhä enemmän yksilönä ja kansalaisena, jolla on oikeus tulla kuulluksi. (Nätkin 2003, 25.) Suhtautuminen lapseen neuvottelukumppanina ja huomioiminen yksilönä saattavat aiheuttaa vaikeuksia arjessa selkeiden toimintatapojen ja rajojen hämärtyessä (Järvinen & Kolbe 2002, 28). Osa lapsista voi saada vallasta yliotteen, jolloin vanhemmat alkavat tuntea itsensä avuttomiksi ja tehottomiksi. Useat hemmottelevat vanhemmat ajattelevat, että lapsilta kieltäminen olisi haitaksi lapselle. Kieltämisen uskotaan vahingoittavan lapsen itsetuntoa, tuntuvan lapsesta liian ilkeältä tai olevan liian ankaraa ja autoritaarista. Tällöin vanhemmat välttelevät vastuutaan asettaa lapselle rajoja ja opettaa vastuullisuutta. (Mamen 2006, 9–10.)

Tilannetta voisi selittää Korhosen (2006) näkemys siitä, että epäröivyyys on lisääntynyt kasvatuksessa, kun vanhemmat eivät välttämättä osaa tai jaksa asettaa lapselleen rajoja. Lasten kasvatuksesta on tullut samalla aikaisempaa vaativampi ja vaikeampi tehtävä. Kasvatuskulttuurissa on tapahtunut siirtymä tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista demokraattisempaan keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin. Epäröivä kasvatusta voi johtaa vanhemman tietoisuudessa tapahtuvaan ylitulkintaan lapsen haavoittuvuudesta. Tällöin vanhempi pelkää tehdä virhettä tai jopa tuottaa lapselleen traumaa, joten vanhempi pyrkii välttämään tuottamasta lapselle mielipahaa. Ylipäätensä vanhempien suhtautuminen lapseen ja lapsuuteen on kaksijakoista: toisaalta lapset nähdään suojelua tarvitsevinä sekä heidän elämänvaiheensa haavoittuvana ja herkkänä, toisaalta korostetaan lasten oikeuksia sekä kykyä päättää itse omista asioista. (Korhonen 2006, 51, 61.)

Ojakangas (1998) näkee kasvatuksessa tapahtuneen kurin rappion sekä auktoriteetin tuhoutumisen. Tällöin vanhemmat ovat enemmänkin lapsen tasaveroisia ystäviä tai mielisteleviä palvelijoita kuin oikeita kasvattajia. Mielistely ei tuota lapsessa kuitenkaan enempää kunnioitusta kuin väkivaltakaan. Parhaimmillaan kasvattaja voi saada lapsesta hyvän ystävän, kun taas pahimmillaan lapsesta voi tulla vanhempaa ylenkatsova ja epäkunnioittava. Kun suostuttelu ei riitä, nykyaikainen kasvattaja saattaa turvautua väkivaltaisiin kasvatukseen tai psykiatrien tarjoamaan apuun itse auktoriteettina toimimisen sijaan. Vanhemmiltaan lapsi kuitenkin tarvitsisi vastuullista auktoriteettia ennemmin kuin kasvatuksen kannalta pyhään koskemattomuuteen jättämistä. (Ojakan-

gas 1998, 17–19, 292.) Auktoritatiivisen kasvatustyylin vanhemman tulisi myös kyetä kommunikoimaan lapsen kanssa mahdollisimman tasa-arvoisesti (Maccoby 1980, 410).

Värrin (2004, 130) mukaan perheessä tapahtuvan kasvatuksen tulisi olla dialogista. Dialogisuudella tarkoitetaan kotikasvatuksessa sitä, että lapset pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin. Vanhempien tulee kuunnella lasta, voida keskustella hänen kanssaan sekä antaa hänen käsityksilleen ja toiveilleen arvoa. Päätöksenteon lähtökohtana ei tulisi olla vanhempien henkilökohtainen kunnianhimo ja pätemisen tarve, vaan lapsen oma paras mahdollinen etu. Vanhemmilla tulee kuitenkin olla eniten vaikutusvaltaa ratkaista asioita, joiden jättäminen lapsen vastuulle olisi epäoikeudenmukaista ja lasta laiminlyövä, ja joiden hoitamisessa tarvitaan vanhempien kokemusta, tietämystä ja arviointikykyä. (Värri 2004, 129–130.)

Puolimatkan (2010) mukaankin kasvatuksellista ohjausta ja auktoriteettia tarvitaan. Kasvatuksessa tulisi käyttää valtaa avoimesti, jotta ei jouduttaisi turvautumaan peitettyihin manipuloivampiin vallankäytön muotoihin. Kasvatusta tulisi rytmittää vapauden ja ohjauksen kasvatuksellinen vaihtelu. Kasvatuksessa auktoriteetin tarve johtuu siitä, että lapsi on tietyiltä valmiuksiltaan kypsytön. Kasvattajan tulisi toimia ohjaavana auktoriteettina niin kauan, kun lapselta itseltään puuttuu tarvittavaa kypsyyttä tehdä elämänsä kannalta mielekkäitä valintoja. (Puolimatka 2010, 248–249, 265.)

Wolterstoff (2002) näkee lasten rakastamisen merkitsevän pyrkimystä kasvat-
taa heistä kypsiä ja vastuullisia toimijoita. Jos lapsen annetaan vain yksinkertaisesti seurata omia mieltymyksiään ja kiinnostuksen kohteita, heidän sallitaan myös purkaa mielipahaansa muihin. Tämän salliminen koituu vastuuttomaksi käyttäytymiseksi muita kohtaan. Moraalisten käsitteiden ja niiden varaan rakentuvan moraaliopetuksen puuttuminen vie lapselta mahdollisuuden hallita omia taipumuksia moraalisesti vastuullisena olentona. (Puolimatka 2010, 304; Wolterstoff 2002, 218.)

Lapsesta välittävä ja arvomaailmaltaan jämäkkä kasvattaja kestää Solasaaren (2011) mukaan lapsen uhman ja kiukun joutuessaan kieltämään jotain. Hän tietää tällä tavoin pystyttävänsä välttämättömät, lapsen kehitystä suojaavat rajat. Kasvattajan tärkein tehtävä ei olekaan negatiivinen rajojen asettelu, vaan toimiminen arvojen tarjoajana luomalla lapselle kasvuympäristö, jossa maailma ja sen johdosta arvojen todellisuus ovat rikkaasti läsnä. (Solasaari 2011, 41.)

4 VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET JA KASVATUSARVOT

Tässä luvussa esitellään aluksi teoreettisesti kasvatususkomusten ja kasvatustietoisuuden käsitteitä. Tästä siirrytään kuvaamaan kasvatusarvojen teorioita ja erityisesti Schele-
rin perusarvojen teoriaa. Lopuksi tarkastellaan Ellulin määrittelemää onnellisuuden myyttiä, jolla näyttäisi olevan yhtymäkohtia hemmottelun teoreettisiin määrittelyihin.

4.1 Kasvatususkomukset ja kasvatustietoisuus

Kasvatususkomukset koostuvat sekä kulttuurisesti vakiintuneista ajattelutavoista että kasvatukseen liittyvistä vanhempien omista tulkinnoista. Nämä omat tulkinnat ovat jat-
kuvassa yhteydessä ympäröivään kulttuuriin ja siinä vallitseviin uskomuksiin. Kasva-
tustususkomukset välittävät vanhemmille kuvaa hyvästä kasvatuksesta. Vanhemmat usein
vertaavatkin itseään uskomusten sisältämiin ideaaleihin. Kasvatuksesta onkin nähty
olevan olemassa useita kauan voimassa olleita ja vaikeasti muutettavia uskomuksia.
Tyypillisesti kasvatususkomukset ovat yksilön omia, kokemuksiin perustuvia ajatuksia
ja tulkintoja arjen kasvatuksesta. (Kempainen 2001, 12; Perälä-Littunen 2004, 18–22.)

Vanhempien kasvatususkomuksista muodostuu myös selkeästi kulttuurisia us-
komuksia, jotka ovat tietyn ryhmän jakamia. Näitä järjestyneitä laajoja kategorioita kut-
sutaan vanhempien kulttuurisiksi uskomusjärjestelmiksi tai vanhemmuuden etnoteo-
rioiksi. Kasvatukseen liittyvät uskomusjärjestelmät koskevat lapsen luonnetta, kehitystä,
vanhemmuutta ja perhettä. (Harkness & Super 1996, 2; Harkness, Raeff & Super 2000,
24.)

Vaikka kulttuurisesti muovautuneet kasvatususkomukset osittain ohjaavatkin
vanhempien kasvatustoimintaa, ne eivät ole mitään ehdottomia tai suoria toimintamalle-
ja. Uskomukset toimivat ikään kuin kehyksinä, joiden sisällä vanhempien tulee päättää,

miten he todellisuudessa lastaan kasvattavat. Ne siis välittävät vanhemmille kuvaa siitä, millaisia heidän tulisi olla ja miten toimia kasvatustilanteissa. Vanhemmat käyvät kasvatustilanteissa jatkuvaa vuoropuhelua omien uskomustensa ja kokemustensa sekä yleisten vallalla olevien uskomusten välillä. Mieleen kertyneistä tiedoista ja uskomuksista rakentuvien tulkintojen avulla vanhemmat muovaavat omia uskomusjärjestelmiään ja siten soveltavat niitä osana kasvatustaan. Uskomukset ovat vaikeasti määriteltävissä ja piiloisia, joten niiden avulla on lähestulkoon mahdotonta yksiselitteisesti osoittaa, miten ne vaikuttavat yksilöiden käyttäytymiseen. (Kempainen 2001, 29, 34, 153.) Hirsjärven ja Laurisen (2004) mukaan vanhempien kasvatuskäytännöt pohjautuvat käytännössä usein hyvin pitkälti arki ajatteluun sekä heidän omiin havaintoihin ja kokemuksiin. Arjen kasvatustilanteissa toimittaessa ajattelu ei useinkaan vielä nouse kokonaisuuden ja tilanteen ydinainekset hahmottavalle tasolle. (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 29.)

Kasvatustietoisuuden ymmärretään koostuvan vanhempien käsityksistä kasvatustoiminnan perustana olevista arvoista, ihmiskäsityksestä ja tavoitteista. Kasvatustietoisuuteen kuuluvat myös vanhempien vastuun tiedostaminen sekä kyvyt oman toiminnan erittelyyn, pohdiskeluun ja suunnitteluun eli kyvyt kontrolloituun ja suunnitelmalliseen kasvatukseen. (Poikolainen 2002, 11, 13.) Kasvatustietoisuuden kehittämisen mahdollisuutta on arvioitu kriittisesti, sillä Karjalainen ja Siljander (1997, 66) toteavat, että käytännön kasvatuksessa sanojen ja tekojen välillä on usein ristiriita, jolloin puhe ei vastaa tekoja. Vanhempien omat kokemukset ja ajatukset voivat olla niin syvällä mentaalisisissa rakenteissa, että ne ohjaava toimintaa, vaikka vanhempi tietoisella tasolla verbaalisesti ilmaisisi toimivansa toisin (Poikolainen 2002, 26). Kasvatustoiminta on spontaania ja huonosti tiedostettua silloin, kun sitä ohjaavat perinteet, totutut tavat ja ulkoiset olosuhteet. Vähäinen kasvatuksen tiedostus voikin johtaa vanhemman toimimaan hetkellisten mielijohteiden varassa, jolloin vanhempi ei kykene lapsen oman edun ajatteluun. (Hirsjärvi 1981, 68; Pulkkinen 1984, 254.)

Hirsjärven (1981) mukaan kasvatustietoisuus voidaan jakaa kahteen alueeseen, jotka ovat menetelmätietoisuus ja päämäärätietoisuus. Menetelmätietoisuuteen kuuluvat lasten kasvatukseen liittyvät käsitykset. Päämäärätietoisuus koostuu taas vanhemman käsityksistä lapsen kasvatuksen päämäärästä. (Hirsjärvi 1981, 101–107, 144–151.) Kasvatustietoisuuden käsitykset ovat dynaamisia, eli ne muuttuvat ja täydentyvät jatkuvasti (Hirsjärvi 1980, 20, 34). Värriin (2004, 91) mukaan kasvatustieto koostuu kasvattajan hankkimista tiedoista, taidoista, moraaliperiaatteista ja arvoista, joita hän pyrkii välittämään lapselle.

4.2 Kasvatusarvot

Arvoilla tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, mikä on hyvää ja oikeaa (Thompson 1986, 14). Arvot liittyvät siis siihen, mitä ihminen ja ihmisten yhteisö pitävät hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena, ja siten arvokkaana ja arvostettavana. Ne ovat usein jonkinlaisia tavoitteita, mutta ne voivat olla myös toimintaa ohjaavia ja sen taustalla olevia periaatteita. Arvot voidaan nähdä eräänlaisina ihanteina, ja niillä tarkoitetaan usein samoja asioita, joista käytetään hyveen ja hyveellisyyden nimityksiä. Kasvatuksen arvoilla tarkoitetaan sitä, mihin kasvatuksella pyritään, mitä siinä pidetään hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena sekä niitä periaatteita, jotka ohjaavat tätä toimintaa tai näkyvät sen taustalla. (Ojanen 2011, 7–8.)

Ihmisen kasvatustarve on hyvä nähdä tietoista ohjaamista vaativana, jolloin ihmisen kehitystä ei pidetä vain luonnollisten viettien ja vaistojen säätelyinä. Ihmisen kehityksen tarkastelu arvonäkökohtien varaan rakentuneena mahdollistaa parempien ja huonompien vaihtoehtojen tiedostamisen. Kasvattajan aktiivista ohjausta voidaan pitää tarpeellisena, jos rakentava kehityksen suunta ei toteudu luonnollisesti ja vaistomaisesti. Ohjauksen ei ole tarkoitus kuitenkaan sulkea pois lapsen vapautta, vaan toimia kehittämällä hänen normatiivisia valmiuksiaan. (Puolimatka 2010, 16, 23.)

Solasaari (2011) on kuvaillut Schelerin ajattelua arvoista, jonka mukaan arvot ja niiden järjestys on pysyvä. Arvojen todellisuus ei kuitenkaan siinä mielessä ole pysyvä, että arvot olisivat valmiina olemassa jossakin olemassaolon sfääreissä. Arvojen maailma karttuu jatkuvasti ja siitä on ihmisen ulottuvilla pieni osa kerrallaan. Ihmiselle on ominaista ymmärtää arvoja ja asettaa niitä järjestykseen. Yksittäisille arvoille tapahtuu ajan saatossa arvojen esille nousemista, väistymistä ja häviämistä, mutta arvot itsessään tai niiden keskinäinen järjestys eivät muutu. Pysyvää on myös se, että arvot jakautuvat aina positiivisiin sekä negatiivisiin arvoihin. (Scheler 1985, 86–88; Solasaari 2011, 35.)

Tässä tutkielmassa tutkin lähinnä vanhempien subjektiivisia arvoja, jotka määräytyvät ihmisten mieltymysten, käytännön kokemuksen, avoimen emansipatorisen keskustelun, kulttuurisen kehityksen tai yksilöllisen valinnan pohjalta (Puolimatka 2010, 33). On kuitenkin hyvä tiedostaa myös perusarvojen käsite. Perusarvot eivät ole ihmisen luomusta, vaan inhimillisen elämän edellytys. Ne eivät määräydy mieltymysten pohjalta, eikä sen perusteella, mitä ihminen arvostaa. Vaikka ihminen ei tunnustaisikaan arvo-

jen objektiivista merkitystä, hän käytännössä joutuu aina nojautumaan niihin pyrkiesään ymmärtämään itseään ja muita ihmisiä. (Puolimatka 2004, 10.)

Scheler on kuvannut perusarvoja ja niiden keskinäistä järjestystä Solasaaren (2011) mukaan pyramidikielikuvan avulla. Positiivisten arvojen alin alue koostuu arvoista, joiden saavuttaminen tuottaa fyysistä mielihyvää. Näitä arvoja kutsutaan mielihyvä- ja hyötyarvoiksi. Vaikka nämä arvot muodostavat alimman arvokategorian, niiden merkitystä ei voi vähätellä, sillä suurin osa niistä liittyy ihmisen henkiinjäämiseen. Ilman ohjausta ihmisellä onkin taipumusta ajautua elämään mielihyväpaineista elämää tai keskittyä ainoastaan hyödyn ja voiton tavoitteluun. Kehittyessään lapsi kuitenkin saavuttaa aktiivisen liikkeen ja kehon hallinnan saavuttaakseen mielihyvää ylempiä ilon ja tyydytyksen tunnetiloja. Tällöin lapsi tavoittelee elinvoima-arvoja, jotka muodostavat seuraavan arvojen tason. Arvojen tavoittelemisen ja itsensä rakentamisen prosessissa lapsi tarvitseekin aikuisen ohjausta ja tukea. Aikuisen rooli on tärkeä myös seuraavan, henkisten arvojen tason saavuttamisessa. Oppiminen sivistyksen näkökulmasta on seurausta henkisten arvojen saavuttamisesta. Ylimpänä on pyhän arvoalue, johon liittyvät persoona-arvon omaksuminen ja siten pyrkimys kohdella kaikkia ihmisiä tasa-arvoisesti sekä kokemukset omanarvontunnosta. (Frings 1997, 26–28; Solasaari 2011, 35–38.)

Schelerin arvoteoriassa negatiivisista arvoista Solasaaren (2011) mukaan lievimpiä ovat aistikokemuksiin liittyvät epämiellyttävien arvojen. Tätä selkeämmin kielteisiä arvoja ovat toisen negatiivisen arvotason saamattomuuteen, kyvyttömyyteen ja muuhun kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin heikkenemiseen liittyvät negatiiviset arvokokemukset. Kolmannen negatiivisen arvotason muodostavat sivistymättömyyden arvot. Kun hyvinvointiarvojen laiminlyöntiä seuraa fyysinen kyvyttömyys, niin henkisten arvojen laiminlyöminen johtaa esimerkiksi kyvyttömyyteen arvostaa moraalisääntöjen merkitystä ja soveltaa niitä itse. Sivistymätön ei kiinnostu inhimillisestä kulttuurisesta ja sen ilmene- mismuodoista, mikäli ne eivät tuota fyysistä mielihyvää tai hyötyä. Negatiiviset arvot huipentuvat pyhän kieltoon eli persoona-arvon kieltämiseen. (Frings 1997, 28–30; Solasaari 2011, 38.) Tutkimukseni tulosten johtopäätöksissä tarkastelen aineistoni vanhempien hemmottelun yhteydessä tärkeitä pitämiä arvoja suhteessa näihin Schelerin perusarvoihin.

4.3 Onnellisuuden myytti

Vanhempien kasvatustietoisuudessa voi ilmetä myös myyttien vaikutus. Myyteillä tarkoitetaan mielihyvää tuottavia perusmielikuvia, jotka vaikuttavat kasvatuksen lisäksi mediassa ja tieteessäkin. Ellul (1975, 95) määritelmän mukaan myytti on itsestään selväksi koettu, kokonaisvaltainen ja motivoiva mielikuva siitä, mikä on inhimillisen olemassaolon ehdoton perusta. Myyttiset mielikuvat saavat voimansa ihmisen piilotaunnasta, jonne saakka sivistysprosessin vaikutus ei ulotu. Ihmisen on nähty tavoittelevan onnellisuutta ja mielihyvää. Kuitenkin tavoittellessaan mielihyvää ihmisellä on taipumus omaksua mielikuvia, jotka näyttävät todellisuuden siten kaunistellusti, ettei hänen tarvitse kohdata todellisuuden karuja puolia. Tällöin ihminen pakenee ahdistavaa todellisuutta myyttien ja illuusioiden maailmaan, jotta elämänhalu ja toimintatarma säilyisivät. Kulttuuriset myytit värittävät kulttuurin jäsenten tapaa tarkastella todellisuutta. (Puolimatka 2004, 17, 172 & 183; Puolimatka 2005, 334.)

Myyttien järjestelmä ja arvojen hierarkia muodostavat yhdessä kulttuurin yhtenäisyyden, joka on syvästi alitajunnallinen (Ellul 2004, 124). Ellul (1975) laskee perusmyytteihin uskon ihmisen rajoittamattomaan vapauteen ainoana tienä aitouteen ja onneen. Onnellisuuden myytin mukaan onnellisuus on helposti saavutettavissa, kun aineellisen hyvinvoinninkasvu vähitellen tekee mahdolliseksi halujen vapaan toteutuksen. Tämä ei kiistä sitä, ettei onnellisuuden tavoittelu olisi mielekäästä. Tarkoituksena on kyseenalaistaa vallitseva uskomus, että aineellisen hyvinvoinnin kasvu yhdessä halujen vapaan toteutuksen kanssa pelkästään takaisi onnellisuuden. Arvotajuisena olentona ihmisen onnellisuus on riippuvaista siitä, kokeeko hän elämänsä arvokkaaksi ja mielekkääksi. (Ellul 1975, 98; Puolimatka 2004, 204.)

Onnellisuuden myytti rakentuu uskolle ihmiskunnan jatkuvaan kehitykseen ja ihmisen rajattomaan vapauteen. Usko jatkuvaan kehitykseen tukee näkemystä, että onnellisen elämän edellytykset lisääntyvät ja paranevat koko ajan. Onnellisuuden myytti on kollektiivinen ja perustuu aineelliseen käsitykseen onnellisuudesta, joka mahdollistaa rajoittamattoman itsetoteutuksen ja halujen tyydyttämisen. Onnellisuuden nähdään tulevan kaikille seurauksena yhteisten rikkauksien kasvun myötä sekä luonnostaan, kunhan ihminen uskaltaa vapaasti ilmaista halujaan välittämättä rajoituksista. Ihminen on kuitenkin niin syvästi merkityksellisyyttä etsivä olento, etteivät aineellinen hyvinvointi ja vapaa itsetoteutus pelkästään tee häntä onnelliseksi. Ihmisen halut ovat usein pinnallisia

ja itsekkäitä, jolloin niiden vapaa toteutus voi johtaa elämään, jonka ihminen lopulta kokee tyhjäksi ja merkityksettömäksi. (Ellul 1975, 105; Puolimatka 2004, 204–206; Puolimatka 2005, 325.)

Mitä onnellisuus sitten puolestaan on tunteena teoreettisesti määriteltynä? Onnellisuuden käsitteen on Ben-Ze'ev (2000) jakanut pitkäaikaiseen onnellisuuden mielentilaan, johon kuuluvat hyvinvointi ja menestyminen, ja lyhytaikaiseen onnellisuuden tunteeseen, johon kuuluvat ilo ja tyytyväisyys. Pitkäaikainen onnellisuus on kuitenkin riippuvainen akuuteista onnellisuuden tunnereaktioista, sillä peräkkäiset positiiviset kokemukset lisäävät pitkäaikaista onnellisuutta. (Ben-Ze'ev 2000, 450, 452.)

Muutamissa teorioissa on kuvattu sitä, kuinka hemmottelulla vanhemmat pyrkivät tekemään lapsensa onnellisiksi. Ehrensaft (1997, 35) on painottanut sitä, miten myös keskiluokkaiset vanhemmat haluavat heidän lapsiensa olevan onnellisia hemmottelunkin avulla. Myös Hougaardin (2005, 9) kuvailemat curling-vanhemmat pyrkivät silottamaan lapsen elontietä taatakseen lapsuuden onnellisuuden. Onnellisuuden etsimisen taustalla tuntuukin olevan kalvava pelko siitä, ettei lasten onnellisuus muuten välttämättä olisi taattu.

Hemmottelulla ja onnellisuuden myytillä näyttäisikin edellisten teorioiden myötä olevan selvähkö vastaava yhteys. Kuten Mamen (2006, 9) kuvaili, hemmottelu sisältää vanhempien hyväksymisen lasten jatkuvaa materiaalistien tavaroiden vaatimista sekä hyväksymättömänä pidettyä käytöstä kohtaan. Onnellisuuden myytti puolestaan perustuu aineelliseen käsitykseen onnellisuudesta sekä rajoittamattomaan itsetoteutukseen ja halujen tyydyttämiseen (Ellul 1975, 105). Ehrensaft (1997, 5) lisäksi korostaa, että hemmottelevat vanhemmat eivät pyri olemaan pahoja tai itsekkäitä, vaan haluavat lapsen hyvää. Vanhempien motiivi hemmottelussa voikin olla onnellisuuden tavoittelu. Tämän tutkimuksen johtopäätöksissä tarkastelen, löytyykö tutkimieni vanhempien kokemasta hemmottelun yhteydestä onnellisuuteen viitteitä onnellisuuden myyttiin. Eli uskovatko vanhemmat hemmottelun tuottavan todellista onnellisuutta, vai koetaanko hemmottelun tarjoama onnellisuus myyttinä?

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUS- TEHTÄVÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella 4–12-vuotiaiden lasten vanhempien kasvatustapojensa hemmottelusta. Voisi olettaa, että hemmottelua ilmenee vähintäänkin kasvatuksen piirteinä useimmilla lapsestaan välittävillä vanhemmilla. Lisäksi lähes jokainen vanhempi ainakin jollain tapaa määrittää suhtautumistapansa hemmotteluun, joten sen tutkiminen kasvatustapojensa kautta on varsin perusteltua. Tässä tutkimuksessa pyrin tutkimaan erityisesti sitä, millaisia positiivisia ja millaisia negatiivisia seurauksia hemmottelusta voisi koitua lapselle vanhempien kasvatustapojensa mukaan. Keskiyönä siis tutkimaan kasvatustapojensa sisältöjä, mutta en sitä, kuinka nämä kasvatustapojet ovat vanhemmille rakentuneet. Hemmottelua ei ole aikaisemmin tutkittu paljon Suomessa, joten sen ilmenemisen tutkiminen ja kartoittaminen on tarpeellista. Lisäksi on kiinnostavaa jo kasvatustapojensa tutkimista suomalaisten vanhempien näkemyksiä kasvatustapojensa lapsen hemmottelusta.

Kiinnostuksen kohteita tässä tutkimuksessa ovat ensinnäkin vanhempien omat tavat määrittää hemmottelua ja sen ilmenemistä sekä kasvatustapojet hemmottelusta. Tarkoituksena ei ole painottaa hemmottelun tarkastelussa vain materiaalin antamiseen, vaan myös muuhunkin kasvatustapojensa sallivuuteen. Lisäksi keskiyönä siihen, kuinka vanhemmat kuvailevat kasvatustapojensa ja kasvatustapojensa valtaansa hemmottelun taustalla. Vanhempien kasvatustapojensa tutkin selvittämällä, kuinka vanhemmat kuvailevat sallivuuttaan kasvatustapojensa. Vanhempien valtaa puolestaan tutkin kysymällä, kuinka vanhemmat suhtautuvat lapsen palkitsemiseen kasvatustapojensa.

Olen kiinnostunut myös siitä, millaisia kasvatustapojensa vanhemmat tuovat esille hemmottelua kuvaillessaan. Tuloksia arvoista vertaan Schelerin hahmotelmaan perusarvoista (ks. lukua 4.2). Tulen tarkastelemaan myös sitä, kokevatko vanhemmat onnellisuuden liittyvän hemmotteluun. Johtopäätöksissä luvussa 10 selvitän löytyisikö näistä tuloksista viitteitä Ellulien määrittämään onnellisuuden myyttiin, jolla tähdätään onnelli-

suuteen aineellisen hyvinvoinnin kasvun ja halujen vapaan toteutuksen avulla (ks. lukua 4.3).

Lisäksi aion keskittyä tässä tutkielmassa hemmotteluun myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta sosiologisesti, sillä tavallisesti hemmottelun tutkiminen on ollut psykologista. Kuten teoriaosiossa kävi ilmi, hemmottelun tutkiminen pelkästään psykologisena ilmiönä ei tavoita sen kaikkia piirteitä, vaan siihen vaikuttaa myös ympäröivä yhteiskunta. Siispä lähdän selvittämään millaiset yhteiskunnalliset tekijät tai ilmiöt vaikuttavat vanhempien itsensä mukaan hemmotteluun.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten vanhemmat määrittelevät hemmottelun?
2. Millaisia kasvatususkomuksia vanhemmilla on lapsen hemmottelun seurauksista?
3. Kuinka vanhemmat kuvailevat kasvatustyylejään ja vallankäyttöään hemmottelun taustalla?
4. Millaisia kasvatarvoja vanhemmat liittävät hemmotteluun?
5. Miten vanhemmat kokevat onnellisuuden liittyvän hemmotteluun?
6. Mitkä yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat vanhempien mukaan hemmotteluun?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen kohteena ovat 4–12-vuotiaiden lasten vanhempien kasvatususkomukset hemmottelusta. Vanhempien kasvatususkomuksia tutkittiin fenomenografialla, sillä sen avulla on mahdollista hankkia syvällistä tietoa vanhempien hemmottelua koskevista kasvatususkomuksista ja -käsityksistä. Valitsin fenomenografian tutkimuksen lähestymistavaksi, sillä se soveltuu hyvin ajattelussa ilmenevien erilaisten käsitysten ja kokemusten tutkimiseen (Marton 1994).

Keskityn tässä luvussa tutkimuksen toteutukseen ja tutkimuksessa käytettyihin menetelmiin. Aluksi selvitän tutkimusaineiston keruuprosessia kirjoitelmien ja haastatteluiden osalta, tutkimukseen osallistuneiden määrää sekä tutkittavien henkilöiden valikoitumista mukaan tutkimukseen. Seuraavaksi kerron tutkimukseni analyysimenetelmästä sekä analyysin vaiheista, joihin kuuluivat aineiston litterointi, tulosten tulkinta sekä johtopäätösten muodostaminen. Lopuksi tarkastelen tutkimuksen eettisyyttä.

6.1 Tutkimusaineiston keruu

Aineistoa keräsin 4–12-vuotiaiden lasten vanhemmilta. Hemmottelun teorioissa ei ole määritetty minkä ikäisinä lapsia hemmoteltaisiin eniten, joten kohdejoukon rajaaminen ei pohjautunut mihinkään teoriaan. Olen karsinut kohdejoukosta pois teini-ikäiset ja vauvaikäiset lapset, jotka olisivat voineet tuoda aineistoon turhankin paljon vaihtelua 4–12-vuotiaista lapsista eroavina ryhminä. Kohdejoukko ei kuitenkaan saanut olla liian suppea, jotta tutkimukseen sopivia vanhempia löytyisi riittävästi vastaajiksi. Laajaa kohdejoukkoa perustelee sekin seikka, ettei tutkimuksessani painotu kehityspsykologinen näkökulma, jolloin en tarkastele 4–12-vuotiaiden lapsien ikäryhmittäisiä psykologisen kehitysten eroja.

Kehityspsykologian määrittelyn mukaan 4–6-vuotiaat lapset ovat varhaislapsuuden vaiheessa. 6–7 vuoden iästä 12-vuotiaaksi ulottuva ikävaihe on keskilapsuutta.

(Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 20, 70.) Näissä kahdessa ikävaiheessa olevien lasten hemmottelukin toki voi erota. Tosin sekin on muistettava, että suurella osalla vastaajista on useampia lapsia, ja täten usean ikäisiä lapsia. Eri ikävaiheessa olevien lasten hemmottelun sekä sen erojen tutkiminen kuitenkin vaatisi oman tutkimustehtävän - ellei oman tutkimuksensa -, joten sitä en lähde tässä tutkimuksessa tarkastelemaan. Täten en ole myöskään kysynyt vanhemmilta heidän eri-ikäisten lastensa hemmottelun eroavaisuuksista.

Aineistoa hankin vanhemmilta sekä kirjoitelmilla että haastatteluilla. Kirjoitelmien avulla tarkoitukseni oli saada kattavasti aineistoa erilaisilta vanhemmilta, jolloin aineistoon saisi paljon erilaisia uskomuksia. Haastatteluja tein sellaisille vanhemmille, jotka eivät olleet tehneet kirjoitelmaa. Kahden erilaisen aineiston hankintamenetelmän käyttö saattaaakin osoittaa, olisiko kirjoitelmilla ja haastatteluilla kerättyjen aineistojen välillä eroavaisuuksia vastauksissa tai niiden luonteessa. Aineistoon kertyi yhteensä 35 vanhemman vastaukset, joista 31 on kirjoitelmia ja neljä haastattelua. Aineiston vanhemmista 30 oli äitejä ja viisi isiä. Vastaajista nuorin oli 26-vuotias ja vanhin 50-vuotias. Seuraavaksi selvitän käyttämiäni aineistonhankinnan menetelmiä sekä keräämiäni aineistoja omissa alaluvuissaan.

6.1.1 Kirjoitelmat vanhemmille

Kirjoitelman kohdalla on kyse kyselyn käyttämisestä aineiston hankkimisen muotona. Omat kyselyni olivat puolistrukturoituja, joiden kysymyksiin vanhemmat saivat vastata täysin avoimesti. Kirjoitelmapyyntö sisälsi selkeitä ja lyhyitä kysymyksiä, joiden pohjalta vastaaja sai kirjoittaa kirjoitelman vapaamuotoisesti. Kysymykset olivat muotoiltu teoriapohjan ja tutkimuskysymysten teemojen pohjalta. Tässä tutkielmassa käytän soveltuvien osin kandidaatintutkielmani kirjoitelma-aineistoa keväältä 2010. Lisäksi olen kerännyt lisää kirjoitelmia tätä tutkimusta varten.

Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2009, 195) mukaan kyselyn etuja ovat mahdollisuudet kerätä laaja tutkimusaineisto ja kysyä monia asioita. Kysely soveltuu hyvin, kun halutaan tutkia uskomuksia, käsityksiä ja mielipiteitä. Haittoja ovat, että ei voida tietää, kuinka vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet kyselyyn. Lisäksi kyselyissä voi olla vaikea kontrolloida vääринymmärryksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 195, 197.) Tässä tutkimuksessa kaikki vastaajat kyllä vaikuttivat vakavasti suhtautuvilta, sillä he joutu-

vat näkemään vaivaa vastatessaan vapaamuotoisesti kirjoitelman muodossa. Vastauksista ei myöskään ilmennyt, että vastaajat olisivat ymmärtäneet joitakin kysymyksiä väärin. Lisäksi heillä oli mahdollisuus kysyä minulta sähköpostitse, jos he eivät jotakin kirjoitelmapyyntöä kohtaa ymmärtäneet.

Aineistoa sain kerättyä kandidaatintutkielmani aineistoon 20 kirjoitelman verran antamalla ohjeet kirjoitelmapyyntöä (ks. Liite 1) muodossa vastaajille. Vuoden 2010 kirjoitelmapyyntöä esitettiin seitsemän eri kysymystä vanhemmille. Yhteensä tekstiä tuossa aineistossa oli 22,5 sivua. Tätä tutkimusta varten olen kerännyt kirjoitelmia yhteensä yksitoista. Kirjoitelmapyyntöä kysymykset ovat hieman muuttuneet vastaamaan paremmin tämän tutkielmani tutkimuskysymyksiä (ks. Liite 2). Tässä uudemmassa kirjoitelmapyyntöä oli kahdeksan eri kysymystä. Uudemmassa kirjoitelma-aineistossa tekstiä oli yhteensä 16 sivua. Molempien aineistojen kirjoitelmat vaihtelivat pituudeltaan puolesta sivusta kolmeen sivuun.

Aineiston hankin kahdella eri tavalla: lumipallo-otannalla tuttavien tuttavilta ja lähettämällä kirjoitelmapyyntöä eri ainejärjestöjen sähköpostilistoille sekä kasvatukseen liittyville keskustelupalstoille. Lumipallo-otannan kanssa menettelin niin, että pyysin viideltä tuttavilta heidän tuttaviansa yhteystietoja. Lisäksi sain jonkin verran tutkimukseen osallistuneilta heidän tuttaviansa yhteystietoja. Ehtona kuitenkin oli, etten tuntenut tutkimukseen valikoituneita vanhempia entuudestaan. Osa vastaajista levitti vapaaehtoisesti kirjoituspyyntöä eteenpäin läheisilleen, mutta tätä en erikseen pyytänyt.

Kirjoitelmapyyntöä laitoin 2010 keväällä Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen, erityispedagogiikan ja varhaiskasvatuksen sähköpostilistoille sekä Helsingin, Tampereen ja Oulun yliopistojen kasvatustieteen sähköpostilistoille. Keskustelupalstoista laitoin kirjoitelmapyyntöä Meidän perhe-, Vauva-, Suomi24- ja Ellit -sivustojen palstoille. Meidän perhe- sekä Vauva-nettisivustoilla kirjoitelmapyyntöni oli ”Osallistu tutkimukseen”-osiossa, johon kuka tahansa voi lähettää tutkimukseen osallistumispyyntöjä. Muuten perustin itse keskusteluaiheita kirjoitelmapyyntöä laittamista varten keskustelupalstoille sopiviin osioihin. Kirjoitelmapyyntöä oli Suomi24- palstalla ja Ellit -palstalla keskusteluosiossa ”Kasvatus”.

2012 talvella lähetin kirjoitelmapyyntöä kolme kertaa edellä mainittujen ainejärjestöjen sähköpostilistoille. Lisäksi lähetin kirjoitelmapyyntöä kahteen kertaan useisiin kymmeneen muihin Jyväskylän yliopiston ainejärjestöjen sähköpostilistoille (ks. Liite 3). Meidän perhe- sekä Vauva-sivustoilla oli kirjoitelmapyyntöni jälleen ”Osallistu tutkimukseen”-osiossa. Keskustelupalstoista käytin tällä kertaa vain Vanhempien akatemi-

an sivustoa, jonka käyttämistä minulle ehdotti hankkeen projektipäällikkö nähtyään kirjoitelmapyyntöni.

Aineistosta kolmetoista kirjoitelmaa oli vastauksia sähköpostilistoihin ja keskustelupalstoille laitettuihin kirjoitelmapyyntöihin. Kuusitoista kirjoitelmaa taas tuli lumipallo-otannan kautta. 31 kirjoitelmasta miesvastaajia oli kolme ja naisvastaajia 28. Henkilökohtaisesti lähettyihin kirjoitelmapyyntöihin jätti vastaamatta yhteensä seitsemän vanhempaa. Pyysin vastaajia kirjoitelmapyyntöissä kertomaan oman iän sekä lasten iät. Vastaajista kaikki eivät kertoneet omaa ikää. Tämän tutkielman kannalta vanhempien iät eivät toisaalta olekaan analyysin kannalta olennaisia. Myöskään lasten ikien perusteella en tee johtopäätöksiä. Käytän kuitenkin vastaajien sukupuolia sekä heidän lastensa iäkiä tunnistetietoina aineiston lainauskatkelmien yhteydessä. Tällä tavoin vastaajien anonymiteetti säilyy, mutta lukijalle kuitenkin välittyy taustatietoa kunkin aineistokatkelman esittäjästä. Katkelmien perässä on haastattelukatkelmissa ”h2012”. Kirjoitelmakatkelmissa lyhenne on ”k2010” tai ”k2012” riippuen siitä, miltä vuodelta kirjoitelma on peräisin.

Aineisto oli vapaamuotoisesti kirjoitettua. Vain neljä kirjoitelmaa oli kirjoitettu kysymyskohtaisesti, joten kysymyksiä ei kovin yleisesti noudatettu täysin ”orjallisesti”, eivätkä ne kahlinneet vastaajien ajatustyötä. Aineistossa vain kaksi kirjoitelmaa oli kirjoitettu melko niukkasanaisesti. Kyseisiä henkilöitä haastatteleamalla olisikin voinut saada kattavampia vastauksia. Antamieni kysymysten oli tarkoitus olla orientoivia ja kirjoitelmien vapaamuotoisia, jotta vastaajat voisivat vapaasti reflektoida vastauksia kirjoittaessaan. Haastatteluihin verrattuna sain kirjoitelmilla varmaankin monipuolisempaa aineistoa, sillä kirjoitelmia kertyi varsin runsas määrä.

6.1.2 Vanhempien haastattelut

Keräsin aineistoa myös tekemällä teemahaastatteluja neljälle vanhemmalle. Haastattelun avulla tutkittavat voivat Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan tuoda vapaasti esille itseään koskevia asioita. Vastauksia on haastattelussa myös mahdollista syventää ja selventää. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista haastattelutilanteessa keskustellaan. Teemahaastattelussa kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä, mutta se ei ole kuitenkaan täysin vapaamuotoinen kuten syvähaastattelu. Teemahaastattelussa keskitytään

ihmisten tekemiin tulkintoihin asioista ja heidän niille antamiinsa merkityksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35, 47–48.) Hyödysin aineistonkeruussa teemahaastattelua, sillä ajattelin sen tuottavan tutkimusaiheeni kannalta olennaista tietoa vanhempien kasvatuskomuksista hemmottelusta.

Haastateltavista kaksi olivat isiä ja kaksi äitejä. Haastateltavat valikoituvat mukaan lumipallo-otannalla. Käytin haastateltavien etsinnässä kahta tuttavaa, joiden kautta löysin haastateltavaksi neljä heidän tuttavaa, joita en itse tuntenut. Haastatteluista kaksi suoritettiin tutkijan kotona ja kaksi tutkittavien kotona vuoden 2012 helmi- ja maaliskuun välisenä aikana. Haastattelut nauhoitettiin kokonaisuudessaan sanelukoneella.

Haastattelut kestivät kymmenestä kahteenkymmeneen minuuttiin. Ne olivat tiiviitä ja pysyivät tutkimuksen teemoissa. Jokaisen haastattelun lopussa haastateltava kuitenkin koki kertoneensa kaiken, mitä kysymyksistä oli sillä hetkellä mieleen tullut. Tosin he myös pitivät kysymyksiä haasteellisina. Litteroitua tekstiä haastatteluista kertyi yhteensä 20 sivua, jolloin yksi haastattelu oli pituudeltaan keskimäärin viisi sivua. Aineistoesimerkeissä on haastattelujen ja kirjoitelmien osalta käytetty kahta viivaa osoittamaan, jos jotain on jätetty kirjoittamatta. Haastattelukatkelmien selkeyttämiseksi on myös jätetty jotain sisällölle merkityksettömiä tilkesanoja pois.

Haastatteluissa käytiin läpi tutkimuskysymysten pohjalta muodostamani teemat teemahaastattelurungon mukaisesti (ks. Liite 4). Haastatteluissa ei kuitenkaan ollut tiukkaa kysymys-vastaus-etenemistapaa tai tarkkaa etukäteen muodostettua järjestystä. Haastattelujen teemat olivat uskomukset hemmottelusta, kasvatusarvot ja onnellisuus, nyky-yhteiskunnan vaikutus hemmotteluun sekä hemmottelu kasvatustyylin ja vallan näkökulmista. Haastatteluissa pyrin saamaan tietoa samoista asioista kuin kirjoitelmillakin. Kysymykset olivat tämän vuoksi samansuuntaisia kuin kirjoitelmapyyntöissä. Haastattelun etu keräämiini kirjoitelmiin verrattuna oli vuorovaikutus tutkittavan kanssa, jonka takia oli mahdollista saada lisäkysymyksillä tarkentavaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa haastateltavalta.

6.2 Aineiston analyysimenetelmä

Tutkielmani on kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoite on kuvata todellista elämää, jonka todellisuus on moninainen. Kohdetta pyritään laadullisessa tutkimuksessa tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimys on ennemminkin

löytää tai paljastaa tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia totuuksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä myöskään tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkimys on kuvata ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Tutkimuksessa käytän induktiivista päättelyä, jolloin yleistän yksittäisistä havainnoista päätelemällä yleisempiä käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85, 95).

Aineistoa analysoin fenomenografisesti, sillä tutkimuskohteeni on vanhempien kasvatustieteen hemmottelusta. Fenomenografia on ihmisten ajattelussa ilmenevien maailmaa koskevien erilaisten käsitysten ja kokemusten laadullista tutkimista (Marton 1994). Fenomenografiassa tutkitaan siis ihmisten kuvauksia, käsityksiä, ymmärtämisen tapoja sekä käsitteellistämistä (Kakkori & Huttunen 2011, 8). Sen avulla voi tutkia, miten ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu ihmisten tietoisuudessa. Ihmisten käsitykset ovat sisällöllisesti erilaisia, koska käsitysten viitetausta vaihtelee yksilöittäin. Asiantuntijoiden käsityksiin verrattuna ihmisten arkikokemuksesta spontaanisti muodostamia käsityksiä voidaan kutsua esikäsitteiksi. Esikäsitteet toimivat pohjana sille, miten ihminen vastaisuudessa ymmärtää uuden käsityksen. (Ahonen 1995, 113–114.) Fenomenografiassa on siis kiinnostuttu tutkittavien omista tavoista käsittää ja ymmärtää kokemansa ilmiö. Tällöin näitä käsittämisen ja ymmärtämisen tapoja ei verrata todellisuuden ”oikeaan” ymmärtämiseen. (Niikko 2003, 26.) Fenomenografiassa ei siis olla kiinnostuneita siitä, ovatko ihmisten esittämät käsitykset tosia vai vääriä. Kiinnostavana pidetään sen kuvaamista, miten ihmiset käsittävät jotakin. (Häkkinen 1996, 32.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunutkin vanhempien kasvatustieteen tutkimuksista, vaikka ne voivat erota jollain tapaa kasvatustieteellisestä asiantuntijatiedosta ja olla siihen nähden vääriä.

Fenomenografisessa analyysissä käsityksiä luokitellaan niiden merkitysten perusteella, jolloin merkitys muodostaa analyysiyksikön tarkastelun kohteena olevan yksilön sijaan (Marton 1994). Käsitysten erilaisuuden selittämiseksi käsitykset kootaan vielä ylempään tason merkitysluokiksi. Merkitysluokat eli kategoriat muodostetaan, jotta voidaan osoittaa tutkittavien henkilöiden ajattelun sisäisiä yhteyksiä. Analyysissä kiinnostavaa on merkitysten laadullinen erilaisuus eikä niiden määrä tai edustavuus jossakin joukossa. Päämäärä on löytää mahdollisimman paljon relevanteja merkitysluokkia kuvaamaan tutkimushenkilöiden käsityksiä. Merkityskategoriat tekevät ymmärrettäväksi tutkimushenkilöiden ilmaisuja ja niiden merkityksiä. Alemman tason merkityskategorioita voidaan edelleen yhdistellä laaja-alaisempiin ylempään tason kategorioihin. Ylempään tason kategoriat ovat näin ollen yleisemmin ja universaalimmin käsityksiä selittä-

viä. Kategoriat ja erityisesti ylemmän tason kategoriat muodostavat tutkijan oman teorian eli selitysmallin tutkittavalle asialle. (Ahonen 1995, 115, 127–128.) Näiden kategorioiden avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä tutkittavan joukon kollektiivisesta ajattelusta (Marton 1981).

Tutkimuksen analyysi on teoriaohjaavaa, jolloin analyysissä on teoreettisia kytkeitä, mutta analyysiyksiköt valitaan aineistosta. Aiempi tieto auttaa ja ohjaa analyysia, mutta tarkoituksena ei ole testata teoriaa. Teoriaohjaavassa analyysissä tulosten tulkintojen tueksi kuitenkin etsitään selitystä tai vahvistusta teoriasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Fenomenografisessa tutkimuksessa yleensä teoriaa ei käytetä käsitysten luokitteluun ennakolta, eikä teoriasta johdettujen valmiiden olettamusten testaamiseen (Ahonen 1995, 123). Tämän tutkimuksen analyysissä en ole käyttänyt teorioita kategorioiden luomisen pohjana, vaan ne ovat peräisin aineistosta. Tulosten pohdinta aikaisempiin teorioihin suhteutettuna on tutkielmassani viimeisen luvun johtopäätöksissä, jossa pohdin tuloksiani ja teen niistä johtopäätöksiä aikaisempaan teorian tietoon verraten.

Tässä tutkimuksessa loin jokaiseen tutkimuskysymykseen liittyviä merkityskategorioita. Aluksi litteroin haastattelut sanatarkasti ja koodasin kirjoitelmat sekä haastattelut vanhempien sukupuolten ja lasten ikien mukaan. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luin aineiston monta kertaa läpi sekä tein alleviivauksia ja merkintöjä ryhmitteäkseni aineiston tutkimuskysymysten mukaisten teemojen alle. Teemat olivat hemmottelun ilmenemisen määrittelyt, kasvatususkomukset hemmottelun seurauksista, kasvatustyyli ja valta, kasvatusarvot hemmottelusta, onnellisuuden koettu yhteys hemmotteluun sekä yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutus hemmotteluun. Numeroin jokaisen teeman ja merkitsin jokaiseen haastatteluun sekä kirjoitelmaan kyseisiä teemoja koskevat numerot niitä käsitteleviin tekstiin kohtiin. Nämä teemojen numeromerkinnät tein aineistoon tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Aineistossa ilmennyt merkitys oli tutkielmani analyysiyksikkö, joka muodosti erillisen temaattisen kokonaisuuden vanhemman antamassa vastauksessa.

Seuraavassa analyysin vaiheessa luokittelin jokaisen tutkimuskysymyksistä johdetun teeman mukaisia aineistossa ilmenneitä vanhempien käsityksiä ja käsitysten merkitysisältöjä ylemmän tason merkitysluokiksi eli yläkategorioiksi. Poikkeuksen tutkielmassani muodostaa teema ”kasvatususkomukset hemmottelun seurauksista”, jossa on yläkategorioiden lisäksi myös alakategoriat (ks. lukua 7.2.1). Kyseisen teeman yläkategoriat ovat ”positiiviset” ja ”negatiiviset seuraukset”, jotka kehitin jo kandidaa-

tutkimukseni, koska suurin osa vanhemmista toi esille hemmottelun seurauksista sekä positiivisia että negatiivisia kasvatususkomuksia. Aineistossa oli vain muutamia vanhempia, jotka kuvasivat pelkästään hemmottelun positiivisia tai negatiivisia puolia. Uutta aineistoa kerätessäni olenkin kysynyt suoraan vanhemmilta sekä positiivisia että negatiivisia kasvatususkomuksia hemmottelun seurauksista.

Esimerkkinä tekemäni analyysin kulusta esitän seuraavaksi luvussa 7.2.1 tekemäni yhden merkityskategorian. Aluksi olin kehittänyt kasvatususkomusten mukaisten hemmottelun seurauksien yläkategorioiksi ”positiiviset seuraukset” ja ”negatiiviset seuraukset”. Hemmottelun positiivisten seurausten ensimmäiseksi alakategoriaksi muodostin ”hemmottelun antaman motivaation lapselle”. Kyseistä alakategoriaa edusti aineistossa muun muassa seuraava vanhemman antama merkityssisältö: ”olimme sopineet käytöksestä ja jos ja kun hän käyttäytyy niin kuin toivoin, olisi palkkiona joku lapsen toivoma pikku lelu”. Kyseisessä katkelmassa vanhempi siis koki sovitun palkinnon toimivan lasta hyvään käytökseen motivoivana hemmotteluna.

Tutkimukseen on otettu mukaan myös sellaista aineistoa, jota analysoin jo kaksi vuotta sitten kandidaatintutkielmassani. Lisäksi etsin tässä tutkimuksessa vastauksia osittain samoihin tutkimuskysymyksiin kuin kandidaatintutkielmassani. Tämä on osaltaan vaikuttanut teoriaosuuden muodostamiseen, jota olen voinut kehittää aiemmassa tutkielmassani tehdyn analyysin ja siinä saatujen tuloksien pohjalta. Tutkimuksen analyysivaiheeseen teoriaosuus on vaikuttanut ohjaten havaintojen tekemistä, sillä se oli lähes valmiina ennen aineiston analyysin aloittamista. Vahvimmin teoriaosuus on vaikuttanut siihen, että olen kysynyt vanhemmilta kasvatustyylien yhteydessä heidän sallivuudestaan ja valtaan liittyvässä kysymyksessä siitä, miten lapsen palkitseminen kuvaa heidän kasvatustoimintaansa. Kyseiset käsitteet ovat siis peräisin teorioista ja ovat tuoneet tutkimuksen vastaajille esitettyihin kysymyksiin sekä muotoilemiini teemoihin kytkentöjä teoriaan. Nämä seikat ovat tuottaneet tutkimukseen aineiston ja teorian vuoropuhelua sekä analyysiin teoriaohjaavuutta, vaikka analysoinkin aineistoa mahdollisimman paljon aineiston ehdoilla, jotta vanhempien omat uskomukset ja käsitykset tulisivat esille.

Olen pyrkinyt analyysissa siihen, että kaikille aineistossa ilmenneille teemoihin soveltuville merkityksille on oma merkityskategoria. Tuloksia esittelevissä luvuissa kuvailen mahdollisimman monipuolisesti aineistoa ja esitän siitä suoria katkelmia tukeakseni luomiani merkityskategorioita. Tämä osaltaan rikastuttaa tulosten esittämistä, mutta lisäksi mahdollistaa lukijan omien johtopäätösten tekemisen aineistosta. Tällöin

lukija voi myös itse arvioida johtopäätösten luotettavuutta ja uskottavuutta. Tutkimuksen raportin tyylin ja rakenteen säilymisen vuoksi kuvailen referoimalla joitakin vanhempien aineistossa antamia merkityssisältöjä myös ilman suoraa sitaattia. Pysin kuitenkin tiivistämisestä huolimatta esittämään kyseiset vanhempien käsitykset mahdollisimman tarkasti sellaisina kuin ne aineistossa ilmenivät.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Eettiset kysymykset ovat tärkeitä empiirisessä tutkimuksessa, joten käsittelen seuraavaksi niitä omaan tutkimukseeni peilaten. Eettisesti tärkeätä laadullisessa tutkimuksessa on tutkimukseen tulevien vapaaehtoisuus, heidän riittävä informoiminen sekä anonymiteetin säilyttäminen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 128). Lisäksi tutkimuseettisten normien lähtökohtana on tutkimushenkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen, heidän vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyyden kunnioittaminen (Kuula 2006, 60–65). Eettisyyteen pyrin ensinnäkin antamalla kirjoitelmapyyntöissä kirjoitusohjeiden lisäksi mahdollisimman tarkat tiedot tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta kaikille vastaajille. Tutkimukseen vastanneille tuotiin esille myös tutkimuksen luottamuksellisuutta. Haastateltavia informoin samalla tavalla kuin kirjoitelman tehneitä, eli kerroin tarvittavat tiedot tutkimuksesta, sen luonteesta ja tarkoituksesta sekä aineiston käsittelyn luottamuksellisuudesta.

Haastatteluihin rakennettiin luottamusta tasapainoilemalla empatian osoittamisen ja haastattelutilanteen noudattamisen välillä (Ruusuvoori & Tiitula 2005, 42). Tämä tapahtui osoittamalla kiinnostusta haastateltavaan ja siihen, mitä hänellä oli sanottavanaan. Toin haastateltavalle siis selväksi, että pyrin saamaan tietoa juuri hänen kokemusmaailmastaan eli hänen omista hemmotteluun liittyvistä kasvatususkomuksista. Korostin kaikille vastaajille, että kirjoitelmat tulevat vain minun luettavaksi ja haastattelunauhut sekä litteroidut tekstit vain minun kuultavakseni ja luettavakseni. Lupasin myös, ettei heidän henkilöllisyys tule lopullisesta tutkimusraportista ilmi.

Tuomen ja Sarajärven (2006, 125) määrittämien eettisten normien mukaisesti kaikki kirjoitelman tehneet ja haastatellut vanhemmat suostuivat vapaaehtoisina tutkimukseen mukaan. Tutkimukseen osallistuminen oli myös mahdollista perua missä vaiheessa tahansa. Aineiston käsittelyssä olen pyrkinyt luottamuksellisuuteen ja vastaajia suojaavan anonymiteetin takaamiseen. Kuulan (2006, 200–201) mukaan onkin tärkeää,

että tutkimuksen osallistuneiden tunnistamattomuus säilytetään. Tutkimukseni raportointi tapahtuukin siten, ettei vastaajina olleita vanhempia voida tunnistaa kuvauksesta. Anonymiteetti takaa toisaalta senkin, ettei vastaajien lisäksi heidän lapsiaan voi tunnistaa katkelmista. Tällä tavoin vastanneiden vanhempien ja heidän lapsien suojaaminen onkin eettisyyden kannalta tärkeää. Tuloksien yhteydessä tuon esille vain vastaajien sukupuolen sekä heidän lastensa iät, jolloin lukija saa vähän tietoa vastaajista katkelmien takana, mutta vastaajien henkilöllisyys säilyy silti salassa.

7 HEMMOTTELU JA VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa käsitellään vanhempien aineistossa antamia erilaisia määritelmiä hemmottelulle. Näin selviää se, mitä vanhemmat itse pitävät hemmotteluna ja mitä eivät, sekä miten tutkittujen vanhempien hemmottelutoiminta ilmenee käytännössä. Tämän jälkeen esitetään aineistosta muodostetut kategoriat vanhempien määrittelemästä hemmottelun käsitteestä sekä hemmottelun ilmenemisen ulottuvuuksista. Toisessa alaluvussa pureudutaan kasvatususkomuksiin hemmottelusta. Kasvatususkomuksien pohjalta muodostan kategoriat vanhempien myönteisinä ja kielteisinä pitämiin lapsen hemmottelun seurauksiin. Lisäksi esitetään kategoriat hemmottelun välttämisen positiivisista ja negatiivisista seurauksista kasvatususkomusten mukaan.

7.1 Vanhempien määrittämä hemmottelu

Aluksi tarkastelen aineiston pohjalta, kuinka vanhemmat itse määrittivät hemmottelun. Tuon lisäksi esille, millä tavoilla lasten hemmotteleminen ilmeni heidän mukaansa. Hemmottelun käsitteen määrittelyistä olen aineiston perusteella muodostanut seuraavat kolme kategoriaa: 1.) hemmottelu on jonkin asian sallimista; 2.) hemmottelua voivat olla jo pienetkin asiat ja 3.) hemmottelu poikkeaa jotenkin normaalista arjesta. Vanhempien määrittelyistä hemmottelun ilmenemisen ulottuvuuksista olen muodostanut seuraavat kategoriat: maksullisuus, materiaalisuus ja ajankäytön yhteisyys.

Hemmottelun ydintä kuvataan varsin osuvasti seuraavassa katkelmassa:

Pikku tyttöni (4 vuotta 10 kk) katsoessa minua lutilusasi, samalla sanoen: ”isi, Pikku Ruu (tarkoittaen itseään) haluaisi kovasti saada Tuhkimo asun”, on vaikea vastata kieltävästi. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi, k2010)

Tämä on tilanne, johon varmasti hyvin moni nykyajan vanhempi silloin tällöin joutuu. Lapsi on pyytämässä vanhemmalta jotakin, jolloin vanhemman voi olla vaikea kieltäytyä ja tuottaa pettymystä lapselleen. Tässä alaluvussa ei kuitenkaan vielä keskitytä kyseisessä tilanteessa ilmenevään kasvatustyyliin tai valtaan. Voidaan siis kuvitella, että edellä mainitussa tilanteessa isä vain yksiselitteisesti myöntyy lapsen pyyntöön, ja hemmottelu toteutuu. Tässä alaluvussa hemmottelua tarkastellaan vanhempien omasta näkökulmasta. Vanhempien oma näkökulma hemmottelusta voikin jossain määrin poiketa kasvatustieteellisestä hemmottelun teoreettisesta käsitteestä tai lapsen omasta näkemyksestä asiaan.

Tutkimuksen vanhemmat eivät kokeneet hemmottelua yksiselitteisesti. Muutamit aineiston vanhemmista kiistivät kokonaan hemmottelevansa lapsiaan:

Meillä ei kyllä hemmotella lapsia. Tai kyllä, jos sylittely, kutitusleikit, yhteinen puuhastelu ja rakkaudella tehty ruoka ovat sitä...ja toki olen palkinnoksi jostain joskus ostanut karkkia ja joskus lelunkin. (Äiti, jolla on 2- ja 8-vuotiaat lapset, k2010)

Muutama muukin vanhempi ei *ajatellut varsinaisesti hemmottelevansa* lapsiaan. Vastapainona yksi aineiston isä koki, että omat lapset olivat *saaneet miltei kaiken haluamansa*. Vanhemmat myös pohtivat jonkin verran sitä, mikä on hemmottelua ja mikä ei. Vanhempien itsensä mukaan hemmottelu ei olekaan vain lapselle liian monien tavaroiden antamista tai liiallista sallivuutta, sillä osa vanhemmista piti hemmotteluna jo välittämisen osoittamista lapselle esimerkiksi sanallisesti kehumalla. Muutamit vastaajista taas eivät pitäneet lapsen kohdistuvaa huolehtimista ja hoivaamista vielä varsinaisena hemmotteluna.

Eräs sanojensa mukaan vähän hemmotteleva äiti kuvaili kasvatustoimintaansa tällä tavalla:

Pyrin antamaan ja ostamaan lapsilleni toki kaiken pakollisen tarvittavan, mutta myös ylimääräistä pikkukivaa, kuten pikkulelun silloin tällöin... (Äiti, jolla on 7- ja 3-vuotiaat lapset, k2010)

Vanhempien arkiajattelussa hemmottelusta voidaan siis jo puhua pienen ylimääräisen asian lapselle antamisen yhteydessä. Hemmottelu ei siis määrätynyt vanhempien uskoksissa pelkästään liiallisuuksiin menevänä hemmottelemisena. Hemmotteluna nähtiin jo pienetkin asiat.

Siis tietyissä asioissa enemmän sellaisia pieniä päivittäisiä asioita, missä pystyy niin sanotusti hemmottelemaan, eikä mitään että kasapäin ostellaan ja hemmotellaan. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)

Tavallisesti ilmenevä jako aineistossa oli sellainen, jossa määritettiin ensin lapsen *perustarvikkeet* tai *pakollinen tarvittava*, ja erikseen oli sitten *ylimääräinen kiva* tai *extra*. Hemmottelu määrittyi useissa vastauksissa jonakin tavallisesta ja normaalista arjesta poikkeavana tai jonakin ylimääräisenä:

-- hemmottelun tulee olla normaalin kasvatuksen muodostamien rajojen pieni ylitys tai taivuttaminen. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi, k2010)

Vanhemmat määrittivät hemmottelun ilmenevän kolmen eri ulottuvuuden kautta, jotka olivat maksullisuus, materiaalisuus ja ajan käytön yhteisyys. Hemmottelu on näiden ulottuvuuksien mukaan aina joko ilmaista tai maksullista, materiaalista tai ei-materiaalista, sekä siihen joko sisältyy tai ei sisälly vanhemman ja lapsen yhteistä aikaa. Nämä kolme ulottuvuutta voivat vaihdella hemmottelussa erilaisina yhdistelminä.

Aineistossa hemmottelu korostui usein myös materiaana ja maksullisena. Lapsille annetuista tavaroista yleisimpiä olivat lelut, vaatteet, DVD:t sekä videopelit. Yhdessä vastauksessa hemmotteluun yhdistettiin kalliina pidettävät harrastukset. Toisaalta aineistossa pidettiin esimerkiksi piirtämistä ja lukemista *ihan yhtä hyvänä tekemisenä* kuin leluilla leikkimistä. Materiaalisesta ja ilmaisesta hemmottelusta oli aineistossa esimerkkinä isän itse tekemä kaarnavene lapselle, jonka tekemiseen lisäksi sisältyi isän ja lapsen yhteistä aikaa.

Tavaran ohella hyvin yleisiä hemmottelun muotoja olivat yhteiset lomamatkat. Lomamatkat olivat tavallisesti maksullisia suuntautuessaan ulkomaille, leikkipuistoihin tai kylpylään. Matkustaminen nähtiin usein nautinnollisena ja yhteistä aikaa edistävänä.

-- meidän lapset ovat saaneet vähän tavaroita, mutta paljon yhteisiä kokemuksia matkoilla. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset, k2010)

Pienimuotoisia ilmaisia retkiä tuotiin myös esille, kuten retkeä lähimetsään. Myös yhteinen liikkuminen sai muutamia mainintoja yhteisen ajan muotona. Osa vanhemmista pohti, onko yhteinen ajanvietto kuitenkin kovin usein ”oikeasti” hemmottelua:

Toisaalta taas mielipiteitä voi jakaa sekin seikka, että onko ajan antaminen lapselle edes hemmottelua, vaan aivan normaali käytäntö, joka kuuluu muutenkin vanhemmuuteen. (Äiti, jolla on 6-, 4- ja 2-vuotiaat lapset, k2012)

Nykyajan hemmottelulle annettiin myös tällainen yhteisen ajan viettämistä tavallisessa arjessa vahvasti korostanut kuvaus:

Ehkä nykypäivän hemmottelua voikin olla ”vain” tasapainoinen arki ja se aika, jonka lapsi saa viettää rauhassa vanhempansa tai läheistensä kanssa tai puuhata yhdessä jotakin mukavaa tai mielekästä. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi, k2012)

Hemmotteluksi katsottiin hyvin monia erilaisia asioita, kuten ruuanlaitto, karkkien ostaminen, elokuvissa ja jääkiekkopeleissä käynti, hampurilaisella käynti sekä kotitöiden teko lapsen puolesta. Vanhemmat tekivät välillä lastensa puolesta kotitöitä, koska he eivät jaksaneet odottaa, että lapsi vihdoinkin tekisi ne itse. Täysin ei-materiaalista, ilmaista ja yhteistä aikaa sisältävää hemmottelua aineistossa oli esimerkiksi *jalkahoito viikonloppuna*. Vanhemman läheisyys nähtiin myös eräänlaisena hemmotteluna.

Tavaran hankkiminen osoittautui voivan olla myös yhteistä aikaa edistävää, kuten seuraavasta katkelmasta käy ilmi:

Jos hankitaan peliä esim. guitar hero, rock band jne. niin olemme osallistuneet niihin, koska haluamme osallistua niiden pelaamiseen myös itse. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset, k2010)

Yllä olevassa katkelmassa vanhemmat siis maksoivat osan pelin hinnasta, sillä he halusivat myös itse pelata. Tällöin tämä materiaallinen ja maksullinen hankinta edistää lasten ja vanhempien yhteistä ajanviettoa. Yhdessä leikkiminen tuli esille vain yhdessä vastauksessa:

Tiedän, että lapseni arvostaa kuitenkin eniten yhdessä leikkimistä. Itse en kuitenkaan jaksa niin hirveästi leikkiä, vaan minusta itsestänikin on mukava mennä leffaan ja kahville, joten toisinaan ”hemmottelulla” saan isketyksi kaksi kärpästä yhdellä iskulla, minulle mukavaa tekemistä ja lapselle mukavaa tekemistä. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi, k2010)

Vanhemmat kokivatkin, että yhteisen tekemisen tulisi olla myös vanhempien mielestä mielekästä. Aiemmassa katkelmassa videopelin pelaaminen oli tällaista, kun taas edellisessä katkelmassa leikkimistä pidettiin vanhemman näkökulmasta hieman uuvuttavana ja vähemmän mieluisana yhteisen ajan viettämisen vaihtoehtona. Hemmottelu kuitenkin vaikutti usein aineistossa olevan vanhemman ja lapsen yhteistä ajan käyttämistä lapsen tärkeänä pitämiin asioihin.

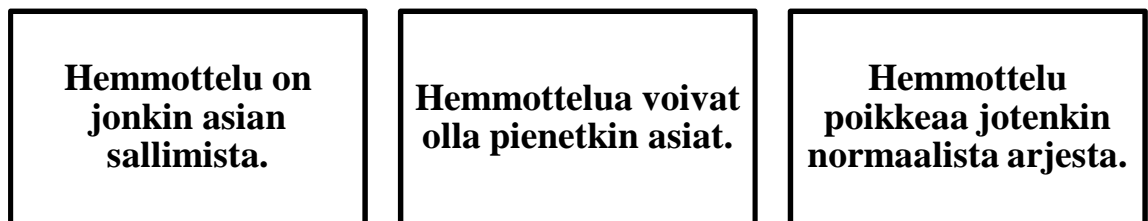
Hemmottelun ulkopuolelle vaikuttaa vanhempien vastauksissa jäävän viikkorahan antaminen:

*Hän [lapsi] saa 5€ viikkorahaa, jonka hän saa suhteellisen vapaasti käyttää mi-
hin haluaa. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi, k2010)*

Viikkorahaa ei juurikaan koettu hemmotteluna, sillä se oli säännöllistä ja pysyi kohtuu-
den rajoissa. Säännöllisyyden vuoksi vanhemmat eivät pitäneet viikkorahaa myöskään
palkitsemisena. Aineistossa korostettiin, ettei viikkoraha saa olla liian suuri. Muutamassa
vastauksessa mainittiin joulu- ja syntymäpäivälahjat, tosin niissä hemmottelu ei aina-
kaan ollut arkipäiväistä, sillä kyseiset juhlat ovat kerran vuodessa. Osa aineiston van-
hemmista pyrki siihen, että lelujen hankkiminen tapahtuisikin arjen sijaan juuri syntymä-
päivinä ja jouluina lahjojen yhteydessä.

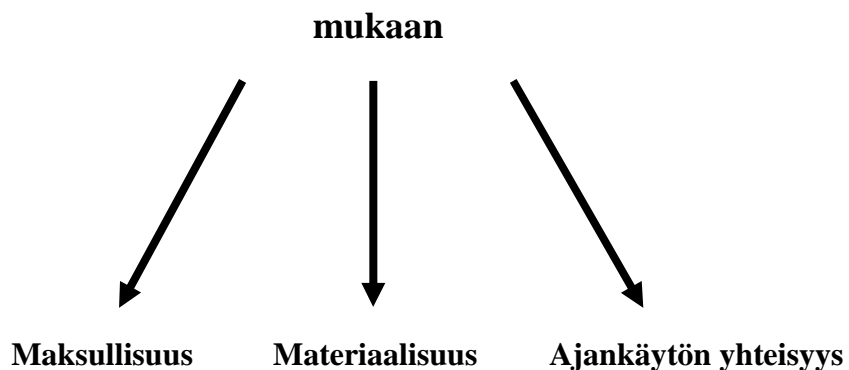
Hemmottelun käsitteen määrittelyiden kategorioista sekä hemmottelun ilme-
nemisen ulottuvuuksien kategorioista olen muodostanut kuviot 1 ja 2:

Vanhempien määrittelyt hemmottelun käsitteelle

KUVIO 1. Hemmottelun käsitteen vanhempien määrittelyjen kategoriat

Hemmottelun ilmenemisen ulottuvuudet vanhempien määritelmien

KUVIO 2. Vanhempien määrittelemät hemmottelun ilmenemisen ulottuvuuksien kategoriat

7.2 Vanhempien kasvatususkomukset hemmottelun seurauksista

Tässä alaluvussa kartoitan aluksi yleisesti vanhempien suhtautumista hemmotteluun esittelemällä hieman aineiston vanhempien mielipiteitä, uskomuksia ja ajatuksia hemmotteluun liittyen. Alaluvussa 7.2.1 esitän vanhempien kasvatususkomuksissaan positiivisina ja negatiivisina kokemia lapsen hemmottelun seurauksia. Alaluvussa 7.2.2. taas tarkastellaan lapsen hemmottelua välttävän kasvatusten seurauksia vanhempien kasvatususkomusten mukaan. Aineistossa ilmeni siis paljon erilaisia käsityksiä hemmottelun seurauksista, mutta myös siitä, mitä seurauksia hemmottelun välttämisestä voisi koitua vanhempien mukaan lapselle.

Aineistossa ei juuri esiintynyt täysin myötämielistä suhtautumista hemmotteluun. Kriittinen asenne hemmottelua kohtaan tuli erityisesti tästä katkelmasta hyvin esille:

Hemmottelu on ollut minulle aina punainen vaate. Toki siihen olen itsekin joskus sortunut -- Mutta olen taistellut hemmottelua vastaan ja aina puhunut sitä vastaan, sillä tiedän, mitä se pahimmillaan voi saada aikaan. (Äiti, jolla 3- ja 7-vuotiaat lapset, k2010)

Katkelmasta käy ilmi, että vaikka kasvatususkomuksissaan vanhempi olisi hyvin kielteinen hemmottelua kohtaan, hän saattaa toimia välillä vastoin uskomuksiaankin. Aineistossa ei kuitenkaan esiintynyt kovin runsaasti hemmottelevia vanhempia ainakaan heidän vastaustensa perusteella. Vanhemmat eivät siis kokeneet, että he olisivat ainakaan vastaamistilanteen lähiaikoina hemmotelleet liikaa lapsiaan.

Vähemmän hemmottelua kritisoiduissa kasvatususkomuksissa hemmottelu tavallisesti määriteltiin selvästi jonakin muuna kuin lapselle liian useiden tavaroiden antamisena tai liiallisena sallivuutena, jolloin hemmottelulle annettiin positiivinen merkitys.

Hemmotteluajattelu lähtee mielestäni siitä, että kaikilla on hyvä olla. Siksi on vaikea ajatella, että hemmottelu olisi vain lapsen saamaa tavaraa. (Äiti, jolla on 12-vuotias lapsi k2010)

Hemmottelua jossain määrin puoltavissa vastauksissa korostettiin usein jollain tavalla yhteistä aikaa sisältävää hemmottelua. Tavallista oli myös välittämisen ja huomioimisen osoittamisen sekä läheisyyden liittäminen hemmotteluun.

Se [hemmottelu] tuottaa lapselle sellaista tota... Riippuu vähän hemmottelutyylistä, mutta ehkä tollasta läheisyyden tunnetta ja varmuutta sekä luottamusta. (Isä, jolla on 8- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)

Varmaan se [hemmottelu] osittain myös vaikuttaa siihen välittämiseen. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)

Edellisissä katkelmissa vanhemmat siis kokivat, että hemmottelu voi olla sitäkin, että vanhempi osoittaa välittämistä arjessa ja on läheinen lapselle. Osa vastaajista ei kuitenkaan vielä pitänyt tämänkaltaista kasvatustoimintaa hemmotteluksi laskettavana kasvatuksena.

7.2.1 Kasvatususkomusten mukaiset hemmottelun seuraukset

Vanhemmat esittivät suurimmaksi osaksi uskomuksiaan hemmottelusta siitä näkökulmasta, kuinka hemmottelu tai sen puute vaikuttavat lapseen. Tämän vuoksi tarkastelen kasvatususkomuksia hemmottelusta juuri kyseisestä näkökulmasta. Hemmottelu nähtiin sekä myönteisenä että kielteisenä, joten olen jaotellut nämä kasvatususkomusten mukaiset lapsen hemmottelun seuraukset positiivisiin sekä negatiivisiin. Positiivisten seurausten alakategoriat ovat lapsen hemmottelusta saama motivaatio sekä hemmottelun lapselle tuottama nautinto. Negatiivisten hemmottelun seurausten alakategoriat taas ovat lapsessa lisääntyvä tyytymättömyys sekä lapselle hemmottelusta aiheutuvat käytöshäiriöt.

Hemmottelun koettiin ensinnäkin motivoivan lasta oppimaan tai tekemään jokin asia. Tämä motivoiva vaikutus nähtiinkin monesti hemmottelun positiivisena vaikutuksena. Hemmottelun ei kuitenkaan nähty voivan motivoida lasta pitkällä aikavälillä. Hemmottelun ohella lapsen motivoiminen liitettiin usein lapsen palkitsemiseen. Lapsen motivoimista hemmottelulla kuvailtiin positiivisen palautteen antamisena:

Hemmottelen lapsiani -- aiheesta koska positiivinen palaute on aina parempi kuin vähättely tai muu negatiivisuus, joka tuhoaa itsetunnon ja ei kannusta yrittämään. (Isä, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset, k2010)

Katkelmaan liittyy jossain määrin oletus, että lasta voisi loukata jonkin asian kieltäminen. Tällöin kieltämisen nähtiin siis voivan tuntua lapsesta vanhemman tuen ja välittämisen puutteena. Samaa kieltämisen aiheuttamaa lapsen harmistumisen oletusta sivutaan myös seuraavassa katkelmassa:

-- lisäksi ostan lapselleni joskus tavaroita, jotka eivät olisi sinänsä välttämättömiä, mutta niiden puuttuminen harmittaisi vielä jonkin ajan kuluttuakin tai ainakin luulen tavaroiden puuttumisen harmittavan myöhemminkin tytärtäni. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi, k2010)

Hemmottelun ja palkitsemisen nähtiin aineistossa toisinaan vahvistavan toivottua käytöstä ja sovittujen asioiden noudattamista. Palkitsemista tapahtui aineistossa useimmiten jostain *hyvin hoidetusta jutusta* tai hyvästä käytöksestä. Hyvästä käytöksestä palkitsemista kuvaillaan seuraavassa katkelmassa:

-- olimme lapsen kanssa hautajaisissa, jossa toivoin, että hän on täysin hiljaa kirkossa ja kahvitilaisuudessa istuu kauniisti. Olimme sopineet käytöksestä ja jos ja kun hän käyttäytyy niin kuin toivoin, olisi palkkiona joku lapsen toivoma pikku lelu. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi, k2010)

Aineiston vanhemmat eivät käyttäneet hemmottelua lapsen huonon käyttäytymisen korjaamiseksi. Eräässä vastauksessa kuvattiinkin, kuinka tällaisessa tilanteessa lapsi oppisi, että *hankalaksi heittäytymällä* hän voisi saada aina haluamansa. Palkitsemista kuitenkin käytettiin välillä, jotta edessä olevat tilanteet - kuten juhlatilaisuudet - sujuisivat lapsen osalta ilman huonoa käyttäytymistä ja raivostumista. Tällöin palkitseminen oli aikuisesta lähtöisin olevaa, sillä lasta ei palkittu silloin, kun hän ensin kävi kiukuttelemaan. Palkitsemista käytettiin siis ennaltaehkäisevänä keinona lapsen käyttäytymisen säätelyssä.

Toisena vanhemmat pitivät hemmottelun positiivisena seurauksena hemmottelun tuottamaa nautintoa, johon kuuluivat kaikki hemmottelusta lapselle koituva mielihyvä ja virkistys. Aineistossa kuvattiin erityisesti lasten nauttivan erilaisista perheen yhteisistä matkoista. Lisäksi vanhemmat ajattelivat voivansa osoittaa lapsensa huomiointia hemmottelulla. Hemmottelun avulla vanhemmat kokivat voivansa tuottaa lapselle kokemuksia itsensä tärkeäksi ja rakastetuksi tuntemisesta. Erilaisten tavaroiden saamisen ei taas juurikaan kuvattu tuottavan lapselle nautintoa. Seuraava katkelma havainnollistaa hemmottelun tuottamaa nautintoa lapselle:

Kyl se [hemmottelu] lataa akkuja ja [lapsi] nauttii niistä. Sit sille jää positiivisia muistoja. (Äiti, jolla on 10-vuotias lapsi, h2012)

Edellisessä katkelmassa oletettiin, että hemmottelu auttaa lasta jaksamaan paremmin tavallista arkea. Aineistossa nautintoa nähtiin tuottavan etenkin yhteinen aika ja tekeminen. Vastauksissa tuotiin esille myös vanhemmille itselleen koituvaa iloa siitä, kun he näkevät oman lapsen iloisena hemmottelun jälkeen.

Hemmottelun negatiivisista seurauksista vanhemmat mainitsivat ensinnäkin lapsen lisääntyvän tyytymättömyyden, jolla tarkoitettiin sitä, että lapsi saa jotakin liikaa ja liian helpolla. Samassa yhteydessä vastauksissa kuvattiin myös lapsen *pilalle hemmottelemista*. Vanhemmat kokivat, että lasten olisi vaikea arvostaa saamaansa, jos he ovat saaneet liian paljon kaikkea. Seuraavassa katkelmassa kuvaillaan lapsen hemmottelun seurauksena kehittyntä tyytymätöntä asennetta itsekeskeisyytenä ja pettymysten heikkona sietämisenä:

Ne [hemmotellut lapset] on varmaan sellasii, että ne ei osaa ehkä huomioida toisii ihmisii. Ne on maailman napa itte ja ehkä sit tiettyi pettymyksii ja tällasii ei pysty käsittelmään vastasuudessa ja isommalla iällä, että sitten ne onkin maailmanloppui. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)

Lapsen ei koettu kestävän pettymyksiä, jos hän oli saanut liikaa hemmottelua osakseen. Hemmottelemisen nähtiin tuottavan sen, ettei lapsi enää osannut käsitellä negatiivisia tunteita, koska vanhemmat eivät olleet kieltäneet lapselta lähestulkoon mitään. Seuraavassa katkelmassa vanhempi miettii paljon tavaroita saaneen hemmotellun lapsen suhtautumista tavaroihin vanhemmalla iällä:

Hän [lapsi] voi esimerkiksi välittää kaikesta materiaalista niin vähän, ettei vaikkapa viitsi korjauttaa rikki menneitä tavaroita lainkaan, vaan ostaa aina uuden tilalle. Ikään kuin millään ei olisi mitään merkitystä. Joku saattaa suhtautua välipitämättömästi muiden omaisuuteen. (Äiti, jolla on 2-, 4- ja 6-vuotiaat lapset, k2012)

Aineiston vanhempien mukaan hemmotellun lapsen on vaikea sietää pettymysten lisäksi hänelle asetettuja rajoituksia. Seuraavassa katkelmassa vanhempi kuvailee, kuinka hemmottelussa oleva rajojen puute tai niistä liian pitkäksi aikaa poikkeaminen ovat lapselle haitallista:

Itse miellän ”pilallemenon” niin, että lapsi menee sekaisin, kun rutiineista ja säännöistä poiketaan. (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Hemmottelun negatiivisten seurausten toisesta kategoriasta eli käytöshäiriöistä mainittiin aineistossa itsekeskeisyys, kiroilu, raivokohtaukset, narsistisuus ja huono käytös. Liian helpolla saaminen sekä vanhemman liiallinen sallivuus yhdessä vaikuttivat vanhempien mukaan näiden käytöshäiriöiden muodostumiseen. Hemmottelun nähtiin tuottavan lapsessa myös läheisriippuvuutta vanhempiin. Aineistossa korostuivat siis myös lapsen persoonan kehittymisen häiriöt. Hemmottelun nähtiin voivan tuottaa on-

gelmia sosiaalisissa taidoissa sekä vastuuttomuutta, mutta myös hämmentyneisyyttä vanhempien muodostamatta jääneistä rajoista.

Hänelle [lapselle] tulee vaikeuksia sosiaalisissa taidoissa. Hän on hämmentynyt, koska rajoja ei ole riittävästi. Hän ei opi ottamaan vastuuta. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi, k2012)

Hemmottelun sekä positiivisen palautteen liiallisen antamisen nähtiin myös voivan heikentää lapsen oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä:

No liikaa jos hemmotellaan, niin silloinhan siinä voi tulla sellanen olo, että teki mitä vaan, niin aina kehutaan. Ja liika kehuminen on sitten taas ehkä vähän lastistamaan sellasta yritystä ja omatoimisuutta. (Isä, jolla 8- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)

Vastaukset jakautuivat siinä, koettiinko hemmottelun voivan tuottaa lapselle itsetuntoa. Muutama vanhempi koki, että se voisi olla hemmottelun avulla mahdollista. Muutama vanhempi taas ei uskonut, että hemmottelu voi tuottaa *oikeasti hyvää* itsetuntoa. Paljon hemmottelua saadessaan lapsen koettiin jo pystyvän manipuloimaan vanhempia saadakseen entistä enemmän hemmottelua.

Lapsi ei enää toimi itsenäisesti ja se valikoi sen, siis oppii nopeesti, että mistä köydestä vetää, että saa sen hemmottelun. -- Sit jos se lähtee käsistä, niin se on hankala tilanne. (Isä, jolla on 12-vuotias lapsi, h2012)

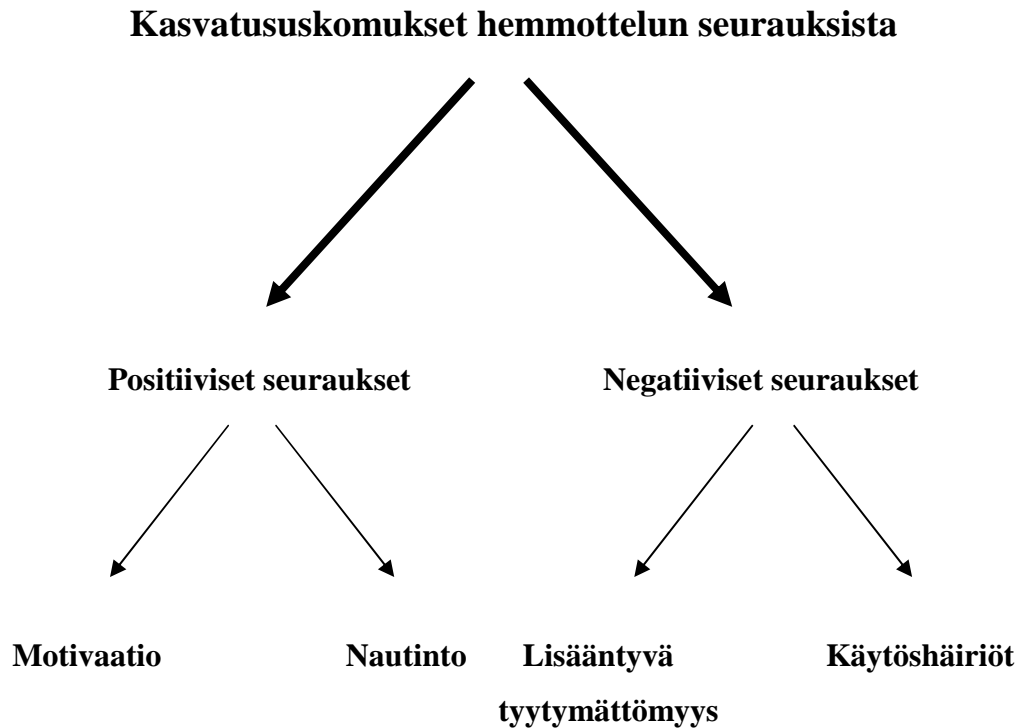
Tämänkaltaista tilannetta aineiston vanhemmat pyrkivätkin välttämään, sillä se olisi merkinnyt eräänlaista lapsen hemmottelemisen kontrollin ja hallinnan katoamista vanhemmalta.

Yhteensä kolmessa vastauksessa kuvailtiin curling-vanhemmuutta, joista tässä esimerkkinä yksi katkelma:

Kun lasta hemmotellaan ylenpalttisesti, eli annetaan kaikkea, aina ja kun pyydetään, lapsi oppii väärän mallin. Tietä elämässä siloitellaan ja pettymyksien kestämistä ei opeteta. (Äiti, jolla on 3- ja 7-vuotiaat lapset, k2010)

Kyseisessä vastauksessa kuvattiin curling-vanhemmuudesta seuraavan sen, että lapsi oppii saamaan kaiken liian helpolla ja pettymään herkästi. Tällöin lapsen nähtiin loukkaantuvan ja suuttuvan, jos hän ei saanut haluamaansa. Muutamassa vastauksessa kuvailtiin liikaa hemmottelua osakseen saaneen lapsen mahdollisesti myöhemmin kohtaamia vaikeuksia itsenäistyä aikuiselämään siirtyessä.

Uskomusten mukaisia hemmottelun seurauksia on havainnollistettu kuviossa 3:

KUVIO 3. Hemmottelun seurausten kategoriat kasvatususkomusten mukaan

7.2.2. Kasvatususkomusten mukaiset seuraukset hemmottelun välttämisestä

Seuraavaksi siirrytään kasvatususkomusten mukaisiin hemmottelun välttämisen positiivisiin ja negatiivisiin seurauksiin vanhempien kasvatususkomusten mukaan. Tarkoitus on siis aineiston perusteella kuvata, mitä hyviä seurauksia lapsen hemmottelun välttämisen vanhempien mukaan tuottaisi, ja mitkä taas voisivat olla haitallisia seurauksia hemmottelun välttämisestä. Hemmottelun välttämisenä pidettiin vanhempien vastauksissa joko hyvin vähäistä hemmottelua tai hemmottelun puuttumista lähes kokonaan. Positiivisina hemmottelun välttämisen seurauksina vanhemmat pitivät lapsen tyytyväisyyttä pienistäkin asioista sekä tunteiden hallinnan oppimista. Negatiivisina seurauksina taas tuotiin esille arvottomuuden tunnetta lapsessa ja sosiaalisen syrjäytymisen vaaraa.

Positiivisista vaikutuksista hemmottelun välttämisen tai vähyyden yhteydessä sai paljon mainintoja lapselle kehittyvä tyytyväisyys pienistäkin asioista. Pidettiin tärkeänä, että lapsi oppii arvostamaan saamiaan asioita, eikä pitäisi niitä *itsestäänselvyyksinä*. Vanhempien mukaan heidän lapsensa myös oppivat tällä tavoin, etteivät he voi saada aina kaikkea haluamaansa.

Lapseni on kiitollinen hyvin pienistä asioista, joten suon hänelle pieniä nautintoja mielellään. Hän osaa nauttia niistä ja sitä riemua on ihanaa seurata. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi k2012)

Osa vanhemmista myönsi pyrkivänsä sellaisiin tilanteisiin, joissa he pystyivät kieltäytymään joistakin lapsensa pyynnöistä, mutta välillä myös lupaamaan jonkin asian ostamista myöhempänä ajankohtana.

Tutkimuksen vanhemmat pyrkivät opettamaan lapsille pettymysten kestämistä sekä asioiden jakamisen oppimista. Tärkeää oli myös opettaa lasta iloitsemaan toisten puolesta. Eräässä katkelmassa vanhempi pakatoi lapsensa kanssa lahjaa sukulaislapselle, ja näin opetti toisen puolesta iloitsemista. Osassa vastauksissa vanhemmat olivat sitä mieltä, etteivät he kuitenkaan tietoisesti halunneet tuottaa lapsilleen pettymyksiä.

Toinen hemmottelun välttämisen positiivisista seurauksista oli tunteiden hallinta, joka liittyi erityisesti pettymysten sietämiseen. Seuraavat katkelmat havainnollistavat tunteiden hallintaa juuri pettymysten käsittelemisen näkökulmasta:

Lapset ovat oppineet jo pienenä, ettei auta aloittaa huutokonserttia kaupan lattialla, sillä se ei auta saavuttamaan mitään. (Äiti, jolla on 7- ja 3-vuotiaat lapset k2010)

No kylhän siinä [hemmottelun välttämässä] lapsi oppii omatoimiseksi ja luotamaan itteensä enemmän. Pettymyksiä täytyy tulla elämässä, että ne kehittää kuitenkin. Ja niitähän tulee myöhemmin sitten työelämässä ynnä muussa -- (Isä, jolla 12-vuotias lapsi h2012)

Yhdessä vastauksessa kuvattiin runsaasti hemmoteltuja lapsia sellaisina, jotka järjestävät helposti *itkuraivosirkuksen* esimerkiksi ruokakaupassa, jos eivät saa jotakin.

Negatiivisista hemmottelun välttämisen seurauksista mainittiin lapselle kehittyvä arvottomuuden tunne. Hemmottelun puute nähtiin yhdessä vastauksessa vanhempien ilmaisemana *vähättelynä* ja *itsetuntoa tuhoavana ja ei-kannustava negatiivisuutena*. Arvottomuuden tunteeseen liitettiin myös lapsen loukkaantuminen ja suuttuminen, jos hän ei saanutkaan jotain haluamaansa. Seuraavassa katkelmassa pohditaan nykyvanhempien asennoitumista jonkin asian kieltämiseen lapselta:

Uskoisin, että vanhempien on – vaikea tuottaa lapsilleen pettymyksiä sanomalla ei. Uskotaan, että ein sanomisella jopa vahingoitetaan lasta. (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 12-vuotiaat lapset k2012)

Toinen negatiivisista seurauksista eli hemmottelun välttämisestä koitua lapsen

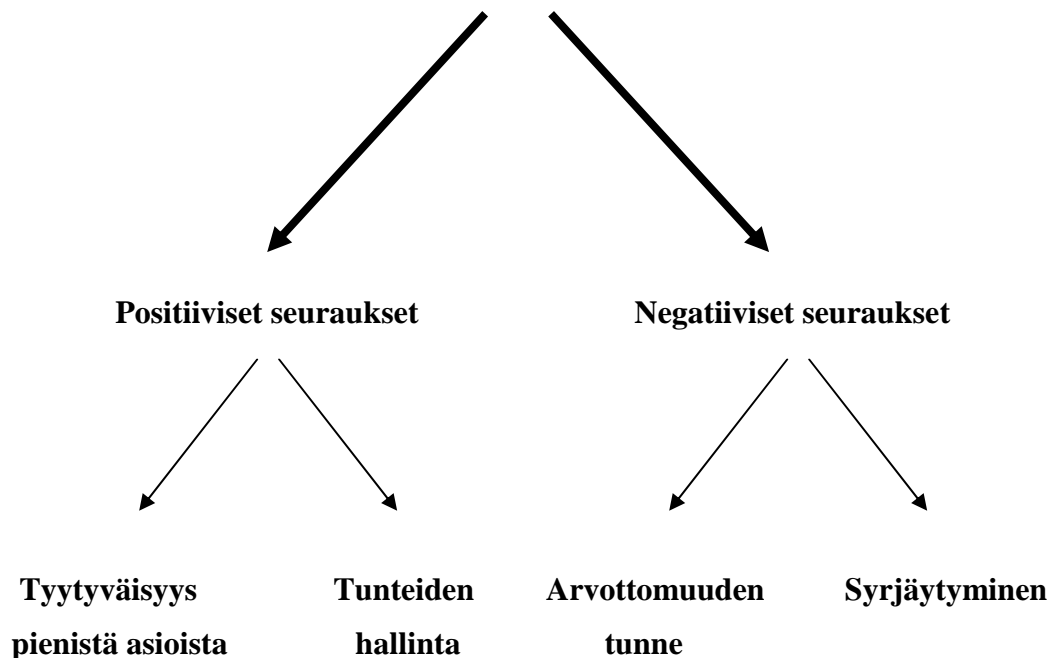
kohtaama syrjintä ei saanut kovin monia mainintoja aineistossa. Yhdessä vastauksessa kuitenkin tuotiin hemmottelun puutteessa olevan hyvän tarkoituksen ja syrjäytymisen vaaran välistä ristiriitaisuutta:

Siinä on meille vanhemmille taisteltavaa, sillä emmehän me kaikki halua hemmotella mutta emme myöskään halua että lastamme syrjitään jos toimimme toisin eikä lapsella ole aina uusinta uutta. (Äiti, jolla on 3- ja 7-vuotiaat lapset k2010)

Katkelmassa kuvataan sitä, kuinka vanhempi haluaa lapsen hyvää välttämällä hemmottelemasta häntä. Tämä tosin saattaa johtaa siihen, että lasta voidaan alkaa syrjiä, jos lapsella ei olekaan juuri sillä hetkellä muodissa olevia leluja. Tällöin lasta saatetaan pitää epämuodikkaana ja liikaa muista lapsista erottavana. Syrjäytymisen vaaraa ei suoraan kuvattu muiden vanhempien vastauksissa, mutta vanhemmat kuitenkin kokivat hemmotteluun liittyvän sosiaalista painetta (ks. lukua 9.2). Paineen nähtiin kehittyvän vahvimmin siitä, kun lapset vertailevat saamiensa leluja ja niiden määriä muihin lapsiin.

Kuviossa 4 on koottuna uskomukset hemmottelun välttämisen seurauksista:

Kasvatususkomukset hemmottelun välttämisen seurauksista

KUVIO 4. Hemmottelun välttämisen seurausten kategoriat uskomusten mukaan

8 KASVATUSTYYLIT JA VANHEMPIEN VALTA HEMMOTTELUSSA

Tässä luvussa käsitellään vanhempien hemmottelutoimintaa kasvatustyylien ja kasvatuksessa käytettävän vallan näkökulmista. Ensimmäinen alaluku keskittyy kasvatustyyliin ja toinen alaluku valtaan. Aineiston pohjalta muodostan näissä alaluvuissa merkityskategoriat hemmottelussa ilmenevistä kasvatustyyleistä sekä vallan käyttötavoista.

8.1 Vanhempien kuvailemat kasvatustyyli hemmottelussa

Seuraavaksi keskityn aineistossa ilmenneisiin hemmottelun kasvatustyyliin. Kasvatustyyliin liittyen kysyin tutkittavilta, kuvaako sallivuus lasta kohtaan kuinka hyvin heidän hemmottelutoimintaansa. Osassa vastauksista sallivuuteen ei pahemmin otettu kantaa, mutta omaa hemmottelutoimintaa kuitenkin korostettiin välittämisen osoittamisena lapselle. Vastausten antaman yleiskuvan perusteella vanhemmat eivät kuitenkaan olleet kasvatuksessaan liian sallivia vanhempia. Luomani kategoriat hemmottelun kasvatustyyleistä ovat 1.) hemmottelu tietoisena ohjailuna, 2.) hemmottelu spontaanina ja tunneperäisenä toimintana sekä 3.) hemmottelu liiallisena sallivuutena.

Aineistossa hemmottelu tuli ensinnäkin esille tietoisena, harkittuna ja johdonmukaisena ohjailuna, jossa rajojen merkitystä pidettiin tärkeänä. Rajojen avulla lapset oppivat, etteivät voi saada aina kaikkea haluamaansa. Seuraava katkelma edustaa hyvin harkittua hemmottelua:

Perheessämme vallitsee aika tiukat rajat siitä mitä saa tehdä ja mitä ei. Harvoin sallimme hänen tekevän toisin kuin mistä hänen kanssaan on sovittu. (Äiti, jolla on 1- ja 4-vuotiaat lapset k2010)

Rajojen tärkeyttä sekä vanhemmilla ilmeneviä vaikeuksia niiden muodostamisessa pohdittiin myös yleisellä tasolla:

Selkeät rajat täytyy olla haluamisen ja saamisen suhteen. Lasten hemmottelu on tänä päivänä paljolti sitä, että lapselle ei uskalleta tai osata olla aikuisia. Mieli-pahaa pelätään, kiukuttelua ei hallita.. On helpompi antaa periksi, kuin asettaa rajoja ja pitää niistä kiinni. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi k2012)

Rajojen nähtiin tuottavan turvallisuutta lapselle ja erityisen tärkeänä koettiin arkirutiineista kiinnipitäminen, joka piti lapsen tottuneena arkeen.

Osassa vastauksissa hemmottelua taas kuvattiin spontaanina toimintana, jolla haluttiin tuottaa lapsille hemmottelua yllätyksellisesti. Tämänkaltaisen hemmottelu oli usein vanhempien mielestä *tunneperäistä* sekä tapahtui *aiheetta ja intuition* varassa.

Itselläni se [hemmottelu] on suht spontaania vanhemmuuteeni liittyvää piestä välittämisen ja rakkauden osoitusta lapsiani kohtaan. (Äiti, jolla on 11- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Spontaanille hemmottelulle oli ominaista säännöistä hetkeksi poikkeaminen. Tällöin hemmottelussa rajat saattoivat vaihdella päivästä ja vanhemman mielialasta riippuen.

Se [hemmottelu] varmaan riippuu vähän omasta mielentilasta ja väsymyksestä, että ehkä toisinaan mä sallin enemmän kuin jonain toisena päivänä. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

Spontaanista hemmottelua tapahtui usein silloin, kun vanhempi halusi tuottaa lapselle paremman mielen. Usein vanhempi sai vastausten perusteella samalla kohotettua myös omaa mieltään.

Kolmas vanhempien vastauksissa kuvaama hemmottelun kasvatustyyli oli hemmottelu liiallisena sallivuutena, jota ilmeni aineistossa melko vähän. Monet vanhemmat kokivat olevansa *keskitien kulkijoita*: eivät liian sallivia, mutta eivät liian tiukkojakaan. Muutamit vanhemmat kokivat tosin olevansa välillä ehkä liiankin sallivia:

Haastateltava: *Oon aika salliva, vähän turhankin salliva monessa kohtaa.*

Haastattelija: *Ihan käytökseen liittyen vai?*

Haastateltava: *Niin, nimenomaan käytökseen ja...*

Haastattelija: *Entäs sitten tavaroiden ostamiseen?*

Haastateltava: *Oon salliva. (Isä, jolla on 8- ja 12-vuotiaat lapset, h2012)*

Huonoa omatuntoa ylimääräisestä hemmottelusta ja liiallisesta sallivuudesta tuli hieman vastauksissa esille:

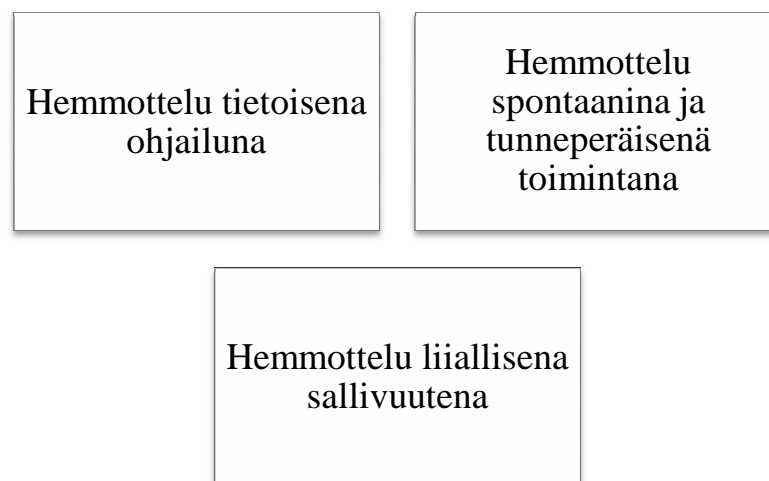
Saatan hemmotella, kun jotkut olisivat jättäneet koko hemmottelun väliin ja ehkä rankaisseetkin. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Vanhemman väsymys ja siitä koitua voimattomuus koettiin vahvana vaikuttajana liialliseen sallivuuden ilmenemiseen:

Toisinaan, kun olen väsynyt ja mieheni (lasten isä) on työmatkoilla, hemmottelen lapsia myös negatiivisella tavalla. Silloin en jaksa panostaa riittävästi lasten kasvatukseen ja annan heille helposti periksi, kun he kinuavat jotain. -- Haluan itse olla rauhassa ja miettiä omia asioita. Tällaisissa tilanteissa olemme kaikki (sekä minä että lapset) lähinnä kyllästyneitä ja väsyneitä. (Äiti, jolla on 7- ja 5-vuotiaat lapset k2012)

Kuviossa 5 olen havainnollistanut kategorioita vanhempien kuvailemista hemmottelun kasvatustyyleistä:

Vanhempien kuvailemat hemmottelun kasvatustyyli

KUVIO 5. Vanhempien kuvailemien kasvatustyylien kategoriat

8.2. Vanhempien kuvailema valta hemmottelussa

Valtaan liittyen kysyin tutkittavilta, kuvaako palkitseminen kuinka hyvin tutkittavien vanhempien hemmottelua. Vanhempien kuvailemista vallankäyttötavoista hemmottelussa olen kehittänyt seuraavat kategoriat: 1.) hemmottelu palkitsemisena, 2.) selkeät säännöt sisältävä hemmottelu, 3.) lapsien ja vanhempien yhdessä neuvotteleva hemmottelu sekä 4.) muiden läheisten toimesta tapahtuva hemmottelu.

Hemmottelu tapahtui aineistossa usein palkkiona jostakin suoritteesta, jolloin se ei tuntunut lapsesta itsestäänselvyydeltä. Palkitsemisen avulla hemmottelulla koetiinkin olevan perusteena se, mitä lapsi on tehnyt. Tällöin hemmottelu ei ollut *ylenpalttista*, kun lapsi ei kuitenkaan saanut vanhemmilta kaikkea pyytämäänsä, niin halutesaan. Muutama vanhempi piti jo sanallista kehumista sopivana palkintona.

Muutaman vanhemman mielestä palkitseminen kuitenkin oli täysin eri asia kuin hemmottelu, sillä palkitsemisella oli joku tarkoitus ja lapsi ansainnut sen jotenkin.

Lapsen palkitseminen on mielestäni aivan eri asia kuin hemmottelu. – Lapsen palkitsemisessa lapsi saa palkinnon tehdystä työstä/tehtävästä, aivan samalla tavalla kuin aikuinenkin saa palkkaa työstään tai opintopisteitä opiskelusta. (Äiti, jolla on 5- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Hemmottelu on mielestäni kuitenkin väärä sana, enimmäkseen se on palkitsemista. Palkkio jostakin hyvin hoidetusta jutusta, hyvästä käytöksestä tms. (Äiti, jolla on 2-, 9- ja 10-vuotiaat lapset k2010)

Yhdessä vastauksessa palkitseminen nähtiin tärkeänä kannustamisena ja *myönteisen palautteen antamisena*, joka kehittää lapselle *myönteistä itsekuvaa*. Hemmottelu erosi kyseisessä vastauksessa palkitsemisesta siinä, että hemmottelussa palkittiin välillä lasta hänen kielteisestä käytöksestä huolimattakin. Palkitsemista pidettiin tärkeänä lapsen motivaatiolle seuraavassa vastauksessa:

Kyllähän niitä ”pieniä porkkanoita” täytyy tehdä, että asiat luistaa. (Äiti, jolla on 10-vuotias lapsi h2012)

Lapsen palkitsemista pidettiin hyvänä niin kauan, kun hemmottelu pysyi satunnaisena. Yleisintä oli palkitseminen hyvästä koulumenestyksestä. Aineistossa ei pidetty säännöllistä viikkorahaa palkitsemisena, sillä sen nähtiin tuovan lapselle vastuullisuutta päättää itse, mitä haluaa rahoillaan ostaa. Toisaalta vanhemmat antoivat lapsilleen rangaistuksia, jos jokin meni huonosti tai lapset olivat tehneet jotakin kiellettyä. Rangaistuksia olivat tavallisesti erilaiset kiellot. Suurilla rahasummilla palkitsemista aineistossa ei ilmennyt laisinkaan.

Hemmottelulla palkittiin myös hyvästä käytöksestä välillä sovitusti, välillä yllättäen jälkikäteen. Hemmottelu nähtiinkin *eräänlaisena neuvotteluvälineenä*. Tällöin palkitseminen tapahtui, jos lapsi käyttäytyi hyvin sopimuksen mukaisesti. Vastauksissa tuotiin esille myös vanhemman tuskaa, jos hemmottelu jouduttiinkin jättämään väliin, jos lapsi ei toiminut sopimuksen mukaisesti:

En osaa olla julma ja pitää kiinni sovituksista, vaan usein neuvottelen jonkun uuden jutun, jolla lapseni ansaitsee yllärin. Toisinaan kyllä määrätietoisesti pysyn kannassani, vaikka se vaikeaa onkin. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Samassa vastauksessa tuotiin myös vastavuoroisuus esille. Jos äiti ei ehtinyt tehdä jotakin luvattua lapsen kanssa, hän korvasi sen jollain toisella yhdessä olemisen muodolla.

Hyvänä vallan käyttötapanä kuvattiin sellaista, jossa vanhemmat joskus myös komentavat ja ohjaavat lapsiaan. Tällainen vallan käyttötapa nähtiin selkeät säännöt muodostavana hemmotteluna, jossa hemmottelu oli melko vähäistä. Harkittua hemmottelua vanhemmat kuvasivat positiivisena kasvatustekijänä, jolla voi vahvistaa lapselle vanhemman *oikeina pitämiään toimintatapoja*. Sääntöjen merkitystä korostettiin kotona esimerkiksi jälkimmäisessä katkelmassa videopelien pelaamisajan yhteydessä:

Perheessämme vallitsee aika tiukat rajat siitä mitä saa tehdä ja mitä ei. Harvoin sallimme hänen tekevän toisin kuin mistä hänen kanssaan on sovittu. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Jos alkaa poika tinkaamaan lisäaikaa, on hänellä vaihtoehtoina lopettaa tinkausta tai seuraavien päivien aika poistuu. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi k2010)

Rajojen tuli olla vanhempien mukaan selkeitä sekä niiden taustalla olla välittämistä ja arvostusta lasta kohtaan. Vanhemmat pyrkivätkin usein perustelemaan säännöt ja rajat lapselle. Hyvänä pidettyä hierarkiaa perheessä kuvailtiin näin:

Hierarkian tulee olla selvä, aikuinen on se joka asettaa säännöt, tietysti osittain lasta kuunnellen. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi k2010)

Rajojen ollessa olemassa, lapsella nähtiin säilyvän *tavoitteita, joihin pyrkiä*. Rajat koettiin myös lapselle turvallisina ja niiden nähtiin vähentävän lapsen kiukutteluja.

Vanhempi poikani oli levoton ja sai melkoisia raivokohtauksia 4-vuotiaana. Loimme hyvin strukturoiden päivärytmin kotona, kaikki arkiaskareet tehtiin samassa järjestyksessä, eikä ruoka- tai nukkumaanmenoajoista poikettu. Tämä vähensi raivareita ja helpotti meidän kaikkien elämää. (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Rajojen ja selkeiden sääntöjen koettiin tekevän lapsen rauhallisemmaksi ja vähemmän kiukkuiseksi. Sama vastaaja kuitenkin kuvasi, kuinka pieni poikkeama rajoista teki lapsesta jälleen erittäin kiukkuisen ja hemmottelua vaativan:

Silloin kun poika sitten oli yökylässä mummoloissa -- palasi kotiin hyvin kiuk-

kuinen lapsi. Herkkujen syönti, valvominen ja muu hauskanpito taisivat sekoittaa pojan maailmaa siinä määrin, että normiarkeen palaaminen kävi AINA raivarin kautta ja palautuminen saattoi kestää jopa useamman päivän. Kun säännöt olivat selkeät, ei esim. kaupassakaan tullut ylimääräistä kinuamista -- (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Kolmas vallankäytön kategoria oli vanhempien ja lasten yhdessä neuvottelema hemmottelu. Lasten vaikutusvaltaisuutta korostettiin etenkin lomamatkojen kohdalla:

Pojat saavat vaikuttaa siihen mihin milloinkin suuntaamme. Matkojen suunnittelu rakentuu yleensä kaikkien neljän perheenjäsenen toiveiden mukaan, jokaisella jotakin. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Samassa vastauksessa kuvattiin myös heidän perheensä demokraattista päätöksenmuodostamista:

Ehdottelemme asioita toisillemme ja sitten, kun jollekin ehdotukselle löytyy enemmän kannatusta perheessä, niin lähdemme selvittämään sen toteuttamismahdollisuuksia. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Myös vanhempien asettamien kieltojen selvää perustelua lapselle korostettiin. Aineistossa korostettiin yleisemminkin lapsen äänen kuulemisen merkitystä. Seuraava vanhempi kuvailee omaa ihannetta keskustelulla avoimesta ilmapiiristä:

-- haluan rakentaa kotiimme keskustelulle avointa ilmapiiriä. Tärkeänä pidän myös sitä, että lapsi oppii ajattelemaan itse ja ennen muuta kysymään, ihmettelemään ja kyseenalaistamaan. Tähän kannustan samaisella keskustelevalle kasvatuksella. Lisäksi toivon, että voimme käsitellä vaikeitakin asioita yhdessä, toiset huomioon ottaen, kannustavassa ja lämpimässä hengessä, huumoriakaan unohtamatta. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi k2012)

Lapsen ei tullut vastausten mukaan kuitenkaan yksin määrätä, vaan vanhemmilla piti vastausten mukaan säilyä päätösvaltaa. Hyvinä lapsen vaikutusvallan muotoina pidettiin aineistossa päivän ruuan tai jonkun asian tekemisen ehdottamista. Päätösvallan nähtiinkin tuottavan lapselle itsenäisyyden lisäksi ylpeyden kokemuksia.

Asetetuista rajoista huolimatta lasten toisinaan suuretkin vaikutusmahdollisuudet tulivat aineistossa esille:

Lapsien mankuminen/ruinaaminen on saanut minut heltymään monesti ja hankkimaan jonkun asian heille. (Äiti, jolla on 9- ja 12-vuotiaat lapset k2010)

Huomaan välillä, että annan hänelle [lapselle] liikaa päätäntävaltaa. –Minä istun tässä ja sinä siinä... En välttämättä aina edes tiedosta mitä tapahtuu. Pysin olemaan jämäkkä; minua ei pompotella eikä komennella. (Äiti, jolla on 4-

vuotias lapsi k2012)

Jälkimmäisessä katkelmassa vanhempi ei kokenut täysin hallitsevansa tilannetta lapsen saadessa liikaa päätösvaltaa. Parissa vastauksessa taas pohdittiin lapsen ja aikuisen eroa kokea hemmottelu:

Poika pitää hemmottelusta niin kuin aikuisetkin mutta lapsen kehitys on vielä niin keskeneräinen että hemmottelua ei mielestäni saa olla liikaa jotta lapsi ei totu saamaan kaikkea. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Olen yrittänyt ajatella miten pieni lapsi kokee asiat ja asettua hänen asemaansa. Pieni lapsi -- toisaalta ilahtuu kovin pienistäkin asioista. Samaistumisena ei mitenkään voi olla aivan oikea..., mutta ainakin luulisin päätelleeni oikean suunnitaisesti. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Vastauksissa ei kuvailtu tarkkaan tilanteita, joissa lapsilla kuitenkin olisi vanhempaan nähden selvä ylivalta. Osa vanhemmista korostikin, etteivät heidän lapsensa saaneet huonolla käytöksellä ja kiukuttelulla tahtoaan läpi.

Myös muiden kuin vanhempien osuus hemmotteluun tuotiin ilmi. Merkittävimpinä hemmottelijoina läheisistä pidettiin isovanhempia ja erityisesti isoäitejä. Aineistossa isovanhempien vaikutusvalta hemmotteluun koettiin hieman suurempana kuin lasten oma vaikutusvalta hemmotteluun. Eräässä vastauksessa isovanhemmille jätettiin herkkujen osto. Toisaalla taas isovanhemman harjoittamaa hemmottelua kuvattiin *sormien läpi katsottavana* toimintana. Yhdessä vastauksessa kuvattiin tarkemmin sukulaisten osalta tapahtuvaa lasten hemmottelua:

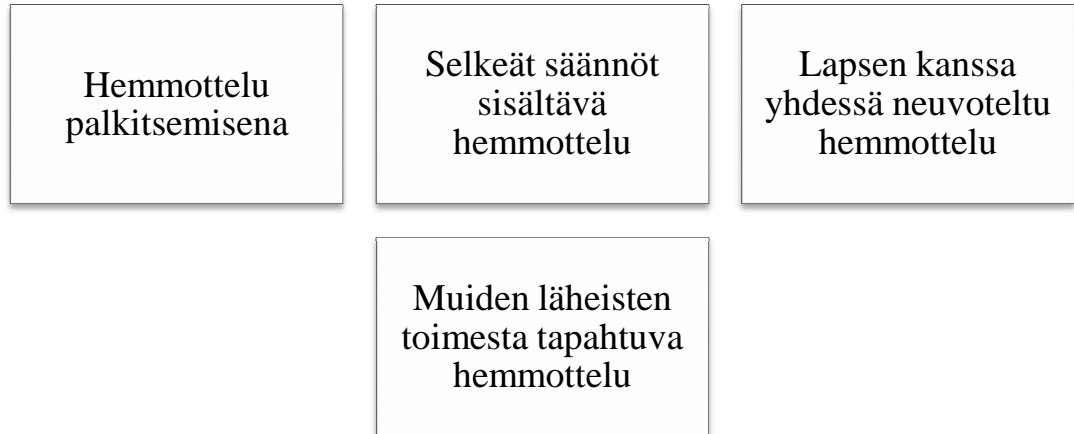
Olen huomannut, että mummo ja tati haluavat hemmotella useammin kuin minä, mutta sallin sen. Asetan perusraajat joiden mukaan mennään, mutta muilta kun lapsen omilta vanhemmilta hemmottelu on sallittavampaa. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi k2010)

Hemmottelua muiden toimesta pidettiin siis sallittavampana kuin vanhempien itsensä harjoittamaa hemmottelua. Lapset kuitenkin näkivät vastausten perusteella hemmottelevia sukulaisia sen verran harvoin, ettei sukulaisten hemmottelua koettu lapselle haitallisena. Seuraava vanhempi kuitenkin näki isovanhempien lapsen hemmottelemisen ahdistavanakin asiana:

Herkkusuu-lapsenlapselta ei saisi heidän mielestä kieltää pienintäkään mielitekoa, mitä syömiseen tulee. Joskus tämä on äidin mielestä ahdistavaa, sillä hemmottelun rajat ylittyvät jokaisella tapaamisella. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi k2012)

Kuviossa 6 olen havainnollistanut kehittämiäni kategorioita vanhempien kuvailemista vallan käyttötavoista hemmottelussa:

Vanhempien kuvailemat vallan käyttötavat hemmottelussa

KUVIO 6. Kategoriat vanhempien kuvailemista vallan käyttötavoista hemmottelussa

9 HEMMOTTELUN KASVATUSARVOT SEKÄ YHTEISKUNNAN KOETTU VAIKUTUS HEMMOTTELUUN

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa käsitellään vanhempien hemmotteluun liittämiä tärkeinä pitämiään kasvatuservoja. Toinen alaluku selvittää, kuinka vanhemmat kokivat onnellisuuden olevan yhteydessä hemmotteluun. Saamiani tuloksia tarkastellaan luvussa 10 vertailemalla niitä Ellulin teoriaan onnellisuuden myytistä. Tämän luvun viimeisessä alaluvussa käydään läpi erilaisia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka vanhempien mukaan vaikuttavat tai ainakin voivat vaikuttaa lasten hemmottelemiseen.

9.1 Hemmotteluun liitetyt kasvatuservot

Vanhempien hemmottelussa tärkeänä pitämistä kasvatuservoista olen luonut kuusi kategoriaa. Ensimmäisen mukaan hemmottelun tulee edistää lapsen aktiivisuutta ja ahkeruutta. Toiseksi hemmottelun tulisi säilyä lapselle erityisenä. Kolmanneksi hemmottelun tulisi olla mieluiten jotakin yhteistä ajanviettoa sisältävää. Neljäs kasvatuservo oli kasvatuksen johdonmukaisuuteen pyrkiminen. Viides kasvatuservo oli lapsen yksilöllisyyden arvostaminen ja kuudes perheen lasten välinen tasavertaisuus.

Vanhempien tärkeänä pitämistä kasvatuservoista ensimmäisen muodosti lapsen aktiivisuus ja ahkeruus. Hemmottelussa tärkeänä kasvatuservona pidettiin siis ensinnäkin sitä, että kasvatusta pysyy hemmottelusta huolimatta lapsen aktiivisuutta ja ahkeruutta edistävänä. Tällöin lapsi ei saa liikaa tavaroita liian helposti, vaan myös *osallistuu kykijensä mukaan kodin pieniin töihin*. Vanhemmat halusivat, että lapsi jaksaisi aktiivisesti *yrittää parhaansa*, vaikka ei aina saisikaan erityistä palkintoa suorituksestaan. Seuraavassa katkelmassa kritisoitiin liiallista lapsen palkitsemista:

Sitten taas sekään ei mun mielestä oo oikein, että palkitaan aina, kun jossaan onnistuu. Että pitää pystyy suoriutumaa ilman palkintoikiin. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

Useat vanhemmat halusivat palkita lasta lähinnä jonkin uuden ja erikoisen asian kokeilemisestä, oppimisesta tai jonkin *haasteellisen tehtävän hoitamisesta*. Vanhemmat korostivat, ettei kaikista *perushommista* saa aikuisenakaan palkintoa, joten tämä asia oli hyvä oppia jo lapsuudessa.

Hemmottelun piti olla vanhempien mielestä heidän osaltaan *keskitien kulkemista*. Tällöin hemmottelua ei saanut olla liikaa, mutta ei myös liian vähääkään. Seuraava katkelma osoittaa, miten varsinkin liiallista lapsen hemmottelemista erityisesti tavaroilla vältettiin:

En halua, että lapset oppivat siihen että tavaroita saa ”tyhjästä”, vaan että niiden eteen täytyy tehdä töitä. (Äiti, jolla on 9- ja 10-vuotiaat lapset k2010)

Olellaisena siis pidettiin, että lapsen ei tule saada kaikkea haluamaansa, vaan tavarat tulisi ansaita jollain tavalla - esimerkiksi kotitöillä. Liian helpolla saamiseen liitettiin se, että lapsi voi omaksua vääriä arvoja, kuten kiittämättömyyttä, epärealistisen suuria tavoitteita sekä materian ja rahan arvon arvostuksen puutetta. Seuraava katkelma osoittaa, miten tavarapaljouden koettiin tuottavan välinpitämättömyyttä lapsessa:

Mistäään tavarasta ei pidetä huolta ja mikään ei ole arvokasta, ei edes toisen oma. (Äiti, jolla on 2- ja 8-vuotiaat lapset k2010)

Hemmottelun ollessa kohtuullista nähtiin, että lapsella pysyy *arvot kohdillaan*. Liiallinen tavarapaljous koettiin lapselle haitallisena.

Nykyään tavaraa on liikaa, sitä saadaan ja kaikkea kulutetaan. Materian alle unohtuu MINÄ, luonto, kaiken tämän luoja (mikä se kullekin on), unohtuu rakkaus ja tyytyminen/kiitollisuus vähempään. (Äiti, jolla on 3- ja 7-vuotiaat lapset k2010)

Tavaralla hemmottelu näyttäytyi edellisessä katkelmassa huonona lapselle, sillä materialismin alle koettiin hukkuvan tärkeämmät arvot, kuten toisista välittäminen ja henkisyys.

Toisen kasvatusarvon muodostaa se, että hemmottelun tulisi säilyä lapselle jonaakin erityisenä. Vanhempien kasvatususkomusten mukaan liian usein liian paljon lapsen saadessa hemmottelulta katoaa *erityisyyden tunne*. Vanhempien mielestä hemmotte-

lu ei tällöin tuntuisi missään, eikä lapsi myöskään arvostaisi saamaansa. Nähtiin hyvänä, että hemmottelu lähtisi lapsen oikeista, todellisista tarpeista:

Tavaroita hankitaan tarpeen mukaan -- (Äiti, jolla on 1-, 4- ja 8-vuotiaat lapset k2010)

Mikäli jokin asia on lapselle tärkeää ja hän pyytää sitä kiukuttelematta – suon sen usein hänelle. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi k2012)

Vanhemmat eivät halunneet ostaa lapsille liikaa turhina pitämiään tavaroita. Tavaroiden vähyyden nähtiin yhdessä vastauksessa innostavan lasta keksimään itse enemmän leikkejä ja tekemistä. Tavaroiden lisäksi myös runsaan matkailun kuvailtiin voivan aiheuttaa erityisyyden tunteen katoamista.

Lapseni on jo matkustanut moneen maahan, päässyt teemapuistoihin ja monen asian eksotiikka on kokonaan kadonnut, kun niin paljon on jo tehty ja nähty. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Kolmas kasvatusarvo oli vanhemman ja lapsen yhteinen ajanvietto. Seuraavissa katkelmissa on eritelty yhteisen ajan tärkeyttä:

-- ei ehkä niin tavarahemmottelulla, vaan läheisyydellä, olemuksella ja näyttämisellä. -- ehkä enemmän pitäisi hemmotella sellaiselle omalla läsnäololla ja tekemisellä. (Isä, jolla on 8- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

-- meidän lapset ovat saaneet vähän tavaroita, mutta paljon yhteisiä kokemuksia matkoilla. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Jälkimmäisessä katkelmassa matkustamista pidettiin tavarantamasta parempana hemmottelun muotona, sillä siihen sisältyi aina yhteistä aikaa vanhemman kanssa. Vanhemmat kokivat matkat hemmotteluna, sillä niitä suunniteltiin usein *lapsilähtöisesti*. Vanhemmat olivat vahvasti sitä mieltä, että lapset itsekin arvostivat enemmän vanhempien kanssa yhdessä olemista kuin useiden tavaroiden saamista. Matkailua ei kuitenkaan pidetty ylivertaisena yhdessä olemisen muotona, vaan yhteistä aikaa pidettiin ylipäättäväkin arvokkaana.

Vastauksissa korostettiin, ettei tavaroilla saanut korvata yhdessä vietettyä aikaa. Hemmottelun ei saanut tapahtua myöskään sen vuoksi, että vanhempi pääsisi itse helpommalla.

En myöskään yritä korvata lapsen kanssa vietettävää aikaa tavaroilla, vaan yritän olla mahdollisimman paljon hänen kanssaan. Tavaroilla ei voi ostaa rakka-

utta. Hemmottelun tulee tapahtua, koska rakastaa lasta ja haluaa ilahduttaa häntä, eikä halusta päästä itse vähemmällä tai lievittääkseen huonoa omaatuntoaan. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Edellisen katkelman isä halusi hemmottelulla viestittää lapselle välittämisen tunteita, mutta myös viettää paljon aikaa lapsen kanssa. Tavaroiden hankintaa kritisoitiin osassa vastauksia, sillä hyvänä hemmotteluna ei pidetty *kaupallisen moskan* tarjoamista lapselle. Tavaroiden runsaan hankkimisen nähtiinkin voivan edistää lähinnä vanhempien omia tarkoitusperiä:

Toiset saattavat tulkita moisen toiminnan [kaiken kivan ostamisen lapselle] vain vastuun välttelyksi ja suosion ostamiseksi. (Äiti, jolla on 2-, 4- ja 6-vuotiaat lapset k2012)

Neljäs kasvatusarvo oli kasvatuksen johdonmukaisuus. Hemmottelun piti vanhempien mukaan siis olla johdonmukaista, jolloin säännöt, rajat ja lapselle asetetut kiellot olivat lapselle selkeitä, eikä niistä poikettu usein. Oli tärkeää, että lapset saivat kohdata välillä myös epämuukavilta tuntuja pettymyksiäkin. Tällöin vanhemmat uskalsivat kieltää lapselta jotain, vaikka se olisi tuntunutkin epämuukavalta.

Pettymysten kohtaaminen on kuitenkin parempi kuin se, että aina ostetaan, annetaan periksi ja palkitaan liikaa jostain normaalisuorituksistakin. (Isä, jolla on 12-vuotias lapsi h2012)

Tärkeää on myös se, että lapsi oppii koko ihmisyyden tunnekirjon, niin negatiiviset kuin positiivisetkin tunteet. (Äiti, jolla on 10-vuotias lapsi k2012)

Liiallisen hemmottelun koettiin voivan antaa lapselle liian ruusuisen kuvan elämästä, jolloin lapsi voisi luulla elämän olevan pelkästään nautintoa.

Se [hemmottelu] saattaa mielestäni jopa estää lasta siirtymästä lapselle tyypillisestä hedonistisesta maailmankuvasta eteenpäin. (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 12-vuotiaat lapset k2012)

Johdonmukaisuuteen liittyi myös se, että hemmottelu pysyi kohtuullisena. Johdonmukaisuuteen vanhemmat pyrkivät ylläpitämällä kasvatukseen liittyvillä säännöillä ja rajoilla. Palkitseminenkaan ei saanut olla ylenpalttista, jolloin vanhempi *eli lapsen suorituksen mukaan ja palkitsi kaikista pienistäkin onnistumisista.*

Viidentenä kasvatusarvona oli se, että vanhemmat arvostivat lapsen yksilöllisyyttä ja välittivät lapsesta hänen omana itsenään. Vanhempien mukaan lapselle piti opettaa erityisesti yksilöiden erilaisuuden ymmärtämistä.

Tämän tavaraviidakon keskellä haluaisin opettaa lapsille itsetunnon merkitystä. Jokainen perhe on tarpeineen erilainen ja jokainen saa olla erilainen. (Äiti, jolla on 8- ja 10-vuotiaat lapset k2010)

Erilaisuuden ymmärtämisen nähtiin muutamassa vastauksessa kehittävän lapsessa hyvän itsetunnon. Yhdessä vastauksessa tuotiin hyvänä hemmotteluna esille *vanhempien jakamaton aika* sekä *kuulluksi tuleminen huolineen ja murheineen*, jotka eivät kaikkien *vanhempien kasvatuksessa välttämättä ole itsestäänselvyyksiä*. Lapsen runsaan palkitsemisen koettiin yhdessä vastauksessa olevan osittain ristiriidassa lapsen yksilöllisyyden arvostamisen kanssa:

Voisin kuvitella että lapselle tulisi siitä [palkitsemisesta] olo että häntä itseään ei arvosteta lapsena lainkaan vaan hänen arvosanoja ja tuloksia. Ehkä se hemmottelu toimii paremmin niin, ettei siitä etukäteen puhuta mitään lapselle, mutta silloin kun hän jossain onnistuu hyvin, niin sen kunniaksi sitten saa jonkun ”palkinnon yllätyksenä. Näin lapselle ei tulisi tarvetta suorittaa eikä pahaa mieltä, jos epäonnistuu. (Äiti, jolla on 4- ja 6-vuotiaat lapset k2012)

Kyseisessä katkelmassa pohdittiin, ettei etukäteen sovittu mahdollinen palkitseminen välttämättä anna lapselle kuvaa siitä, että häntä arvostettaisiin yksilönä ja pidettäisiin erityisenä puutteista tai epäonnistumisista huolimatta. Samankaltaista lapsen yksilöllisyyden arvostamista ilmenee tässäkin katkelmassa:

Yleensä kuitenkin haluan kannustaa enemmän siitä, että lapsi on hyvä juuri sellaisena kuin on ennemmin kuin siitä, että on suorittanut jotain hyvin tai pärjännyt jossain kilpailussa. Minusta on ihan älyttömän tärkeää muistuttaa lapselle, että on hyvä ja arvostettu ihan sellaisena kuin on, eikä siihen tarvita mitään supersuorituksia ja menestystä. (Äiti, jolla on 3- ja 5-vuotiaat lapset k2012)

Lapsen yksilöllisyyden arvostamisen myötä lasten toivottiin oppivan *kunnioittamaan kanssaihmiä ja toimimaan inhimillisesti muita kohtaan*.

Kuudes kasvatusarvo oli perheen lasten tasavertaisuus. Vanhemmat kuvasivat suosivansa sellaista hemmottelua, josta olisi iloa kaikille perheen lapsille. Lapsille pyrittiin antamaan tasapuolisesti, jotta toinen perheen lapsista ei saisi toista enemmän. Seuraava katkelma kuvaa tasavertaisuuden ilmenemistä perheessä käytännössä:

Jos antaa toiselle lapselle jotakin on myös annettava toiselle. Haluan olla mahdollisimman tasapuolinen kumpaakin lasta kohtaan. Pienempi ei vielä ymmärrä tietysti kaikkea mutta isommankin on hyvä huomata että kummatkin lapset ovat vanhemmille tasavertaisia. (Äiti, jolla on 1- ja 4-vuotiaat lapset k2010)

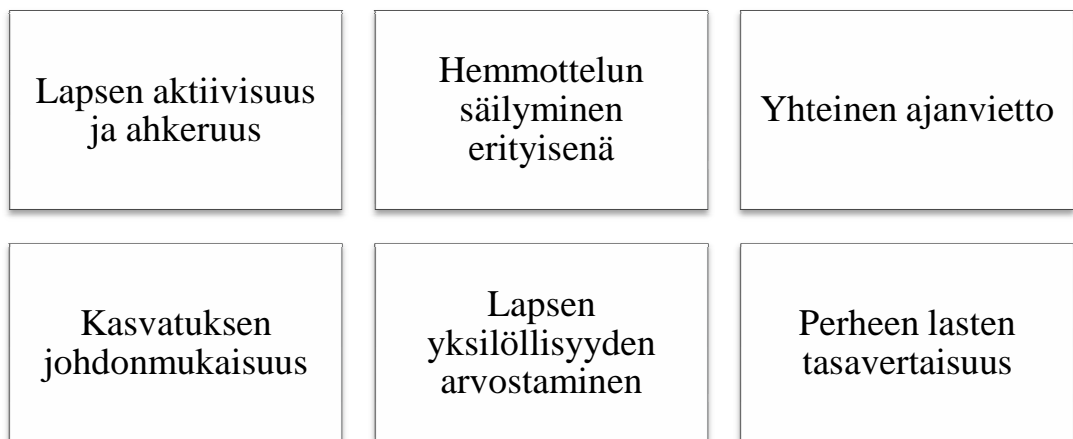
Tasavertaisuuteen ja tasapuolisuuteen liittyen tärkeinä pidettiin myös avoimuutta ja rehellisyyttä perheen sisällä.

Omassa kasvatuksessa pyrin siihen, että keskustelen asioista aidon rehellisesti lapsen kanssa ja vastaan myös parhaani mukaan ja mahdollisimman rehellisesti lapsen esittämiin kysymyksiin huomioiden lapsen iän ja kyvyn vastaanottaa sekä käsitellä asioita. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi k2012)

Avoimuuden ja rehellisyyden toivottiin tuottavan vastavuoroisesti myös lapsista avoimia ja rehellisiä vanhempia kohtaan.

Kuviossa 7 olen havainnollistanut vanhempien hemmottelun yhteydessä tärkeänä pitämiä kasvatusarvoja:

Vanhempien hemmottelun yhteydessä tärkeänä pitämät kasvatusarvot

KUVIO 7. Kategoriat vanhempien kasvatusarvoista hemmotteluun liittyen

9.2 Vanhempien kokema hemmottelun yhteys onnellisuuteen

Seuraavaksi tarkastelen kuinka onnellisuuden kokeminen liittyi vanhempien uskomusten mukaan lapsen hemmotteluun. Vanhempien uskomusten mukaan olen kehittänyt neljä eri kategoriaa onnellisuuden koetusta yhteydestä hemmotteluun. Ensimmäisen kategorian mukaan hemmottelu voi olla iloa ja mielihyvää tuottavaa. Toiseksi hemmottelulla nähtiin lasta virkistävä vaikutus. Kolmannen kategorian mukaan hemmottelun tuottama onni oli hetkittäistä tai kokonaan keinotekoisista. Viimeisessä kategoriassa

hemmottelun nähtiin tuottavan onnellisuuden sijaan lapsessa turtumista ja turvattomuutta.

Hemmottelun koettiin ensinnäkin tuottavan sekä hemmottelevassa vanhempainmassassa että hemmoteltavassa lapsessa mielihyvää ja iloisuutta. Hemmottelun uskottiin tuottavan lapsessa mielihyvää, vaikka se tapahtuisi sanallisestikin:

Lapsi kokee suurta mielihyvää ja onnistumisenkokemuksia vanhemman kehuista. (Äiti, jolla on 9- ja 12-vuotiaat lapset k2010)

Myös tavaroiden - erityisesti harkitusti hankittujen - koettiin voivan tuottaa lapsessa pitkäaikaistakin iloa, mutta ei juurikaan onnellisuutta.

Osa vanhemmista piti hemmottelua lapselle tarpeellisena, sillä *jokaisen nähtiin tarvitsevan hemmotteluhetkiä*, ja niitä pidettiin virkistävinä. Hemmottelu liittyi kyseisten vanhempien mukaan korkeintaan *osittain* onnellisuuteen, eikä se läheskään aina tehnyt lasta onnelliseksi. Hemmotteluun yhdistettiin myös hyvinvointi ja rentoutuminen, jolloin hemmottelu toimi *voimavarana* lapselle. Hemmottelun tuli olla vanhempien mielestä sellaista, josta lapsi itse *tykkää*, ja joka voisi tuottaa lapselle *elämyksiä*. Hemmottelun piti kuitenkin vanhempien mielestä pysyä kohtuuden rajoissa ja tilanteeseen sopivana.

Hemmottelu tuotti vanhempien mukaan korkeintaan vain *hetkittäistä onnellisuutta*:

Lapsen siitä [hemmottelusta] saama onnellisuuden tunne on hetkellistä -- (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 12-vuotiaat lapset k2012)

Vanhemmilta ajan saaminen oli ainut hemmottelun muoto, joka vanhempien vastauksiensa mukaan kykeni tuottamaan onnellisuutta lapsessa. Todelliseen onnellisuuteen vanhemmat näkivät johdattavan yhdessä vietetty aika ja vanhemman välittäminen. Seuraavat katkelmat kuvastavat tutkittujen vanhempien määrittämää aitoa onnellisuutta, jota ei runsaalla tavarahemmottelulla nähty voivan saavuttaa:

Me kaikki nautitaan sekä yhdessä olostä että herkuttelusta. Ollaan rauhassa yhdessä ilman kiirettä, herkutellaan ja jutellaan. Tällaisissa hemmottelutilanteissa olemme kaikki onnellisia. (Äiti, jolla on 5- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Onnellinen lapsi syntyy tavallisen arjen seurauksena, niillä kuuluisilla asioilla, eli ruualla, rajoilla ja rakkaudella. (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Osa vanhemmista kyseenalaisti vahvasti hemmottelun voivan tuottaa laisin-

kaan onnellisuutta:

No ei itessään varmaan hemmottelu sitä onnea tee. Enemmänkin mun mielestä rajat ehkä tuo sen turvallisuuden ja välittämisen tunteen. Voihan se sillä hetkellä olla onnen tunne lapselle, että ihanaa, ihanaa, mutta en mä usko, että se on kuitenkaan. (Äiti, jolla on 6- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

Vanhempien kanta oli se, ettei onnellisuus lisääntynyt hemmottelun määrällä - varsinkaan tavaroiden ollessa kyseessä. Yhdessä vastauksessa esitettiinkin kuinka hemmotte-
lulla luotu onnellisuus olisi pohjimmiltaan keinotekoisia:

-- hemmottelussa lapselle ei kehity realistinen kuva edes onnellisuudesta, koska onnellisuuskin on tällöin ikään kuin ”tehty” lapsen puolesta. Lapsi ei myöskään opi tuntemaan onnellisuutta, jonka hän on itse aiheuttanut. Vaan onnellisuus riippuu tällöin aina muista ihmisistä -- (Äiti, jolla on 10-vuotias lapsi k2012)

Onnellisuuden ei siis nähty edellisessä katkelmassa olevan aitoa, koska vanhemmat tekivät sen lapsen puolesta ja pyrkivät aktiivisesti pitämään lasta onnellisena hemmottelemalla.

Hemmottelun koettiin ennemminkin tuottavan onnellisuuden sijaan *turtumista* tavarapaljouteen.

Kun ajatellaan noita joululahjoja. Jos joku lapsi saa joululahjapaketteja kahdeksankymmentäviisi. Niin se lapsi avaa niistä sen kaksikymmentä ja ei se sitten enää jaksa, vaan kyllästyy. (Isä, jolla on 12-vuotias lapsi h2012)

Seuraavassa katkelmassa puitiin tavaroiden saamisen suhdetta lapsen onnellisuuteen:

Toisaalta jos lapsi ei ole leikkivää ”tyyppiä” niin runsas tavaroiden/lelujen määrä ei saa häntä leikkimään yhtään enempää eikä tee lapsesta yhtään onnellisempaa. (Äiti, jolla on 4- ja 8-vuotiaat lapset k2010)

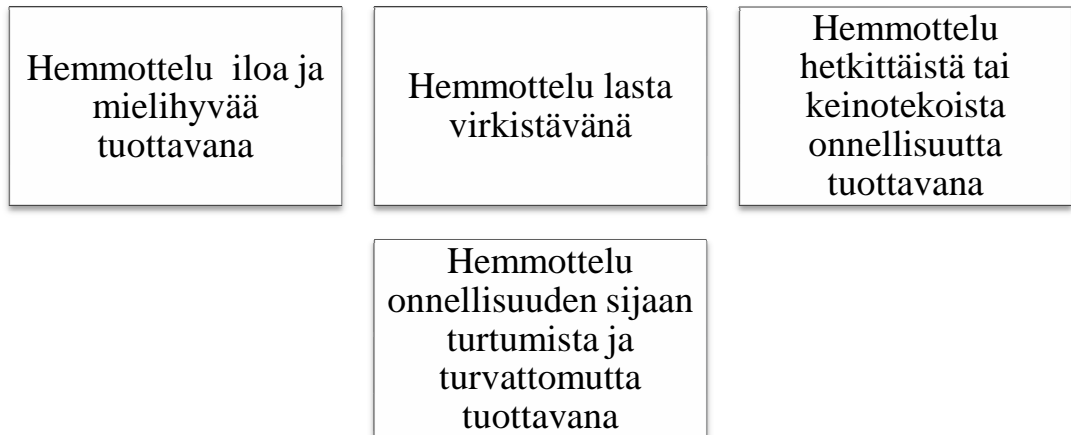
Vanhempi siis oletti, etteivät kaikki lapset välttämättä edes ole kiinnostuneet saamaan leluja tai muita tavaroita. Lelujen ostelun ei nähty eräässä toisessa vastauksessakaan takaavan onnea, vaan saavan lapsen haluamaan entistä enemmän tavaroita. Hemmotte-
lun nähtiin tuottavan turtumisen lisäksi myös turvattomuutta lapsessa:

-- toisaalta se, että mikäli lapsi saa aina tahtonsa läpi, luo loppujen lopuksi turvattomuutta, eikä onnellisuutta. (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 12-vuotiaat lapset k2012)

Turvattomuus oli vanhempien mukaan tulosta rajojen puutteesta. Tämän rajojen puutteen koettiin vastauksissa tuottavan hämmennyneisyyttä lapsessa ja läheisriippuvuutta.

Kuviossa 8 olen havainnollistanut kategorioita onnellisuuden yhteydestä hemmotteluun:

Hemmottelun koettu yhteys onnellisuuteen

KUVIO 8. Kategoriat vanhempien kokemasta onnellisuuden yhteydestä hemmotteluun

9.3 Vanhempien kokemat hemmotteluun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät

Tässä luvussa tarkastelen millaisia yhteyksiä vanhemmat kokivat hemmottelulla olevan yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Vanhemmat toivatkin aineistossa monipuolisesti esille erilaisia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka heidän mukaansa vaikuttivat lasten hemmotteluun. Ainoastaan muutama vanhempi koki, ettei ympäröivä yhteiskunta vaikuttanut millään tavalla hemmotteluun. Seuraavassa luettelossa esittelen luomani merkityskategoriat yhteiskunnan hemmotteluun vaikuttavista tekijöistä vanhempien mukaan:

1. Yhteisen ajan puute
2. Lapsuuden mukavoittaminen
3. Vanhempien hämmentyneisyys oikeanlaisesta kasvatuksesta
4. Sosiaalinen paine
5. Kasvatuskulttuurin muutos lapsilähtöisemmäksi
6. Elintaso ja varallisuus
7. Kulutuskeskeisyys, tavarat ja mainokset

Ensimmäisenä yhteiskunnallisena tekijänä hemmotteluun vanhempien mukaan vaikutti yhteisen ajan puute. Vanhemmat toivatkin paljon esille sitä, kuinka he välillä korvasivat yhteisen ajan puutetta hemmottelulla, koska kokivat syyllisyyttä yhteisen ajan vähyydestä. Eräässä vastauksessa hemmottelua lisäsi se seikka, että toinen vanhemmista joutui olemaan usein poissa kotoa. Yhdessä vastauksessa arjen kiireisyys herätti *huonoa omatuntoa* vanhemmassa, koska lapsen kanssa ei ehditty olla tarpeeksi. Seuraava vanhempi pohti asiaa yleisellä tasolla:

Kyllä vanhemmat on paljon enemmän pois kotoa ja palkitsee sitten, sitä huonoa omaatuntoansa hemmottelemalla lapsia ja joustaa. Ostetaan paljon just näitä pelikonsoleita, lumilautoja, mitä vaan vaikka ne maksaisi satoja euroja, niin se sitten menee vähän käsistä. (Isä, jolla on 12-vuotias lapsi h2012)

Tätä yhteisen ajan puutetta aineiston vanhemmat paikkasivat välillä pienillä yllätyksillä. He kuitenkin pyrkivät siihen, etteivät yllätykset olisi liian suuria hankintoja.

Arjen kiireisyys liitettiin yhdessä vastauksessa myös siihen, ettei vanhempi edes ehtinyt ajatella hemmottelemista. *Tehokkuutta vaativan yhteiskunnan* koettiin tekevän vanhemmista väsyneitä ja *emotionaalisesti poissaolevia* perhe-elämän toimijoita. Osa vanhemmista myönsikin tuntevansa huonoa omatuntoa yhteisen ajan vähyyden lisäksi siitä, etteivät he aina jaksaneet olla täysin kiinnostuneena lapsen *puuhissa* mukana. Erityisesti pitkien työaikojen nähtiin vähentävän yhteistä aikaa lasten kanssa. Seuraavassa katkelmassa pohditaan yleisellä tasolla vanhempien kiirettä sekä kuvataan runsaan hemmottelun luonnetta:

Jokapäiväinen hemmottelu ei kuitenkaan mielestäni ilmennä rakkautta lapseen, vaan se voi olla jopa välinpitämättömyyttä tai jaksamattomuutta. Nyky-yhteiskunnassa vanhemmat ovat surullisen kiireisiä, eikä lapselle ihan oikeasti ole riittävästi aikaa. 1-vuotiaita viedään aamukahdeksalta hoitoon ja haetaan iltaviideltä, eihän siinä jää kuin pari tuntia aikaa ennen "iltapuhia". (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2010)

Yksi vastaajista tiedosti yhteisen ajan puutteen hemmottelulla korvaamisen näkökulman ja pyrki välttämään sitä:

Hemmottelun tulee tapahtua, koska rakastaa lasta ja haluaa ilahduttaa häntä, eikä halusta päästä itse vähemmällä tai lievittääkseen huonoa omatuntoaan. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Yhteistä aikaa haluttiin korvata tavaroiden sijaan ennemminkin perheen yhdessä viettä-

mällä *laatuajalla*:

Ehkä ajallemme tyypillistä hemmottelua voisi olla ”laatuajan” viettäminen perheen kanssa. Päästään ”irtautumaan arjesta” jne. Itse koen, että arki itsessään on sitä laatu-aikaa, eikä siitä kaipaa mihinkään. (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Toisena yhteiskunnallisena hemmotteluun vaikuttavana tekijänä pidettiin sitä, että vanhemmat halusivat tehdä lapsuutta hemmottelulla mukavammaksi. Nyky-yhteiskuntaa pidettiin tunnetasoltaan *kylmänä*, joten lapsen elämää haluttiin tehdä *pehmeämmäksi ja iloisemmaksi* pienimuotoisella hemmottelulla:

Maailma on niin täynnä julmuutta ja kylmyyttä, että haluan jollain tavalla tehdä oman lapseni lapsuudesta pehmeämmän ja iloisen ja mukavan. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Yksi vanhempi koki, että hän voisi hemmotella jopa enemmänkin kuin nykyään, jolloin hemmottelun ei tarvitsisi aina olla lapsen erityisesti *ansaitsemaa*. Hän kuitenkin ajatteli hemmottelun olevan lähinnä joitakin pieniä asioita ja yllätyksiä.

Kolmanneksi aineistossa vanhemmat kokivat yhteiskunnassa vallitsevan hämmentyneisyyttä oikeista kasvatuksen tavoista. Vanhemmat kuitenkin pyrkivät vaikuttamaan mahdollisimman myönteisesti lapsen tulevaisuuteen. Yhdessä vastauksessa pohdittiin hemmottelun sopivaa suhdetta tulevaisuuden näkökulmasta:

Toisinaan en tiedä miten pitäisi toimia, jotta toiminnastani olisi eniten hyötyä ja vähiten harmia tulevaisuutta ajatellen ja poikani persoonan kehittymistä ajatellen. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Vastauksessa ilmeni siis vanhemman harkinta siitä, mistä toiminnasta olisi lapsen tulevaisuudelle eniten hyötyä lapsen kehityksen kannalta. Lisäksi siitä tuli hieman ilmi vanhemman hämmentyneisyyttä oikeista tavoista toimia. Vanhemmat pohtivatkin välillä toimivatko he hemmotellessa lastaan kuinka *järkevästi*. *Oikeanlainen kasvatustapa* nähtiin kuitenkin suhteellisena käsitteenä ja tämän vuoksi olikin haasteellista löytää oman kasvatustavan pohjaksi oikeaa kasvatuksen mallia.

En vertaa muitten tapoihin hemmotella lapsiaan, sillä jokainen luo oman arvo-maailmansa juuri hänelle sopivaksi. Siinä onkin yksi vanhemmuuden haaste: Kuinka voin tietää, toiminko tässäkin asiassa kuinka järkevästi? (Äiti, jolla on 11- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Hämmennyksestä huolimatta vastauksien perusteella monet vanhemmat kokivat omien

lapsuuskokemuksiensa vaikuttavan heidän harjoittamaansa vanhemmuuteen:

Omalla kohdalla henkilökohtaiset kokemukset lapsuudestani ovat vaikuttaneet voimakkaasti omaan tapaan kasvattaa -- (Isä, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Osa vanhemmista kokikin haluavansa kasvattaa lastaan juuri, kuten hänet itsensä oli kasvatettu.

Neljäs hemmottelua selittävä yhteiskunnallinen seikka oli sosiaalinen paine. Eräessä vastauksessa kuvailtiin, kuinka lapselle ei hankittu jotain tavaraa vain siksi, että lapsen kaverillakin oli se, vaan siksi jos lapsi tarvitsi oikeasti kyseisen tavaran. Sosiaalinen paine aiheutti sen, että varsinkin lapset vertailivat itseään toisiin lapsiin.

Lapset vertaavat itseään ja tavaroitaan kavereihin ja heidän koteihinsa. Itsekin tulee kyselyä lapsilta, että miten he ikään kuin sulautuvat koululuokkaansa. Esim. kouluretkille haluaisi antaa lapselle saman rahamäärän käyttörahaa kuin muillakin luokkatovereilla on käytössä. (Äiti, jolla on 10- ja 8-vuotiaat lapset k2010)

Ja jos kaverit saa naapurissa, niin pitää saada sitten itekkii, että ei voida olla huonompia. (Isä, jolla on 12-vuotias lapsi h2012)

Kuitenkin jos lähipiiriin kuului paljon hemmottelevia vanhempia, myös vanhemmat saattoivat kiinnittää huomioita muiden vanhempien liialliseen hemmotteluun:

On joskus tilanteita jolloin tulee omassa mielessä ihmeteltyä muiden vanhempien valintoja hemmotella lapsiaan ja tuntuu että joskus aikuiset unohtavat mikä on tärkeämpää kuin materiaali. (Äiti, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Usein tämänkaltainen pohdinta sai vastausten perusteella vanhemman pyrkimään hemmottelemaan lastansa vähemmän.

Hemmottelun yhteydessä tuotiin viidentenä yhteiskunnallisena tekijänä esille kasvatuskulttuurissa tapahtunut muutos:

Hemmottelu on sallitumpaa tänä päivänä kuin ennen. Lapsilla pitää olla enemmän kaikkea kuin ennen ja heille annetaan herkemmin periksi. Rajat ovat monella hakusessa. (Äiti, jolla on 8-vuotias lapsi k2010)

Eräessä vastauksessa tätä muutosta kuvattiin suomalaiseseen kulttuuriin suhteutettuna:

Hemmottelu on suomalaisessa kulttuurissa pitkään ollut huonona pidetty asia ja nämä ikivanhat sanonnat ”joka vitsaa säästää, se lastansa vihaa” ovat eläneet pitkään. Koen, että asenteet ovat kuitenkin muuttumassa. (Äiti, jolla on 3- ja 5-

vuotiaat lapset k2012)

Vastauksissa tuotiin kasvatuskulttuurin muutoksiin liittyen lisäksi esille, että perheen yhdessä tekemiä asioita tehtiin aikaisempaa enemmän *lapsilähtöisesti* lasten ehdoilla. Seuraava katkelma pohtiikin lasten asemaa nykyisessä kasvatuskulttuurissa:

No kyllähän lapsia enempi nykyään paapotaan ja niiden asioita otetaan esille, mitä aikaisemmin, että ehkä yhteiskunnassa on semmonen pikku painostus, että lapset on kaiken edellä, mitä aikaisemmin. (Isä, jolla on 8- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

Kasvatuskulttuurin muuttumiseen vaikutti seuraavan katkelman mukaan se, etteivät vanhemmat enää osaa pitää kuria lapsilleen, kun fyysinen kurittaminen on ollut jo kauan kasvatuksesta pois käytöstä:

Ehkä nyky-yhteiskunta vaikuttaa sillä tavoin hemmotteluun, että fyysinen kurittaminen on nykyisin kielletty ja erittäin tuomittavaa. Aiemmin vanhemmat ranskaisivat lapsiaan enemmän fyysisesti. Fyysinen kurittaminen on tietyllä tapaa helppo, nopea ja "laiskan vanhemman" keino saada lapset hiljaisiksi ja kilteiksi. -- nopea keino [nykyään] lopettaa lapsen kiukuttelu on antaa hänelle periksi. -- Lopputuloksena ja lähtöpiste on mielestäni melko samanlainen – vanhempi on väsynyt ja kiireinen ja lapsi kiukuttelee. Ennen vanhaan lapsi "hakattiin hiljaiseksi ja vanhempi sai olla rauhassa. Nykyisin lapselle annetaan periksi – ja vanhempi saa olla rauhassa. (Äiti, jolla on 5- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Edellinen katkelma liittyi vahvasti myös vanhempien vallan rapautumiseen, jonka seuraavassakin katkelmassa todetaan tapahtuneen:

Vanhempien auktoriteetti (tai ylipäänsä kaikenlaiset auktoriteetti) ovat nyky-yhteiskunnassa rapautuneet. (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 12-vuotiaat lapset k2012)

Vanhemmat eivät kuitenkaan kokeneet, että heidän omassa kasvatuksessa heidän valtansa olisi rapautunut. Seuraava vanhempi mietti kasvatuskulttuurin muutosta monelta eri näkökantilta:

Onko tavaroiden ja herkkujen osteskelu huonon omatunnon seurausta, jaksamattomuutta asettaa rajoja ja käydä lukuisia (asiaan niin kuuluvia!) taisteluita, vai mitä? Vai kyllästävätkö lama-ajan kasvatit lapsiaan kaikella kivalla, kun omassa lapsuudessa/nuoruudessa on ollut tiukkaa? (Äiti, jolla on 1- ja 7-vuotiaat lapset k2012)

Edellisessä katkelmassa sivuttiin kasvatuskulttuurin muutoksen ohella vanhemman vallan heikkenemisen sekä vanhempien huonon omatunnon yhteyksiä kulutukseen.

Aineiston vanhemmat kokivat hemmottelun olevan nykyisessä kasvatuskulttuu-

rissa aikaisempaa sallittua. Seuraavassa katkelmassa lapsen hemmottelua verrattiin aikuisten harjoittamaan itsensä hemmottelemiseen:

Hemmottelu on muotisana, joka koskee lasten lisäksi nykyisin ehkä jopa näkyvimmin aikuisia viitaten siihen miten aikuiset käyttävät aikaa ja kuluttavat itseensä. Kuitenkin kun aikuiset hemmottelevat itseään, on lapsiakin hemmoteltava enemmän. Tuntuukin, ettei nykypäivänä mikään enää riitä, ja lapsia hemmotellaan aina erikoisemmilla ja erityisemmillä asioilla – niinpä lopulta mikään ei ole enää erikoista ja erityistä. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi k2012)

Aikuisten itsensä hemmottelemisen koettiin edellisessä katkelmassa väistämättä lisäävän myös lasten hemmottelua. Yhdessä vastauksessa todettiin, kuinka aikuisten itsensä hemmottelu nähdäänkin yleensä pelkästään positiivisena ja ei-tuomittavana toimintana, jossa palkitaan itse itseään ja virkistytään, jotta jaksetaan palata arkeen.

Tämän kasvatuskulttuurin muutoksen vuoksi vanhempien mukaan hemmotellut lapset eivät kehity itsenäisiksi. Tämä liittyy siihen, että hemmottelu vaikuttaisi aikuis-tumisen siirtymiseen aikaisempaa myöhäisemmälle iälle:

Kun aletaan elämään omaa elämää -- se saattaa osoittautua hyvin vaikeaksi, kun sitten ei välttämättä äiti ja isä olekaan kaikkea valmiiksi laittamassa. (Äiti, jolla on 7-vuotias lapsi k2010)

Yhdessä vastauksessa tuotiin esille mielenkiintoista näkökulmaa elintason kasvun yhteydestä ahkeruuteen ja itsenäistymiseen:

Perinteisesti suomalaiset merkkihenkilöt tai eri aloilla muuten menestyneet ihmiset ovat hyvinkin yksinkertaisista tai köyhistä olosuhteista ja itse sitten sitkeästi rakentaneet menestyvän tulevaisuuden. Ovat kai pienenä oppineet, että sitkeällä ja pitkä-jänteisellä työllä on mahdollista saavuttaa menestystä. Mielenkiintoista on seurata millaisia menestyjiä tämä nyt elämämme jokseenkin yltykyläinen aikakausi tuottaa. (Äiti, jolla on 8- ja 10-vuotiaat lapset k2010)

Vastauksessa kuvailtiin siis, kuinka monet nykyajan menestyneistä henkilöistä ovat itse köyhistä oloista peräisin ja tehneet paljon työtä menestyksensä ja varallisuutensa eteen. Nykyään ihmiset ovat varakkaampia, joten kovan työnteon merkitystä ei välttämättä osata enää arvostaa yhtä paljon. Tällöin hyvin toimeentulevien vanhempien lapsista voi tulla aikuisia, jotka eivät osaa itsenäistyä, saati olla ahkeria sekä saavuttaa menestystä.

Kuudentena yhteiskunnallisena tekijänä oli varallisuuden ja elintason nousu. Monet vanhemmat mainitsivatkin näiden tekijöiden vaikuttavan jossain määrin hemmotteluun. Vastauksissa korostettiin usein kuitenkin liiallisen kuluttamisen välttämistä:

Hemmotteluun vaikuttaa varallisuus siten, että on vaikeaa olla ostamatta, koska siihen on varaa. Tarkoitan, että mietin joskus, että miksi en ostaisi, koska minulla olisi rahaa. Olen kuitenkin tietoisesti ollut ostamatta. (Äiti, jolla 2-, 9- ja 10-vuotiaat lapset k2010)

Vähätuloisuuden tai hyvätuloisuuden vaikutusta hemmottelun määrään ei nähty täysin yksiselitteisenä. Varallisuuden kannalta yhdessä vastauksessa korostettiin *pihiyttä*, jonka vuoksi hemmottelu pysyi kurissa. Toisaalta monissa vastauksista taas myönnettiin, että jos ylimääräistä rahaa sattui olemaan, niin silloin mielellään haluttiin ostaa *jotain mukavaa* lapselle. Hemmottelun nähtiin joissakin vastauksissa toteutuvan rahatilanteen mukaan menojen suuruuden vaikuttaessa siihen. Lapsien lukumäärän nähtiin myös vaikuttavan hemmotteluun, sillä perheen koko lisäsi menojen suuruutta.

Aineistossa tuotiin ensinnäkin sitä esille, että hemmottelu oli vähäistä, koska rahaakaan ei ollut paljon ylimääräiseen. Useat vanhemmat kuitenkin totesivat, etteivät he varmaankaan hemmottelisi enemmän vaikka varoja olisikin enemmän:

En usko, että hemmotteluuni ja sen määrään vaikuttaa varallisuuteni. Olen köyhä opiskelija, joten rahaa ei paljon ole. Voi olla, että jos olisin rikkaampi, olisi yllätykseni kalliimpia ja ostaisin herkemmin jonkin pikkujutun kaupasta lapselleni. (Äiti, jolla on 5-vuotias lapsi k2010)

Kyseinen vanhempi kuitenkin ajatteli, että rikkaampana hän saattaisi ostaa lapselleen kalliimpia tavaroita ja enemmän pieniä yllätyksiä. Tällöin olisi siis mahdollisuus ostaa lapselle kalliimpia asioita, mutta vanhempi ei kuitenkaan olisi rikkaampana halunnut hemmotella lastaan enempää kuin nytkään.

Muutama vanhempi taas ajatteli, että jos varallisuutta olisi hieman enemmän, niin hemmottelu voisi olla heidän perheessään yleisempää. Hemmottelun määrään ei vanhemman varallisuus kuitenkaan aineiston perusteella näyttäisi välttämättä vaikuttavan, sillä osa vanhemmista ei halunnut hemmotella, vaikka varaa siihen olikin. Eräs vanhemmista myönsi, että hänen keskimääräistä suurempi varallisuus vaikuttaa lähinnä hänen kulutusvalintoihin:

Ostan laatua enkä määrää. Hemmottelua varten ostetut tavarat ovat sellaisia, joista on iloa pitkäksi aikaa. Turhanpäiväiset tavarat, joilla ei tee mitään enää seuraavana päivänä menevät hukkaan. Varallisuuden vaikutus näkyy siinä, että en mieli paljonko jokin maksaa, vaan pitäisikö se saada. (Isä, jolla on 4-vuotias lapsi k2010)

Varallisuuden avulla kyseisen vanhemman siis oli mahdollisuus hankkia laadukkaampia ja kalliimpia tavaroita halvempien *pikkulelujen* sijaan. Edellisen katkelman kirjoittaja

toi esille myös sen, että hänen varakkuutensa vuoksi lapsi voi harrastaa haluamiaan harrastuksia, vaikka ne olisivat kalliitakin.

Yleisen hyvinvoinnin merkitys tuotiin esille, jolloin yhä useammalla vanhemmalla nähtiin olevan hemmotteluun varaa. Esimerkkejä annettaessa hemmotteleviin vanhempiin liitettiin toisinaan varakkuus:

Kyllä hemmottelu saattaa olla yleisempää hyvätuloisilla, sillä heillä on käytännössä varaa hemmotella lapsi pilalle, on varaa ostaa tavaroita, leluja, vaatteita, tavaroita, harrastuksia jne. (Äiti, jolla on 3- ja 7-vuotiaat lapset k2010)

Nyky-yhteiskunnassa nähtiin rahan arvon merkityksen elintason kasvun johdosta toisaalta kadonneen.

Nykyään syntymäpäivillä 15-vuotias EI tyydy 20e:n, puhumattakaan sitten rippitai YO-lahjasta. Summat ovat tähtitieteellisiä! ... Nykyään ei tiedä mitä lahjaksi antaa, kun itsellä ei rahaa paljoa ole, mutta nykylapset ja -nuoret osaavat jo vaatia suuria lahjoja. (Äiti, jolla on 3- ja 7-vuotiaat lapset k2010)

Seitsemäntenä yhteiskunnallisena hemmotteluun vaikuttavana tekijänä olivat kulutuskeskeisyys, tavarat sekä mainonta. Nyky-yhteiskunnassa kritiikkiä vastauksissa sai paljon osakseen tavarainpaljous sekä kulutuksen korostuneisuus. Tarjonnan nähtiin kasvaneen, joka lisäsi vanhemmille mahdollisuuksia hemmottelemiseen:

-- kyllähän nykyään on aika helppo kaikella tavaralla hemmotella ja ostaa, sillä kaikkea on saatavilla ja itellä taas on taloudellisestikin mahdollisuus sitä tehdä jonkun verran. (Isä, jolla on 8- ja 12-vuotiaat lapset h2012)

Median nähtiin ajavan ja houkuttelevan vanhempia ostamaan tavaroita yhä enemmän yhteisen ajan viettämisen sijaan:

Vaikka yhteisen ajan puuttumisesta usein syyllistetäänkin, niin sitä kuitenkin harvoin ajatellaan hemmotteluna, vaan sellaiseksi nähdään nimenomaan median syyttämien lelumainosten tuotteet ja muut sellaiset kulutustavarat, joiden haluaminen on tehty hyväksyttäväksi, mutta saman kyseisen tavarainomistaminen ei välttämättä olekaan niin hohdokasta. (Äiti, jolla on 2-, 4- ja 6-vuotiaat lapset k2012)

Kyseisen katkelman esittäjä antoi tavaraesimerkkinä lelurobotin, jolla kuvasi tavaralla hemmottelun kuvitteellista toteutumista:

Lapsi tahtoo robotin, koska on nähnyt mainoksen. Vanhemmat ostavat robotin, koska haluavat hemmotella lastaan. Yhteiskunta on tyytyväinen, kun eurot py-

syvät kierrossa. Lapsi leikkii saamallaan robotilla vain hetken, koska liian automaattisesti toimivat robotit ei kauan jaksa kiinnostaa mielikuvitusta kaipaavia ja kehittyviä aivoja. (Äiti, jolla on 2-, 4- ja 6-vuotiaat lapset k2012)

Vanhempi siis piti lapselle hankittua lelua turhana, sillä lapsi kyllästyi leluun hetkessä, vaikka mainos olikin houkuttanut lasta voimakkaasti haluamaan kyseistä lelua. Lelun ei koettu stimuloivan lasta tarpeeksi älyllisesti.

Osa vanhemmista pyrki tietoisesti vastustamaan *kulutussyhteiskuntaa*. Myös eräs hieman myönteisemmin hemmotteluun suhtautuneista vanhemmista kuvasi hemmottelua *ylimääräisen laittamisena ns. turhuuteen*. Televisio ja mainonta saivat mainintoja uusien tavaroiden esille tuojina:

Nyky-yhteiskunta luo varmasti paineita vanhemmille lastensa hemmotteluun, koska media luo kuvaa siitä, mitä kaikkea lapsilla pitäisi tänä päivänä olla (materiaalisesti). (Äiti, jolla on 6-, 10- ja 6-vuotiaat lapset k2012)

Televisiot ja mainonta pursuavat mopoautoja, upeita ja kalliita vaatteita ja leluja, jotka on PAKKO saada tai on out. (Äiti, jolla on 7-vuotias lapsi k2010)

Nyky-yhteiskunta yrittää syöttää ihmisille lasten hemmotteluperiaatteita juuri materialismin tavoin. (Äiti, jolla on 10-vuotias lapsi k2012)

Mainosten nähtiin lisäävän lasten *mankumista* ja *ruinaamista*, joiden avulla lapset saivat toisinaan vanhemmat myöntymään lasten vaatimuksiin. Mainosten avulla hankittiin myös sellaisia tavaroita, joita ei ehkä lopulta olisi tarvittukaan, ja joiden olemassaolosta ei ehkä edes tiedetty ennen mainoksen näkemistä. Mainosten voima sai lisättyä lasten hemmottelusta myös vastoin vanhempien tahtoa:

-- nyky-yhteiskunnassa on hankalaa vältyä joka puolelta tulvivilta "hemmottelun kuvastoilta", jolloin hemmottelu-palkitsemisen merkitys vahvistuu väkisin ulkopuolelta käsin, välillä myös vastentahtoisesti. (Äiti, jolla on 9-vuotias lapsi k2012)

Koko ajan tavaraa saadessa tai rahan arvon merkityksen kadotessa voitiin vanhempien mukaan puhua jo lapselle haitallisesta hemmottelusta. Vanhemmat toivatkin muutamissa vastauksissa esille, kuinka he pyrkivät valistamaan lapsiaan vastuullisiksi ja harkitseviksi kuluttajiksi. Yhdessä vastauksessa kuvattiin, kuinka lapset hankkivat itse isoja hankintoja säästämällä rahaa jopa vuosien ajan. Muutamien vastausten vanhemmat kävivät valistuksellisia keskusteluja kuluttamisesta:

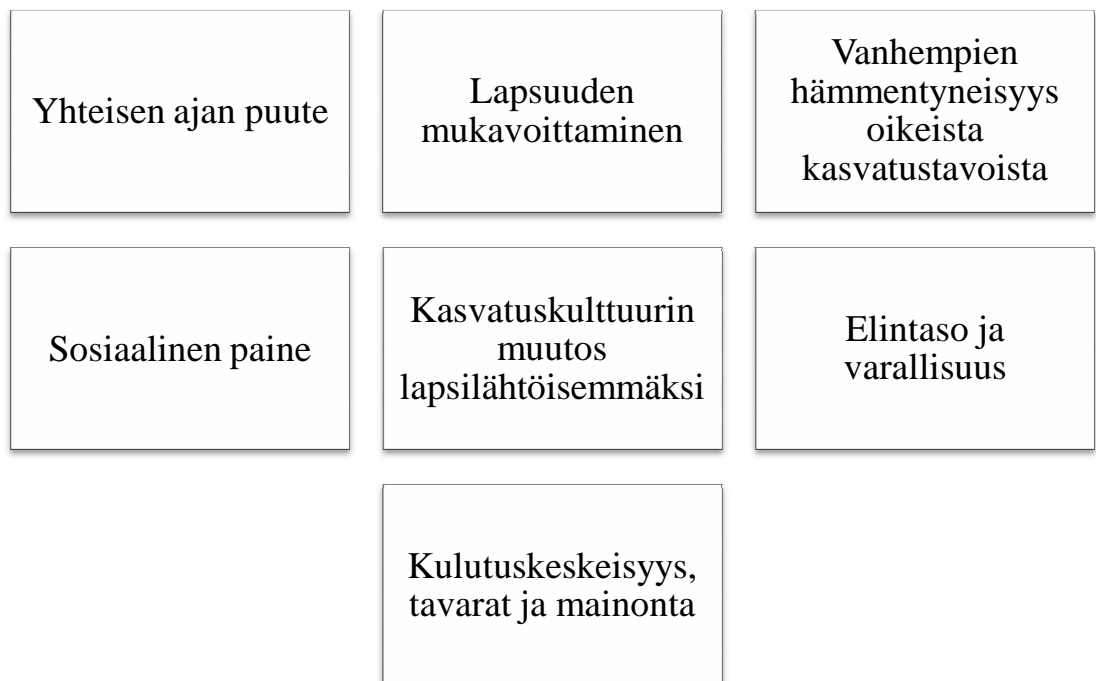
Pohdittiin yhdessä mikä merkitys ja tarve jonkin tuotteen ostamisella on. Poke-

monit jne. jäivät meidän perheessä hyllylle, mutta legot ja playmobilet löysivät meille tiensä. (Äiti, jolla on 12- ja 15-vuotiaat lapset k2010)

Lisäksi eräässä vastauksessa kuvailtiin, kuinka lasten kanssa puhutaan hinnoista, kuluttamisesta, säästämisestä sekä kotitalouden rahojen kulumisesta.

Kuviossa 9 olen havainnollistanut vanhempien mukaan hemmotteluun vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä:

Hemmotteluun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät

KUVIO 9. Kategoriat vanhempien mukaan hemmotteluun vaikuttavista yhteiskunnallisista tekijöistä

10 TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä luvussa esitetään tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja pohditaan niiden merkitystä. Tulosten yhteenvedon jälkeen tulosten merkitykset jakautuvat toisessa alaluvussa kuuteen alalukuun. Ensimmäisessä näistä alaluvuista tarkastelen vanhempien määrittelemää hemmottelun käsitettä, toisessa alaluvussa taas heidän kasvatususkomuksiin hemmottelun seurauksista. Kolmannessa ja neljännessä tulosten merkitysten alaluvuissa keskitytään vanhempien kasvatustyyliin ja kasvatukselliseen valtaan hemmottelussa. Viidennessä tulosten merkitysten alaluvussa käydään läpi vanhempien hemmottelussa tärkeinä pitämiään kasvatusarvoja sekä onnellisuuden yhteyttä hemmotteluun. Kuudennessa alaluvussa tarkastellaan yhteiskunnallisia hemmotteluun vaikuttavia tekijöitä. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

10.1 Tulosten yhteenveto

Vanhempien kasvatususkomuksia ja -käsitteitä hemmottelusta tarkasteltiin 31 kirjoitelman ja neljän haastattelun muodostaman aineiston pohjalta. Aluksi selvitin, kuinka vanhemmat itse määrittivät hemmottelun käsitteen. Vanhempien mukaan hemmottelua on jonkin asian salliminen. Se on myös heidän mukaansa jotain tavallisesta poikkeavaa, sillä se eroaa jotenkin normaalista arjesta. Hemmottelun nähtiin voivan olla myös pieniä asioita, jolloin hemmottelu ei aina välttämättä ollut jotakin liiallista tai esimerkiksi liian suuria rahasummia tai hankintoja. Vanhemmat kokivat hemmottelun käsitteen käsittävän kolme eri ulottuvuutta, jotka olivat maksullisuus, materiaalisuus sekä ajankäytön yhteisyys. Nämä kolme ulottuvuutta ilmenivät vanhempien määrittelemissä hemmottelun ilmenemismuodoissa erilaisina yhdistelminä.

Tutkimuksen päätarkoitus oli kuvailla vanhempien kasvatususkomuksia lasten hemmottelusta. Näitä tutkin kysymällä vanhemmilta heidän uskomuksiin hemmottelun seurauksista. Uskomusten mukaan hemmottelun positiivisia vaikutuksia olivat lap-

sen hemmottelusta saama motivaatio ja nautinto. Nautinnon lisäksi hemmottelun koettiin siis voivan motivoida lasta esimerkiksi tekemään jotakin tai parhaimmillaan jopa oppimaan tekemään jonkin asian. Negatiivisina hemmottelun seurauksina pidettiin hemmottelun aiheuttamaa lisääntyvää tyytymättömyyttä sekä hemmottelusta koituvia ja sen aiheuttamia käytöshäiriöitä. Lisääntyvä tyytymättömyys näkyi vanhempien mukaan lapsessa, vaikka rajoja ei olisi asetettu tavaroiden hankintaan tai sääntöjä käyttäytymiselle. Nämä seikat tuottivat vanhempien mukaan lapsesta kuitenkin vain entistä tyytymättömämmän. Käytöshäiriöistä vanhemmat mainitsivat esimerkiksi itsekeskeisyyden, kiukuttelun sekä huonon käytöksen. Hemmottelun nähtiin voivan muodostaa lapselle sillä hetkellä tai myöhemmin erilaisia persoonallisuuden kehittymisen häiriöitä sekä vaikeuksia siirtyä aikuisuuteen.

Vanhemmat kuvailivat aineistossa kasvatususkomuksiaan myös hemmottelun välttämisen seurauksista. Hemmottelun välttämisen positiivisina seurauksina pidettiin tyytyväisyyttä pienistä asioista sekä tunteiden hallintaa. Hemmottelun puute opetti vanhempien mukaan lapsen arvostamaan pieniä asioita sekä ymmärtämään sen, ettei aina saa kaikkea haluamaansa. Tunteiden hallinta näkyi kasvatususkomusten mukaan erityisesti siinä, että lapsi sietää pettymyksiä, eivätkä kiellot saa lasta tällöin helposti kiukustumaan. Negatiivisina hemmottelun välttämisen seurauksina pidettiin lapsessa kehittyvää arvottomuuden tunnetta sekä mahdollista syrjäytymisen vaaraa. Arvottomuuden kokemisen tunteen nähtiin kehittyvän lapsessa, jos hän ei saanut riittävästi vanhemmiltaan hemmottelua. Sosiaalisen syrjäytymisen nähtiin olevan mahdollista hemmottelun puuttumisen vuoksi, jos lapsella on muihin lapsiin verrattuna liian vähän leluja tai ne ovat epämuodikkaita.

Vanhemmat kuvailivat kolmea erilaista hemmottelun kasvatuksellista tyyliä. Ensimmäinen näistä oli hemmottelu tietoisena ja harkittuna ohjailuna, jossa muodostettiin rajat lapselle. Toinen tyyli oli spontaani ja tunneperäinen hemmottelu, jossa esimerkiksi haluttiin yllättää lasta hemmottelulla tai antaa lapselle jotain tavallisesta poikkeavaa. Kolmas taas oli liiallista sallivuutta sisältävä hemmottelu, jossa ei tarpeeksi asetettu lapsille rajoja ja hankittiin liikaa tavaroita.

Vallan erilaisia käyttötapoja hemmottelemisessa ilmeni aineistossa neljää erilaista. Ensimmäisessä näistä hemmottelu nähtiin palkitsemista jostain suorituksesta, jolloin hemmottelulla oli jokin tarkoitus ja syy. Toinen vallan käytön tavoista oli sellainen, jossa hemmotteluun asetettiin vanhempien toimesta selvät säännöt. Kolmannessa vallan muodossa lapsi ja vanhemmat neuvottelivat yhdessä hemmottelusta. Neljäs val-

lan käyttötapa liittyi muiden läheisten kuin vanhempien toteuttamaan hemmotteluun. Vanhemmilla oli siis jonkin verran valtaa siinä, kuinka paljon he sallivat muiden lapsen läheisten hemmotella lastaan.

Hemmottelussa tärkeinä pidettyjä kasvatusarvoja ilmeni aineistossa kuutta erilaista. Ensinnäkin kasvatuksen piti olla hemmottelusta huolimatta lapsen aktiivisuutta ja ahkeruutta edistävää, eikä tehdä lasta passiiviseksi ja laiskaksi. Toinen kasvatusarvo oli se, että hemmottelu säilyisi lapsen mielestä jonakin erityisenä, eikä muuttuisi itsestään-selvyydeksi. Kolmanneksi vanhemmat halusivat, että hemmottelu voisi olla jotain, mihin liittyisi vanhempien ja lasten välistä yhteistä ajanviettoa, jota pidettiin kaikin tavoin materian hankkimista lapselle parempana. Neljäs kasvatusarvo oli kasvatuksen johdonmukaisuus, jossa rajat pyrittiin pitämään lapsellekin mahdollisimman ymmärrettävinä, eikä niistä pyritty poikkeamaan kovinkaan usein. Viidentenä kasvatusarvona oli lapsen yksilöllisyyden arvostaminen, jossa lasta haluttiin arvostaa ja välittää hänen omana itsenään puutteista huolimatta. Kuudes ja viimeinen arvo oli, että perheen lapset olisivat tasavertaisessa asemassa, eikä toinen lapsi saisi vanhemmilta toista enemmän hemmottelua.

Onnellisuuteen liittyen hemmottelua pidettiin lapselle iloa ja mielihyvää tuottavana. Hemmottelulla nähtiin olevan lapselle myös virkistävä vaikutus, jonka jälkeen lapsi jaksoi jälleen paremmin tavallista arkea. Hemmottelun ei nähty kuitenkaan tuottavan todellista onnellisuutta, vaan sen kuvailtiin olevan parhaimmillaankin vain hetkitäistä tai kokonaan keinotekoisista. Pahimmillaan hemmottelun nähtiinkin tuottavan onnellisuuden sijaan turtumisen tunnetta ja näin ollen olevan turvattomuutta lapselle tuottavaa.

Yhteiskunnallisia hemmotteluun vaikuttavia tekijöitä vanhemmat mainitsivat seitsemän erilaista. Ensinnäkin esimerkiksi pitkien työpäivien aiheuttama yhteisen ajan puute ajoi vanhempia korvaamaan toisinaan tätä puutetta hemmottelulla. Toiseksi lapsuutta haluttiin mukavoittaa hemmottelulla, sillä yhteiskunta koettiin ”kylmänä paikkana”. Kolmas hemmotteluun vaikuttava seikka oli, että vanhemmat olivat hämmentyneitä siitä, millaista ”oikeanlainen” kasvatusta on ja tämän vuoksi sortuivat hemmottelemiseen.

Neljäs yhteiskunnallinen hemmotteluun vaikuttava seikka oli sosiaalinen paine. Tämä syntyi usein siitä, kun vanhemmat ja lapset vertailivat, miten muut vanhemmat hemmottelivat lapsiaan ja mitä tavaroita muiden perheiden lapsille oli hankittu. Viidenes yhteiskunnallinen seikka oli kasvatuskulttuurin muutos, jossa nähtiin kasvatuksen siirtyneen entistä lapsilähtöisemmäksi. Kuudentena aineistossa mainittiin elintason ja

varallisuuden kasvu, joka mahdollisti entistä enemmän hemmottelusta. Viimeisenä vanhemmat kuvailivat kulutuskeskeisyyttä, tavaroiden paljoutta sekä mainoksia erilaisista tuotteista, jotka yhdessä vaikuttivat vahvasti erityisesti tavaralla hemmotteluun.

10.2. Tulosten pohdinta

10.2.1 Hemmottelu vanhempien määrittämänä – liiallista sallivuutta vai arjen yllätyksiä?

Hemmottelua on määritelty useissa eri teorioissa, vaikkakin määritelmät ovat olleet useimmiten melko samansuuntaisia. Vanhemmat määrittivät itse hemmottelun käsitettä hieman teorioita laajemmin. Toisaalta vanhemmat kuvasivat hemmottelua, jollaisena Ehrensaft (1997, 1) piti jonkin asian liian paljon antamista sekä Mamen (2006, 9) kaikenlaisen – myös huonon – käytöksen sallimista. Tällaista hemmottelua tutkimani vanhemmat pitivät lapselle haitallisena. Vanhemmat eivät itse vastausten perusteella juuriakaan tämänkaltaiseen hemmotteluun itse syylistyneet. Liiallista hemmottelua harjoitettiin harvoin ja se oli poikkeuksellista; tai sitten liiallinen hemmottelu oli tapahtunut joskus aikaisemmin, mutta kasvatustoimintaa oli sittemmin muutettu lapsen kehitystä ja tunteiden hallintaa paremmin tukevaksi.

Vanhemmat toivat esille myös Kaplanin (1985, 561–562) määritelmän mukaista hemmottelua, jossa vanhempi tekee lapsen puolesta liikaa asioita, eikä muodosta lapselle riittävästi sääntöjä. Aineiston vastauksissa kuitenkin vältettiin näitäkin hemmottelun muotoja, sillä lapsen haluttiin oppivan tekemään pieniä kotitöitä. Lisäksi sääntöjen ja rajojen uskottiin tuovan lapselle turvaa. Teorioista tutuin vanhemmille oli Hougaardin (2005, 9) curling-vanhemmuuden käsite, jonka kuvaamat vanhemmat pyrkivät tasoittamaan ja harjaamaan lastensa elämää täysin sileäksi, jottei eteen tulisi vastoinkäymisiä. Käsitteen maininneet vanhemmat kuitenkin pyrkivät jyrkästi välttämään kyseistä kasvatustapaa.

Vanhemmille hemmottelun määrittely ei ollut täysin yksinkertainen tehtävä, sillä käsite koettiin monimerkityksisenä. Vanhemmat uskoivat, että jokainen vanhempi käsittää sen hieman omalla tavalla, jolloin se voi tarkoittaa vanhemmille eri asioita. Aineistossa kuvatuista hemmottelun muodoista ei-materiaalisia, ilmaisia ja yhteistä aikaa sisältäviä kuvatessaan vanhemmat eivät pitäneet hemmottelua välttämättä osuvimpana

käsitteenä. Hemmottelu näytti aineistossa silti toimivan tällaisena laaja-alaisena käsitteenä, jollaisena sitä arjessakin usein käytetään.

Vanhemmat kuvasivat hemmottelua toisaalta teorioiden mukaisena haitallisena kasvatustapana, jolloin vanhemmat kuvasivat yleensä joitakin muita vanhempia, jotka hemmottelivat paljon lapsiaan. Toisaalta vanhemmat kuvailivat myös eräänlaista ideaalina pitämäänsä hemmottelua, jossa yritettiin minimoida hemmottelun haitallisia vaikutuksia. Tällöin kyseessä oli satunnaisilla yllätyksillä hemmottelua, joka kuitenkin säilyi vanhempien mukaan kohtuuden rajoissa.

Hemmottelun teorioissa ja vanhempien määrittelyissä hemmottelusta oli yhteistä etenkin hemmottelun näkeminen jonkin asian sallimisena ja jotenkin tavallisesta poikkeavana. Esimerkiksi Pulkkinen (1994, 36) on liittänyt liiallisen sallivuuden hemmotteluun. Mamenin (2006, 19) mukaan hemmottelu poikkeaa tavallisesta arjesta, mutta haitalliseksi se tulee silloin, kun siitä tulee arjessa jatkuvasti toistuvaa. Vanhempien määritelmässä hemmotteluksi laskettiin käytetty kasvatus teorioita herkemmin. Aineiston vanhempien harjoittama hemmottelu ei nimittäin ollut heidän kasvatuksessaan vastausten perusteella juurikaan vallitseva kasvatustapa. Hemmotteluna tunnuttiin siis pitävän sellaista kasvatusta, jossa oli jo vain hieman hemmottelun piirteitä.

Vanhemmat kokivat hemmottelun voivan olla myös pieniä asioita, joten he eivät ymmärtäneet hemmotteluksi vain liiallista materiaalin paljoutta tai liiallista sallivuutta. Nämä hemmottelulla lapselle annettavat pienet asiat viittaavatkin selvästi Järvisen ja Kolben (2002, 15) kuvailemaan hemmotteluun, jota heidän mukaan tarvittaisiin Suomessa enemmän, ja joka tarjoaa pieniä arkisia yllätyksiä lapsille. Tämänkaltaisen hemmottelun nähtiin tuottavan lapselle vanhempien osalta luontevaa huomiointia ja tunnetta siitä, että lapsi voi tuottaa iloa vanhemmilleen. Juuri pienet yllätykset olivat sitä hemmottelua, jota valtaosa aineistossa koki hemmottelun tarjoavan lapselleen, ja jota pidettiin hemmottelun päämääränä.

Vanhemmat kokivat hemmottelun käsitteen käsittävän kolme eri ulottuvuutta, joista kaksi ensimmäistä olivat maksullisuus ja materiaalisuus. Nämä kaksi ulottuvuutta ovat hyvin lähellä Bredehoftin, Clarken ja Dawsonin (2002, 4) hemmottelun kolmea kategoriaa, joista ensimmäiseen eli materiaaliseen hemmotteluun voidaan nähdä liittyvän materiaalisuuden ja maksullisuuden ulottuvuudet. Toista Bredehoftin ym. (2002, 4) kategoriaa eli rakenteellista (ei sääntöjä asettavaa) hemmottelua ilmeni vain hieman aineistossa. Hemmottelu nähtiin silti usein jotenkin tavallisista säännöistä poikkeavana toimintana. Sääntöjen ja rajojen muodostamista eivät aineiston vanhemmat kuitenkaan

kuvailleet varsinaisena hemmottelun ilmenemisen ulottuvuutena, vaan se oli lähinnä hemmottelun ilmenemisen määrää säätelevä tekijä. Hemmottelun rinnalla vanhemmat saattoivat pitää vahvojakin sääntöjä, joihin tavallisesti palattiin pian hemmottelun jälkeen. Sääntöjen ollessa voimassa hemmottelua ilmeni aineiston perusteella vain vähän. Vanhempien erilaisia suhtautumistapoja sääntöihin ja rajoihin kuvailin tarkemmin kasvatustyyliin ja vanhempien valtaan liittyviä tuloksia tarkastellessani (ks. Luvut 8.1 & 8.2).

Kolmatta ulottuvuutta eli ajankäytön yhteisyyttä vastaa Bredehoftin ym. (2002, 4) kategorioista kolmas eli relationaalinen hemmottelu. Tällä tarkoitettiin lasta ylihoivaavaa kasvatusta. Bredehoft, Mennicke, Potter & Clarke (1998, 1) ovat myös laskeet hemmotteluksi liialliseen ajankäyttöön ja yhteisiin kokemuksiin liittyvän hemmottelun. Tällainen hemmottelu on varmaankin lähellä Hougaardin (2005, 9) määrittämää curling-vanhemmuutta, jossa vanhempi pyrkii varjelemaan lasta vastoinkäymisiltä. Aineiston perusteella vanhemmat eivät kuitenkaan vaikuttaneet ylihoivaavilta. Vanhemmat kokivat enemminkin yhteisen ajan puutetta ja pyrkivät aktiivisesti lisäämään yhteistä ”laatu-aikaa”. Yhteistä aikaa saattoi tuottaa materiaallinenkin hemmottelu, jos sama tavara tarjosi jotakin sekä vanhemmille että lapsille.

Yleisesti aikaisemmissa hemmottelun teorioissa ei ole otettu kantaa isien ja äitien hemmottelun eroihin. Hemmottelussa ei ilmennytkään kovin suuria vanhemman sukupuolen aiheuttamia eroavaisuuksia aineiston perusteella. Ainut huomaamani asia oli se, että kaikki tutkimuksen isät kokivat hemmotteluun vahvasti liittyvän tavaroiden hankkimisen. Toki aineiston isien asenteet tähänkin asiaan vaihtelivat positiivisesta negatiivisempaan. Lisäksi isät kokivat hemmottelun voivan olla myös yhteistä ajanviettoa ja sallivuutta. Äideillä taas tuntui korostuvan näiden lisäksi hemmotteluna erityisesti hoivaavuus sekä ruuilla ja muilla herkuilla hemmottelu. Tämän tutkimuksen perusteella toki näistä eroista ei voida kovin paljon päätellä, sillä äitien määrä oli isihin verrattuna kuudenkertainen.

10.2.2 Uskomukset hemmottelun hyvistä ja huonoista seurauksista

Hemmottelua kuvaavissa teorioissa on tavallisesti keskitytty hemmottelun haitallisiin seurauksiin sekä hemmottelun välttämisestä koituviin hyviin seurauksiin. Aineiston vanhemmat taas näkivät hemmottelusta voivan seurata hyviäkin seurauksia ja hemmot-

telun välttämisestä myös huonoja seurauksia. Tosin on muistettava, että kyseessä ovat vanhempien kasvatususkomukset hemmottelusta, jotka ohjaavat vain osittain vanhempien kasvatustoimintaa; ne eivät siis ole ehdottomia tai suoria toimintamalleja (Kempainen 2001, 29).

Hemmottelun seurauksiin liitetyt kasvatususkomukset olivat moninaisia. Hemmotteluun ei kuitenkaan suhtauduttu kovin myönteisesti. Hemmottelun positiivisina seurauksina pidettiin hemmottelun lasta motivoivaa vaikutusta ja hemmottelun tuottamaa nautintoa. Teoriat eivät ole tuoneet hemmottelun hyviä puolia, joten kyseiset kasvatususkomukset voi nähdä vastakkaisina teorian tiedon kanssa. Pulkkinen (1994, 36) mukaan hemmottelua saaneet lapset voivat olla mieleltään positiivisia ja toiminnassaan aktiivisia, mutta he ovat myös epäkypsiä, sillä heiltä puuttuu impulssien kontrollointia, sosiaalista vastuunottoa ja itseluottamusta.

Hemmottelun negatiivisina seurauksina nähtiin hemmottelun aiheuttama lisääntyvä tyytymättömyys ja hemmottelun aiheuttamat käytöksen ja persoonallisuuden kehittymishäiriöt. Nämä uskomukset ovat selvästi teorioiden mukaisia. Lisääntyvää tyytymättömyyttä Mamen (2006, 19) on kuvannut tilanteessa, jossa hemmottelu on toistuvaa, ja lapsi tottuu siihen alkaen vaatia sitä yhä enemmän. McIntosh (1989, 108) on pitänyt hemmottelun huonoina seurauksina itsekeskeisyyttä ja epäkypsää käyttäytymistä. Negatiivisina hemmottelun tuottamina käytöshäiriöinä Bredehoff, Mennicke, Potter & Clarke (1998, 2) ovat maininneet näiden lisäksi narsistisuuden. Hougaard (2005, 9, 64–65) taas toi vaikutuksista esille avuttomuuden, persoonan kehittymisen häiriöt sekä vaikeudet aikuistua. Vanhempien uskomukset hemmottelun käytöshäiriöistä olivat hyvin paljon teorioiden mukaisia, sillä vanhemmat mainitsivat hemmottelun tuottavan itsekeskeisyyttä, kiukuttelua, huonoa käytöstä, kiroilua, narsistisuutta, läheisriippuvuutta, oma-aloitteisuuden vähenemistä sekä ongelmia sosiaalisissa taidoissa. Muutaman maininnan aineistossa sai myös mahdolliset vaikeudet itsenäistyä myöhemmällä iällä.

Hemmottelun välttämisen positiivisina seurauksina pidettiin tyytyväisyyttä pienistä asioista sekä tunteiden hallintaa. Varsinkin jälkimmäisen uskomuksen näkemys vastaa hyvin Pulkkinen (1994, 36) teoriaa, jonka mukaan hemmottelua saaneelta lapselta puuttuu impulssien kontrollointia. Tyytyväisyyttä pienistä asioista taas voisi pitää eräänlaisena Pulkkinen kuvailemana hemmottelun tuottaman epäkypsyyden vastakohtana, sillä tyytyväisyyden voisi uskoa tuottavan lapsessa jonkinasteista kypsyyttä. (Pulkkinen 1994, 36.)

Negatiivisina hemmottelun välttämisen seurauksina aineistossa mainittiin lap-

selle kehittyvä arvottomuuden tunne ja sosiaalisen syrjäytymisen vaara. Ensimmäiseen kasvatustutkimukseen vaikuttaisi vahvasti liittyvän Mamenin (2006, 10) näkemys siitä, kuinka hemmotteleva vanhempi uskoo, että lasta voisi loukata jonkin asian kieltäminen. Tällöin vanhempi voisi myös olettaa, että jonkin lapsen pyytämän tavaran hankkimatta jättäminen tuntuisi lapsesta liian ilkeältä sekä autoritaariselta. Mamenin mukaan hemmottelevat vanhemmat uskovat kieltämisen voivan vahingoittaa lapsen itsetuntoa ja tämän vuoksi välttävät vastuuta rajojen asettamisessa lapselle. Korhonen (2006, 61) on kuvaillut tätä epäröivän kasvatuksen mukana tuomana ylitulkintana lapsen haavoittuvuudesta, jossa vanhempi pelkää tehdä virhettä tai tuottaa lapselleen mielipahaa kieltämällä jotakin asiaa. Aineistossa ilmeni sellaistaakin kantaa, että hemmottelu voisi parantaa lapsen itsetuntoa, jolloin hemmottelematta jättäminen puolestaan voisi heikentää tätä. Osa vanhemmista taas oli täysin vastakkaista mieltä, ettei hemmottelulla voida tuottaa lapselle hyvää itsetuntoa. Pulkkinen (1994, 36) onkin tähän liittyen todennut, että hemmottelua saaneilta lapsilta puuttuu sosiaalista vastuunottoa sekä itseluottamusta. Lapsi siis oppii vastuullisuutta ja itseluottamusta, kunhan vanhempi asettaa hänen kehitykselle sopivat rajat.

Kasvatustutkimukseen arvottomuuden tunteen kehittymisestä liittyy eräänlainen vaara, jos vanhemmat mieltävät hemmotteluksi tavaroiden ostamisen vanhempien osoittaman hellyyden tai yhteisen ajan sijaan. Vanhemmat saattavat tällöin hankkia lapselle lähes kaiken hänen haluamansa, jotta lapsi ei loukkaantuisi. Tällöin vanhemmat välttelevät vastuutaan asettaa lapselle rajoja ja opettaa vastuullisuutta, koska luulevat lapsen loukkaantuvan kieltämisestä (Mamen 2006, 10). Vanhemmilta saattaakin unohdeta, että vanhempien välinpitämättömyys voi oikeasti tuottaa kieltämistä enemmän lapselle arvottomuuden tunnetta. Sallivan kasvatuksen rajojen puuttumisen onkin todettu tuottavan lapsessa turvattomuuden tunteita, häiritsevää käyttäytymistä sekä hylätyksi tulemisen tunteita (Pulkkinen 1994, 36–37; Pulkkinen 2002, 144–145). Välinpitämättömyyden vastakohtana ei tarvitse olla liiallista hemmottelua, kuten Järvisen ja Kolben (2002, 15) kuvailema pienten arkisten yllätysten tuottama lapsen luonteva huomioinen osoittaa.

Syrjäytymisen vaara hemmottelun puuttumisen vuoksi mainittiin suoraan vain yhdessä vastauksessa. Tosin aineistossa puhuttiin samasta asiasta hieman epäsuoremmin myös sosiaalisen paineen käsitteen avulla. Vanhemmilla siis oli eräänlaista painetta hemmotella lasta, kun lapset tai vanhemmat itse vertailivat tuttavaperheissä ilmenevää hemmottelua ja erilaisten tavaroiden hankkimista. Hirsjärvi ja Laurinen (2004,

164–165) ovat kuvailleet tätä hemmottelun puutteesta mahdollisesti seurauksena olevaa sosiaalisen syrjäytymisen vaaraa, jos lapsi saa selvästi muita lapsia vähemmän esimerkiksi leluja.

10.2.3 Hemmottelun kasvatustyyli – aikuis- vai lapsilähtöisyttä?

Vanhempien kuvailemat hemmottelun kasvatustyyli olivat tietoista ja harkittua ohjailua sisältävä hemmottelu, spontaani ja tunneperäinen hemmottelu sekä liiallista sallivuutta sisältävä hemmottelu. Ensiksi mainittua hemmottelua ilmeni aineistossa eniten, sillä vanhemmat pyrkivät siihen, että hemmottelussa olisi rajat. Nämä kasvatukselliset rajat yritettiin tehdä myös lapselle selväksi. Tällaista hemmottelua sisältävää kasvatustyyliä voisi verrata Pulkkisen (2002, 144) luokituksen mukaiseen korosteiseen vanhemmuuteen, jossa on hoivaavuutta, lasten toimintojen seuraamista sekä rajoittavuutta sopivassa suhteessa. Baumrindin (1966, 889–891) luokitusten mukaan tällaisia vanhempia voisi kuvata auktoritatiivisiksi, jotka ovat sopivassa suhteessa rajoittavia sekä sallivia.

Toisaalta tietoista ja harkittua ohjailua sisältävä hemmottelu voisi olla myös kylmää vanhemmuutta, joka on etäistä ja lapsen toimista tietämykseltään vähäistä (Pulkinen 2002, 143–144) tai autoritaarista vanhemmuutta, joka korostaa vanhempien valtaa ja rajoittaa lapsen autonomiaa (Baumrind 1966, 889–891). Aineistossa ei näiden kasvatustyylien piirteitä kuitenkaan ilmennyt, vaikka muutama aineiston vanhempi pyrkikin pitämään hemmottelun mahdollisimman vähäisenä. Vanhemmat eivät olleet kylmiä vanhempia siinäkään mielessä, että olisivat erityisemmin asettaneet rajoja lapselle pelkästään tilanteen hallitsemiseksi. Vanhempien ja lasten välillä ilmeni aineistossa lämmintä ja myönteistä vuorovaikutusta, jolle ominaisena pidetään rajoitusten perustelua ja lapsen näkökulman huomioon ottamista (Pulkinen 2002, 145).

Baumrindin luokituksen sallivasta vanhemmuudesta aineistossa ilmeni hieman sellaista kasvatusta, jossa vanhempi käytti kasvatuksen apuna järkeilyä ja manipulointia saavuttaakseen halutun lopputuloksen (Bredehoft, Mennicke, Potter & Clarke 1998, 3–4). Vanhemmat siis välillä pyrkivät lupaamaan jotakin lapsille, jotta he suoriutuisivat jostakin asiasta hyvin. Sallivasta vanhemmuudesta kuitenkin erottiin siinä, että kyseisillä vanhemmilla säilyivät myös rajat kasvatuksessa.

Spontaanissa ja tunneperäistä hemmottelua edustavissa vastauksissa oli hieman Pulkkisen (2002, 143) luokituksen mukaisen lämpimän vanhemmuuden piirteitä, jossa

on tunneperäistä hoivaavuutta, muttei aina välttämättä täyttää tietämystä lapsen toimista. Kasvatustoiminnan onkin todettu olevan spontaania ja huonosti tiedostettua, kun sitä ohjaavat esimerkiksi ulkoiset olosuhteet tai totutut tavat. Vähäisesti kasvatusta tiedostava vanhempi voikin toimia hetkellisten mielijohteiden varassa, jolloin lapsen omaa etua ei kyetä ajattelemaan. (Hirsjärvi 1981, 68; Pulkkinen 1984, 254.) Vaarana voikin olla, ettei vanhempi tunneperäisen hemmottelun ja hoivaavuuden osoittamisen ohella luo lapselle riittävästi rajoja. Tämänkaltaista hemmottelua aineiston vanhemmilla ilmeni kuitenkin vain satunnaisesti, joten vanhemmilla ei varsinaisesti ollut liian vähän rajoitavuutta lapsille. Spontaani hemmottelu oli tutkittavilla vanhemmilla sekä lapsilähtöistä että aikuislähtöistä. Pulkkinen (2002, 144) on todennut, että lämpimäksi itsensä arvioivat vanhemmat saattavat oikeasti olla liian kiireisiä antaakseen lapsille tarpeeksi aikaa ja huomioidakseen riittävästi lapsensa näkökulmaa. (Pulkkinen 2002, 143–144.) Se voisi olla spontaanin ja tunneperäisen hemmottelun ongelma, vaikka aineiston vanhemmat kyllä pyrkivät kuulemaan lasta ja antamaan paljon aikaa lapselle mahdollisesta kiireestä huolimatta.

Liiallista sallivuutta sisältävää hemmottelua ei ilmennyt kovinkaan paljon aineiston vanhemmilla. Muutama vanhempi myönsi joskus sortuneensa siihen, mutta oli sittemmin vaihtanut kasvatustyyliään. Osa vanhemmista taas koki välillä hemmottelevansa lapsiaan ehkä turhankin paljon ja antavansa liian helpolla periksi. Yhdessä vastauksessa jopa koettiin, että ”lapset olivat saaneet melkein kaiken haluamansa”. Vanhemmilla oli kuitenkin aineistossa vahva pyrkimys, etteivät he asettaisi sallivan vanhemmuuden mukaisesti lapsen toiminnalle liian vähän odotuksia tai vaatimuksia (Baumrind, 1966 889–891). Sallivien vanhempien ei myöskään ole nähty olevan perillä lastensa toimista, eivätkä he ota riittävästi vastuuta kasvatuksesta heidän hyväntahtoisuudestaan huolimatta (Pulkkinen 2002, 144–145). Aineiston vanhemmat erottuivatkin tästä, sillä he eivät juuri pakoilleet kasvatusvastuuta. He eivät myöskään vastanneet liikaa lapsen tarpeisiin. Vapaata kasvatusta tai laiminlyöväää kasvatusta ei aineistossa ilmennyt ollenkaan. Vanhemmat siis valvoivat sääntöjen noudattamista ja rankaisivat sääntöjen laiminlyönnistä – toisin kuin vapaassa kasvatuksessa (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 166).

Vanhemmat pyrkivät olemaan ”mahdollisimman” lapsilähtöisiä. Tällöin he halusivat, että heidän ja lasten välillä olisi lämmintä ja myönteistä vuorovaikutusta, johon kuului rajoitusten perustelua sekä lapsen näkökulman huomioon ottamista (Pulkkinen 1994, 34–35). Sallivaa vanhemmuutta ja siihen liittyvää hemmottelevaa vanhemmuutta

ilmeni aineistossa vain vähän, joten aikuislähtöisyys oli aineistossa myös vähäistä (Pulkkinen 2002, 144–145). Ennemmin aineiston vanhemmat vaikuttivat kamppailevan, etteivät olisi aikuislähtöisiä kiireisyyden, väsymyksen tai jaksamattomuuden takia. Vanhemmat siis etsivät Pulkkisen (1984, 259) mukaisesti ”kultaista keskitietä” sallivuuden ja rajoittavuuden väliltä. Lapselle sopivien rajojen asettamisen lisäksi aineiston vanhemmat halusivat myös osoittaa kasvatuksellaan kiintymystä lapselleen sekä vastata lapsen tarpeisiin (Maccoby 1980, 409–410).

10.2.4 Vanhempien vallankäyttö hemmottelussa

Vanhemmat näkivät aineistossa hemmottelun tapahtuvan ensinnäkin palkitsemisena. Wrongin vallantekniikoiden luokitteluissa palkitseminen kuului auktoriteetin lajeihin (Nuutinen 1994, 49 –50). Vanhempien kanta aineistossa kuitenkin vaihteli siinä, oliko palkitseminen hemmottelua. Hemmotteluna ei pidetty varsinkaan sellaista palkitsemista, jonka lapsi oli vanhemman mukaan ansainnut. Palkkio ei saanut olla kohtuuton tai sitä ei saanut antaa lapselle liian usein. Raja hemmottelun ja palkitsemisen välillä vaikuttaisikin olevan häilyvä. Hemmotteluna nimittäin voidaan nähdä tavallista suurempien rahamäärien antamisella lapselle, jota voitaisiin pitää palkitsemisena (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 165).

Hemmottelua melko lähellä tuntui olevan sellainen palkitseminen, jossa vanhempi ”käytti hemmottelua neuvotteluvälineenä”. Vanhemmat siis neuvottelivat lapsen kanssa hemmottelusta, jolloin lapsi sai esimerkiksi hyvin käyttäytyttyään jonkin palkinnon. Gjerstad (2009, 171) on kuitenkin tähän liittyen korostanut, että palkitsemista voidaan pitää negatiivisena, jos se on ainoa lapsen motivaatiota ylläpitävä lähde. Aineistossa oli jonkin verran tällaisia tapauksia, joissa palkitseminen vaikutti olevan ainut motivaatio lapselle. Tällaisessa hemmottelun käyttämisessä neuvotteluvälineenä on myös hieman piirteitä Wrongin kuvailemasta suostuttelevasta vaikuttamisesta, joka on yksi vallan muodoista (Nuutinen 1994, 49). Puolimatka (2010, 248–249) onkin korostanut, että vanhempien tulisi käyttää valtaa avoimesti, eikä turvautua peitettyihin manipuloivampiin vallankäytön muotoihin.

Toinen vanhempien hemmottelussa käyttämä vallan tapa oli selkeät säännöt sisältävä hemmottelu. Aineiston vanhemmat eivät kuitenkaan käyttäneet kasvatuksessa selkeästi ylivaltaa ja dominointia. Hemmottelussa tärkeänä aineiston vanhemmat pitivät

sitä, ettei lapsi itse osannut määrittää rajojaan, vaan se oli vanhemman tehtävä. Solasaaren (2001, 41) mukaan lapsesta välittävä ja arvomaailmaltaan jämäkkä kasvattaja kestääkin lapsen uhman ja kiukun joutuessaan kieltämään jotain, sillä hän tietää näin pysyttävänsä välttämättömät, lapsen kehitystä suojaavat rajat. Aineistossa ymmärrettiinkin useissa vastauksissa, ettei lapsi osaa määrittää kohtuullisia rajoja.

Siitä huolimatta, että hemmottelulle asetettiin selvät säännöt, vanhempien ja lasten välillä vallitsi lämmintä ja myönteistä vuorovaikutusta. Vanhemmilla vain tosin oli selvästi enemmän päätösvaltaa ja he määrittivät nämä säännöt. Vallan muodoista selkeät säännöt sisältäneessä hemmottelussa näkyi vahvasti auktoriteetti, sillä siinä vallan kohteen eli lapsen oli hyväksyttävä vallan haltijan eli vanhemman vallankäyttö (Gjerstadt 2002, 4). Auktoritatiivisen kasvatustyylin vanhemman tulee asemastaan huolimatta kuitenkin pyrkiä kommunikoimaan lapsen kanssa mahdollisimman tasa-arvoisesti (Maccoby 1980, 410).

Kolmannessa vanhempien aineistossa kuvailemassa vallan muodossa lapsi ja vanhemmat neuvottelivat yhdessä hemmottelusta. Tällainen vanhempien vallan käyttötapa oli yhteistyöpohjaista valtaa. Kasvatuksen kannalta parhaiten vallan on nähty jakaantuvan dialogisessa kasvatuksen suhteessa (Gjerstadt 2009, 23–24). Tässä vallan muodossa lapsi sai osallistua hemmottelusta neuvottelemiseen ja hänellä oli vaikutusvaltaa. Tällöin tutkittavilla vanhemmilla kuitenkin säilyi myös heidän auktoriteetti ja päätösvalta. Tämä vallan käyttötapa kuvasi selvästi kasvatuskulttuurissa tapahtunutta siirtymää demokraattiseen keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin (Korhonen 2006, 51). Lapsen päätösvalta hankintojen suhteen tuli aineistosta myös esille.

Aineiston vanhemmat eivät vaikuttaneet siinä mielessä hemmottelevilta vanhemmilta, jotka olisivat luopuneet vallastaan ja siirtäneet vallan lapsille (Ehrensaft 1997, 244). Tosin vanhempien neuvotellessa yhdessä lapsen kanssa hemmottelussa, kasvatusta oli myös lapsikeskeistä, ja välillä lasten haluille ja vaatimuksille annettiin perheessä etusija (Mamen 2006, 9). Ennemminkin aineiston vanhemmat suhtautuivat asiaan Värriin (2004, 130) mukaisesti: säilyttäen eniten vaikutusvaltaa sellaisten asioiden ratkaisemisessa, joiden jättäminen lapsen vastuulle olisi epäoikeudenmukaista ja lasta laiminlyövä. He siis ymmärsivät kuinka tulee suhtautua ratkaisuihin, joiden hoitamisessa tarvitaan vanhempien kokemusta, tietämystä ja arviointikykyä. (Värri 2004, 129–130.)

Aineiston vanhemmat halusivat nähdä lasta yhä enemmän yksilönä ja kansalaiseksi, jolla on oikeus tulla kuulluksi, kuten Nätinkin (2003, 25) on todennut. Tämä ei

kuitenkaan tuottanut tutkituille vanhemmille kovin paljoa vaikeuksia, vaikka perheessä selkeiden toimintatapojen ja rajojen onkin nähty hämärtyneen lapsen neuvottelukomppanin aseman myötä (Järvinen & Kolbe 2002, 28). Vain yhdessä vastauksessa kuvattiin kyseisen tilanteen aiheuttamaa vaikeutta vanhemmalle. Kyseinen vanhempi koki antavansa lapselleen välillä ”liikaa päätäntävaltaa”, sillä hän ei lapsen kanssa neuvotellessa ”aina edes tiedostanut mitä tapahtuu”. Aineiston vanhemmat eivät kuitenkaan kokeneet, että lapset olisivat saavuttaneet vallasta yliotetta. Mamenin (2005, 9-10) mukaan lasten saadessa yliotteen vallasta vanhemmat alkavat tuntea itsensä avuttomiksi ja riittämättömiksi. Vastauksissa tulikin esille vanhempien kokemaa riittämättömyyden tunnetta. Näin voisi päätellä, että jotkut aineiston vanhempien lapset olisivat saattaneet saada jonkinlaista yliotetta vallasta, vaikka sitä ei vastauksissa juurikaan myönnetty.

Neljäs vallan käyttötapa liittyi muiden läheisten kuin vanhempien itsensä toteuttamaan hemmotteluun. Vanhemmilla oli siis valtaa siinä, kuinka he sallivat muiden ihmisten kuten isovanhempien hemmotella lastaan. Aineiston vanhemmat kokivat, että erityisesti isovanhemmat saivat hemmotella lapsia enemmän kuin vanhemmat itse. Isovanhempien hemmottelutoiminnan kieltämistä pidettiin vaikeahkona. Isovanhemmat eivät kuitenkaan tavallisesti olleet jatkuvasti lasten arjessa mukana, joten hemmottelusta ei nähty koituvan tällöin haitallista ongelmaa. Poikkeuksena aineistossa oli tapaus, jossa lapsi oli isovanhemmilla puolisen viikkoa yökylässä, jonka jälkeen lapsen oli hyvin vaikea palata kotiin rajat sisältäviin arkirutiineihin.

10.2.5 Hemmottelussa tärkeinä pidetyt kasvatusarvot ja koettu onnellisuus

Tutkimuksessa mukana olleet vanhemmat vaikuttivat kasvatustietoisilta vanhemmilta, jotka osasivat nimetä tärkeinä pitämiään hemmotteluun liittyviä kasvatusarvoja. Tutkitavilla vanhemmilla oli käsitys siitä, että hemmottelu on kielteinen ja haitallinen ilmiö. Vanhemmat halusivat toimia Solasaaren (2011, 41) mukaisesti arvojen tarjoajana luomalla lapselleen kasvuympäristön, jossa maailma ja sen johdosta arvojen todellisuus olisi läsnä. He ymmärsivät myös Wolterstoffin (2002, 218) mukaisesti lasten rakastamisen merkitsevän pyrkimystä kasvattaa heistä kypsiä ja vastuullisia toimijoita.

Vanhemmat pitivät tärkeänä kasvatusarvona ensinnäkin sitä, että kasvatusta olisi hemmottelusta huolimatta lapsen aktiivisuutta ja ahkeruutta edistävää, eikä tekisi lasta passiiviseksi. He näkivät kasvatustilanteen siis jossain määrin Puolimatkan (2010, 16,

23) mukaisesti tietoista ohjaamista vaatimana, jolloin kehitys ei ole vain luonnollisten viettien ja vaistojen säätelemää. Ohjauksen tarkoituksena ei myöskään nähty lapsen vapauden pois sulkemista, vaan normatiivisten valmiuksien kehittämistä.

Toinen kasvatusarvo oli hemmottelun säilyminen lapsen mielestä jonakin erityisenä, jolloin se ei muuttuisi itsestäänselvyydeksi. Mamen (2006, 19) on kuvaillut hemmottelun aiheuttavan erityisyyden tunteen katoamista silloin, kun siitä tulee liian usein toistuvaa. Tällöin siitä tulee myös haitallista. Solasaaren (2011) mukaan Schelerin perusarvojen positiivisten arvojen alimman alueen arvoja vanhemmat pitivät kuitenkin tärkeinä, sillä hemmottelun oli tarkoitus tuottaa fyysistä mielihyvää. Hemmottelun tuli siis tähdätä lapsen hyvään oloon. Ilman ohjausta ihmisellä kuitenkin on nähty voivan olla taipumusta ajautua elämään mielihyvähäviöistä elämään. (Solasaari 2011, 35.) Aineistossa kuvailtiin yhdessä vastauksessa ”lapselle tyypillistä hedonistista maailmankuvaa”, josta eteenpäin siirtyminen nähtiin vaativan vanhemman ohjausta.

Kehittyessään lapsi saavuttaakin aktiivisen liikkeen ja kehon hallinnan, jotta hän voi kokea mielihyvää ylempiä ilon ja tyydytyksen tunnetiloja. Tämä liittyi vanhempien tärkeänä pitämään lapsen aktiivisuuden ja ahkeruuden tuottamiseen ja ylläpitämiseen, joiden avulla lapsi voi omaksua Schelerin perusarvoihin kuuluvia mielihyvän arvoja ylempiä elinvoima-arvoja. Aikuisen roolia tarvitaan myös seuraavan eli henkisten arvojen tason saavuttamisessa, jossa oppimista pidetään sivistyksen näkökulmasta mahdollisena. Ylimpänä perusarvojen teoriassahan on pyhän arvoalue, johon kuuluvat persoona-arvon omaksuminen ja pyrkimys kohdella kaikkia tasa-arvoisesti sekä kokea omanarvontuntoa. (Frings 1997, 26–28; Solasaari 2011, 36–38.) Vanhemmat eivät sinänsä tuoneet lapsen sivistymistä arvona esille, mutta halusivat välittää kasvatuksellaan itse tärkeinä pitämiään arvoja lapselle. Yksilöllisyyden arvostamisen kasvatusarvolla pyrittiin arvostamaan lasta ja välittämään hänestä omana itsenään. Tällä pyrittiin saamaan lapsi omaksumaan pyhän arvoalueeseen kuuluvia arvoja, kuten kohtelemaan kaikkia tasa-arvoisesti ja inhimillisesti. Tätä edisti osittain myös vanhempien kasvatusarvo perheen lapsien tasa-arvoisesta asemasta.

Tärkeäksi koettiin, että hemmottelu lisäsi vanhempien ja lasten yhteistä aikaa sekä lapset kokivat hemmottelulla aitoa välittämistä vanhemmilta. Matkustaminen nähtiin yhteisen ajan lisääjänä parempana hemmottelun muotona kuin tavaroiden osto. Matkustamista ei kuitenkaan sinänsä nähty muita yhteisen ajanvieron tapoja parempina, vaikka ne saattoivatkin tuottaa erilaisia elämyksiä. Vanhemmat pitivät myös tärkeänä kasvatuksen johdonmukaisuutta, jossa rajat olisivat selvät, eikä niistä poikettaisi liikaa.

Tämä olikin tärkeä arvo pitämään hemmottelua sopivissa rajoissa.

Vanhemmille oli tärkeää myös se, että lapsi kokee joskus pettymyksiä. Tällöin lapsi on tekemisissä Schelerin arvoteorian negatiivisten arvojen lievimpien arvojen eli aistikokemuksiin liittyvien epämiellyttävien arvojen kanssa (Solasaari 2011, 38). Pettymysten nähtiinkin kasvattavan lasta siihen, että hän kestäisi myös aikuisena eteensä tulevia pettymyksiä. Puolimatka (2004) onkin nähnyt kärsimyksen tietyt muodot välttämättömänä osana kasvua ja kehitystä. Näitä muotoja ovat vaivannäkö, epämielisyys ja pettymykset. (Puolimatka 2004, 298.)

Toisaalta on muistettava, että osa aineiston vanhemmista tuntui pyrkivän välttämään tuottamasta lapsia pettymyksiä hemmottelulla, sillä hemmottelun nähtiin tuottavan arvottomuuden tunnetta (ks. lukua 7.2.2). Ketkään vanhemmat eivät kuitenkaan nähneet epämiellyttävyyden arvoja alempia negatiivisia perusarvoja tavoittelemisen arvoisina. Lapsista ei siis haluttu tulevan saamattomia, fyysisesti kyvyttömiä, sivistymättömiä; eikä myöskään kyvyttömiä arvostamaan moraalisääntöjen merkitystä, soveltamaan niitä itse tai kieltämään persoona-arvoa. (Frings 1997, 28–30; Solasaari 2011, 38.)

Nämä mainitsemani negatiiviset arvot kuitenkin varmasti voisivat olla saavutettavissa liiallisella hemmottelulla, jolla pyrittäisiin torjumaan lapsen pettymyksiä ja tuottamaan pelkästään mielihyvää. Aineiston vanhemmat kuitenkin pyrkivät huolehtimaan niistä asioista, mitä Hirsjärvi ja Laurinen (2004, 163–165) ovat pitäneet kasvatuksessa tärkeänä: eli miten kohdella lapsia ihmisinä, millaista arvomaailmaa heille tulisi välittää ja miten erilaisuuden arvostamista ja pettymysten kestämistä voisi opettaa. Vanhemmat tuntuivatkin ymmärtävän, että lapsen tarpeisiin vastaamisen tarkoituksena on kasvattaa yksilöllisyyttä, itsehallintaa ja itseluottamusta antamalla tukea sekä olemalla myöntöväinen lapsen erityisiä tarpeita kohtaan. (Pulkkinen 1994, 36.)

Hemmottelun koettiin voivan tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää, sekä virkistävän lasta ja auttavan lasta jaksamaan arkea. Tässä mielessä vanhempien kuvailema hemmottelu tuntui muistuttavan sitä, mitä aikuiset tarkoittavat itsensä hemmottelulla, ja mitä esimerkiksi aikuisille suunnatuissa mainoksissa hemmottelulla tarkoitetaan. Yhdessä vastauksessa tuotiinkin esille, kuinka aikuisten elämässä hemmottelulla on vain positiivinen merkitys. Kyseisen vastauksen mukaan aikuiset palkitsevat hemmottelulla itseään saadakseen virkistystä. Useat aineiston vanhemmat näkivät lasta hemmottelun tarkoittavan jossain määrinlaista toimintaa, sillä hemmottelun haluttiin antavan lapsille virkistystä ja olevan lapselle palkkio. Tällöin voidaankin pohtia kokevatko vanhemmat lapsen hemmottelun jokseenkin samanlaisena kuin aikuisten itsensä hemmottelun, vaik-

ka lasten hemmotteluun liitetään enemmän vastuuta. Yhdessä vastauksessa aikuisten itsensä hemmottelemisen nähtiin voivan lisätä myös lasten hemmottelua.

Ilosta, mielihyvystä ja virkistyksestä huolimatta hemmottelun ei kuitenkaan nähty tuottavan todellista onnellisuutta, vaan se oli parhaimmillaankin vain hetkittäistä tai kokonaan ”keinotekoista vanhempien lapsen puolesta tuottamaa onnellisuutta”. Vanhemmat siis pitivät hemmottelun tuottamaa onnellisuutta myyttinä, jolloin se ei ollut itsestään selvänä koettu ja motivoiva mielikuva. Lasten ei siis koettu voivan tulla hemmotteluun sisältyvien halujen vapaan toteutuksen tai aineellisen hyvinvoinnin kasvun myötä onnelliseksi. (Ellul 1975, 95, 98). Sen sijaan vanhemmat uskoivat, etteivät tavarat tee onnelliseksi, vaan lapsi voi turtua niihin. Liiallisen sallivuuden ja rajojen puutteiden taas uskottiin tuottavan turvattomuuden tunnetta lapselle. Tämä on yhteneväinen Pulkkisen (2002 144–145) teorian kanssa, jonka mukaan salliva kasvatus voi tuottaa lapsessa turvattomuuden tunteita.

Ben-Ze’evin (2000) teoriaan suhteutettuna vanhemmat eivät uskoneet hemmottelun voivan tuottavan pitkäaikaisen onnellisuuden mielentilaa, johon kuuluvat hyvinvointi ja menestyminen. Lyhytaikainen onnellisuus sen sijaan koettiin mahdollisena, sillä hemmottelun uskottiin voivan tuoda lapselle iloa ja hetkellistä tyytyväisyyttä. (Ben-Ze’ev 2000, 450.)

Saamistani tuloksista voikin päätellä, ettei tutkimani vanhemmat olleet kasvatustyylyltään runsaasti hemmottelevia vanhempia. He halusivat taata lapsille onnellisuutta, mutta hemmottelun ei pelkästään nähty tuottavan sitä. Vanhemmilla oli kuitenkin mielikuva siitä, että runsaasti hemmottelevat vanhemmat voisivat pyrkiä tekemään lasta onnelliseksi juuri hemmottelulla. Esimerkiksi Ehrensaft (1997, 35) ja Hougaard (2005, 9) ovat kuvailleet hemmottelun voivan liittyä onnellisuuden tavoitteluun.

10.2.6 Hemmotteluun vanhempien mukaan vaikuttavat tekijät nyky-yhteiskunnassa

Melkein kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat myönsivät yhteiskunnan vaikuttavan lasten hemmotteluun. He toivatkin aineistossa esille useita eri yhteiskunnallisia tekijöitä. Ainoastaan kaksi vanhempaa oli sitä mieltä, ettei yhteiskunta vaikuttanut mitenkään heidän omaan kasvatustoimintaansa tai yleisemminkään muiden vanhempien hemmotteluun.

Aineistossa tuotiin paljon esille pitkien työpäivien aiheuttamaa yhteisen ajan puutetta, joka sai vanhemmat välillä korvaamaan yhteisen ajan puutetta hemmottelulla. Usein hemmottelun haluttiinkin olevan sellaista, jossa olisi yhteistä aikaa. Ajan puute vaikutti kuitenkin vahvasti useiden tutkittavien vanhempien omatuntoon. Vastauksissa tuli siis esille Ehrensaftin (1997, 2–4) kuvailemaa vanhemmuuden paradoksia, jossa yhteisen ajan puutetta korvataan hemmottelulla koetun syyllisyyden vuoksi. Vanhemmat olivat tämän paradoksin mukaisesti kiireen takia hieman itsekeskeisiä, mutta hemmottelun takia välillä myös liian lapsikeskeisiä. Aineiston vanhemmilla oli kuitenkin pyrkimys välttää liian lapsikeskeistä hemmottelua.

Kasvatuskulttuurissa koettiin tapahtuneen muutoksen, jossa oli siirrytty kasvatuksessa entistä lapsilähtöisemmäksi. Kasvatuskulttuurin muutosta Korhonen (2006, 51) kuvaili siirtymisenä demokraattiseen keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin, jossa lasta pyritään kuulemaan entistä enemmän. Mamen (2006, 10) onkin todennut yhteiskuntamme globaalien vaikutteiden suosittelleen ja rohkaisevan vanhempia tähän lapsijoh-toiseen kasvatukseen. Hemmottelun nähtiinkin vastauksissa tulleen ajan saatossa hyväksyttävämmäksi. Osa vanhemmista koki, että vanhemmat vain haluavat päästä helpom-malla hemmottelemalla, koska siihen liittyy periksi antamista. Pulkkinen (1994, 36–37) mukaan ilmapiiri voikin säilyä miellyttävämpänä, jos lapsen sallitaan toimia halujensa mukaan.

Vanhemmilla ilmeni hieman hämmentyneisyyttä siitä, millaista ”oikeanlainen” kasvatusta olisi, ja he sortuivat tämän vuoksi lasten hemmottelemiseen. Tästä huolimatta he kokivat hallitsevansa hemmottelun siten, että se kuitenkin pysyi kohtuullisena. Ehrensaft (1997, 7) on kuvaillut tätä hämmentyneisyyttä vanhempien epätietoisuutena oikeasti kasvatustavoista, jonka vuoksi vanhemmat käyttävät jatkuvasti useita lähestymis-tapoja kasvatuksessa. Bredehoftin, Mennicken, Potterin ja Clarcken (1998, 1) mukaan vanhemmilla voikin olla vaikeuksia asennoitua lapseen hänen ikäänsä ja kehitykseensä nähden sopivasti. Tätä vaikeutta aineistossa ilmenikin, sillä entistä lapsilähtöisemmässä tilanteessa ei oltu täysin varmoja, kuinka lasten kanssa tulisi toimia. Vanhempien nimit-täin tulisi yhä olla lapselle opastaja ja ohjaaja kasvattaja, vaikka lapsesta onkin tullut aikaisempaa tasavertaisempi perheen jäsen. Ehrensaftin (1997, 4-5) mukaan vanhemmat kamppailevat ollakseen hyviä vanhempia, mutta eivät löydä siihen tarpeeksi aikaa. Tä-män vuoksi he kokevat jatkuvasti olevan vuoroin erinomaisia vanhempia ja vuoroin kurjasti epäonnistuneita kasvattajina. Tutkittavilla vanhemmilla ilmeni hämmentynei-syyttä vähän myös tällä tavoin.

Tutkittavat vanhemmat arvostivat lapsen tietoa ja kykyä vaikuttaa kulutusvalintoihin, kuten Cook (2004, 150) on todennut. Vanhempien vastuuta silti korostettiin. Lasten vaikutusvalta oli kuitenkin selvästi kasvanut vanhempien tekemiin hankintoihin. Baumanin (2005, 114) ja Schorin (2003, 7) mukaan lasten rooli kuluttajina nykyään on aktiivinen, sillä vanhemmat uskovat lasten tietävän itse parhaiten, mitkä tuotteet ovat heille parasta. Aineiston vastauksissa hankintoja ja lomamatkoja tehtiinkin entistä enemmän lasten ehdoilla ja lapsilähtöisesti, jolloin lapsia kuunneltiin ja heidän kanssa keskusteltiin kulutuspäätöksistä.

Järvinen ja Kolbe (2002, 8) ovat todenneet kasvatuksesta tulleen entistä vaativampi tehtävä. Vanhojen perhe- ja vanhemmuuskäsitysten onkin nähty joutuneen kyseenalaistetuiksi individualismin lisääntymisen vuoksi, jonka vuoksi yksilölliset ja subjektiiviset valinnat ovat korostuneet. Vanhempien käsitykset kasvatuksesta ja vanhemmuudesta ovatkin alkaneet muuttua, jolloin tärkeämmäksi on tullut etsiä itse suuntaa elämälleen ilman valmiita malleja. (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 7; Poikolainen 2002, 23.) Tästä huolimatta aineiston vanhemmilla korostui sellainenkin näkemys, että omilta vanhemmilta ja isovanhemmilta oli opittu hyödyllisiä asioita kasvatuksesta, jolloin kasvatuksen mallia ei kokonaan täytynyt etsiä muualta. Mamen (2006, 34) onkin todennut omien vanhempien kasvatustapojen voivan selittää muunlaisen kasvatuksen ohella myös hemmottelua.

Vanhemmat halusivat mukavoittaa lapsuutta hemmottelulla, sillä yhteiskunta koettiin kylmänä paikkana. Ehrensaftin (1997, 5–6) mukaan elämästä onkin tullut aikaisempaa ennalta-arvaamattomampaa, jolloin yhteiskunta korostaa enemmän voiton tuottamista kuin perhearvoja. Ehrensaftin mukaan vanhempien pelko lapsiensa tulevaisuudesta voisi myös selittää hemmottelua. Aineiston vanhemmat eivät kuitenkaan tuoneet esille pyrkimystä turvata lapsen tulevaisuutta hemmottelun avulla. He eivät siis uskooneet, että hemmottelu voisi taata parempaa tulevaisuutta lapselle. Vastauksissa oli kuitenkin pohdintaa siitä, millainen kasvatusta voisi olla lapsen tulevaisuuden kannalta parasta.

Hemmottelun nähtiin voivan tuottaa lapsille vaikeuksia aikuistua ja itsenäistyä. Kileyn kehittämää Peter Pan-syndrooman käsitettä ei aineistossa suoraan tuotu esille (Boland & Monad 2006, 7–8). Muutamit vanhemmat kuitenkin kokivat, että on mahdollista, että hyvin toimeentulevien vanhempien lapsista voisi tulla Peter Pan-syndrooman kaltaisia aikuisia, jotka eivät osaa itsenäistyä ja tulla vastuullisiksi. Myöskään Elkindin (1988, 3, 6) mukaista lasten pyrkimystä olla entistä aikuisempia ei ilmen-

nyt aineistosta selvästi. Lapsen aseman kuitenkin koettiin muuttuneen perheessä aikaisempaa tasavertaisemmiksi ja päätösvaltaisemmiksi.

Elintason ja varallisuuden kasvun koettiin voivan mahdollistavan nykyvanhempia entistä enemmän hemmotelemaan. Varallisuuden yhteyttä hemmotteluun ei kuitenkaan nähty yksiselitteisenä. Monet totesivat, etteivät hemmottelisi, vaikka olisivat varakkaampia, ja ettei varakkuus vaikuttanut heidän hemmotteluun. Osa vanhemmista kuvasi taas, kuinka hemmottelu saattaisi olla yleisempää, jos varakkuutta olisi enemmän. Voi siis ajatella, että kyse on pohjimmiltaan vanhemman asenteesta. Varallisuus on vain mahdollistava tekijä kalliiden tai useiden tavaroiden hankintaan. Ehrensaft (1997, 4) on nähnytkin hemmottelun yleistyneen erityisesti koulutettujen keskiluokkaisten vanhempien keskuudessa. Tämä havainto hemmottelun ”keskiluokkaisuudesta” voisikin tukea sitä, että hemmottelu ei ole nykyään vain rikkaiden vanhempien ongelma.

Vanhemmat kuvailivat hemmotteluun vahvasti vaikuttavina yhteiskunnallisina tekijöinä kulutuskeskeisyyttä, tavaroiden paljoutta sekä mainoksia tuotteista, jotka yhdessä vaikuttivat erityisesti tavaralla hemmottelamiseen. Esimerkiksi Bennett (2005, 32–33) on kuvaillut jälkiteollisessa yhteiskunnassa kulutuksen ja vapaa-ajan vallitsevaa asemaa, jolloin identiteeteistä on tullut aiempaa moniarvoisempia ja hajanaisempia samalla, kun median valta on lisääntynyt. Mamen (2006, 16) puolestaan on ilmaissut jatkuvan mainosvirran vaikutuksen hemmotteluun. Vastauksista kävi ilmi lasten maailmassa ilmenevää konsumerismin henkeä sekä lapsuuden kulutuskapitalistista luonnetta (Bauman 2005, 112; Langer 2004, 255). Vanhemmat ymmärsivät, että lapsille on ominaista Langerin kuvailema ”alituksen haluamisen kehä”, jossa lapset haluavat herkästi uusia markkinoille tulevia tuotteita, jolloin aikaisemmin markkinoille tulleet tuotteet eivät enää kiinnosta. Vanhemmat kokivat myös, että rahan arvo oli kadonnut nyky-yhteiskunnassa, jolloin esimerkiksi lapset vaativat lahjaksi suuria summia. Vanhemmat pyrkivätkin tarjoamaan kasvatuksellaan lapsille kuluttajavalistusta ja opettamaan heitä vastuullisiksi kuluttajiksi.

Vanhempien kasvatuskomuksien mukaan hemmottelu lisäsi lasten tyytymättömyyttä (ks. lukua 7.2.1). Bauman (2005) onkin kuvaillut aikamme kuluttajayhteiskunnan perustuvan lupaukselle tyydyttää inhimillisiä haluja tavalla, johon mikään aikaisempi yhteiskunta ei olisi kyennyt. Tämä halujen tyydyttymisen lupaus säilyy kuitenkin houkuttelevana vain niin kauan, kun halu pysyy tyydyttämättömänä. (Bauman 2005, 8.) Kuluttajayhteiskunnassa vanhemmat kokivatkin tyytymättömyyden olevan pysyvää.

Vanhemmat kuvailivat vastauksissa lapsien voivan kyllästyä erittäin nopeasti johonkin leluun, vaikka esimerkiksi joku mainos oli ensin saanut lapsen haluamaan sitä. Tällaisina koettiin varsinkin lelut, jotka eivät stimuloineet lapsen älyä. Lisäksi vastauksissa tuli esille Baumanin (2005, 8) mukaisesti sitä, kuinka kulutusyhteiskunnassa pyritään synnyttämään jatkuvasti uusia tarpeita ja haluja lapsille - juurikin uusilla erilaisilla leluilla.

Vanhemmat kokivat myös sosiaalisen paineen voivan vaikuttaa hemmotteluun. Tämä paine syntyi usein siitä, kun vanhemmat ja lapset vertailivat, miten muut vanhemmat hemmottelivat lapsiaan, ja mitä tavaroita muissa perheissä hankittiin lapsille. Cook (2004, 150) onkin tähän liittyen todennut, että vanhempien ja lasten tulisi nykyäänä mukautua kuluttajanormiin, jotta he voisivat säilyttää sosiaalisen elämänsä tervehenkisenä. Tällöin poikkeaminen kulutustavoissa voi herättää herkästi huomiota muissa ihmisissä.

10.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullista tutkimusta arvioidaan luotettavuuden näkökulmasta. Laadullisessa tutkimuksessa on aina kyse tutkijan avoimesta subjektiviteetista ja sen myöntämisestä, että tutkija itse on tutkimuksensa ensisijainen tutkimusväline. Tällöin tutkija itse on pääasiallisen luotettavuuden kriteeri, ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioitavuuden yhteydessä käytetään usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä. Ne eivät monien mielestä sellaisenaan kuitenkaan sovellu laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioitavuuden perusteiksi. (Eskola & Suoranta 2008, 210–211; Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137.)

Eräs tapa tarkastella laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on tarkastella sitä *uskottavuuden, siirrettävyyden, varmuuden ja vahvistuvuuden* näkökulmasta. *Uskottavuudella* tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkistaa hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa vastaavuuden tulkittavien käsityksiin. (Eskola & Suoranta 2008, 211.) Uskottavuus todennäköisesti toteutui tutkimuksessani, sillä kirjoitelmat olivat selkeästi kirjoitettuja sekä haastattelut tarkasti litteroituja. Haastatteluissa minulla oli mahdollisuus kommunikoida haastateltujen kanssa kasvokkain. Sähköpostin kautta taas oli mahdollisuus kysyä kirjoitelmin vastanneilta, jos kirjoitelmissa olisi ilmennyt jotain epäselvyyksiä. En nähnyt kuitenkaan tälle tarvetta yhdenkään kirjoitelman kohdalla. Uskottavuutta lisätäk-

seni käytin aineistokatkelmia, jotta tutkittavien oma ääni pääsi esille. Pysin myös siihen, etten ylitulkitsisi aineistoa, vaan tarkastelin aineistoa vanhempien itse antamien merkitysten mukaisesti.

Tutkimustulosten *siirrettävyydellä* tarkoitetaan tutkimustulosten yleistettävyyttä, joka on mahdollista laadullisessa tutkimuksessa tietyin ehdoin (Eskola & Suoranta 2008, 211–212). Siirrettävyyden kriteeri toteutuu jossain määrin tässä tutkimuksessa. Kaikille vastaajille ja haastateltaville annettiin täysin samat ohjeet, enkä antanut kenellekään vastaajista mitään lisäohjeita. Kirjoitelmapyyntöni kysymykset laadin selkeiksi ja mahdollisimman neutraaleiksi. Tällöin kaikille vastaajille oli samat orientoivat ja johdattelevat kysymykset. Erityisesti kirjoitelmien avulla sain aineistoon melko kattavan ja monipuolisen valikoiman vanhempien kasvatususkomuksia hemmottelusta. Kirjoitelmien avulla olikin mahdollista saada informanteja enemmän tutkimukseen mukaan kuin pelkästään haastatteluja tekemällä. Laajaa siirrettävyyttä ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa tavoiteltu.

Varmuudella tarkoitetaan sitä, että erilaiset ennakoimattomat sattumatekijät eivät vaikuttaisi tutkimuksen tuloksiin. Lisäksi sillä tarkoitetaan tutkijan ennakkoletusten huomioon ottamista. (Eskola & Suoranta 2008, 212.) Tutkijan subjektiiviset näkemykset vaikuttavat tutkimusprosessissa, vaikka tutkimuksessa pyritäänkin heijastamaan tutkittavien maailmaa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 18). Tässä tutkimuksessa en voinut kontrolloida kirjoitelman kirjoittajien ajankohtaa tai kirjoitustilanteita. Voi kuitenkin olettaa, ettei ainakaan kovin useaa kirjoittajaa häirinnyt mikään satunnainen tilannetekijä. Harva vanhempi nimittäin aloittaisi siinä tapauksessa edes kirjoittaa vastaan, kun ajankohdan pystyi valitsemaan itse.

Tutkimuksen teon kannalta pidetään tärkeänä sitä, että tutkija tiedostaa tutkimuksen tekoon liittyvät omat taustasitoumukset. Tällöin on mietittävä omia ennakkokäsityksiä tutkittavasta aiheesta sekä sitä, miten nämä ennakkokäsitykset voivat vaikuttaa tutkimusta tehtäessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.) Olen pyrkinyt siihen, ettei ennakkoletukseni vaikuttaisi ainakaan tietoisesti tulosten tulkintaan. Minulla itselläni ei ole lapsia, joten ainakaan täysin omakohtaiset kokemukset lapsen hemmottelusta eivät olleet vaikuttamassa. En myöskään koe, että minua olisi erityisen paljon hemmoteltu lapsena. Olen kuitenkin nähnyt hemmottelua itse lähipiirissäni, joten minulla oli ehkä hieman ennakkoletuksia tutkimusta aloitettaessa. Ennakkoletukseni saattoivat vaikuttaa kirjoitelmapyyntöni sekä teemahaastattelurungon kysymysten muotoilussa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei tosin pyritäkään täydelliseen objektiivisuuteen.

Objektiivisuus nähdään sitä vastoin laadullisessa tutkimuksessa syntyvän tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta. (Eskola & Suoranta 2008, 17). Kysymykset olivat kuitenkin avoimia sekä koin niiden esittämisen tarpeellisiksi, jotta kirjoitelmissa käsiteltäisiin kaikkia niitä asioita, joita halusin tutkia. Kirjoitelmapyyntö ohjeissa ilmoitettiin silti, että kirjoitelman saa kirjoittaa vapaasti ja kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata, jos ei halua. Haastatteluissakin kysymyksiin vastaaminen oli vapaaehtoista. Kirjoitelmapyyntö sekä haastattelurungon kysymyksissä pyrittiin selkeyteen ja yksitulkintaisuuteen. Tämän vuoksi ei esimerkiksi kysytty suoraan vanhemman hemmottelussa käyttämästä kasvatustyylistä tai kasvatuksellisen vallan käyttämisestä hemmottelussa, sillä kyseiset käsitteet olisivat saattaneet olla vanhemmille liian teoreettisia, epäselviä ja kaukana arkiajattelusta olevia.

Vahvistuvuudella tarkoitetaan, että tulkinnat saavat tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista (Eskola & Suoranta 2008, 212). Olen vertaillut tuloksiani aikaisempiin hemmottelusta muodostettuihin teorioihin. Olenkin todennut saamani tulosteni tukevan niitä melko vahvasti. Tutkimastani ilmiöstä eli lasten hemmottelua koskevista vanhempien kasvatuskomuksista ei kuitenkaan löytynyt aikaisempia tutkimuksia.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuskohdetta tilastolisten säännönmukaisuuksien sijaan. Tällöin aineiston koko ei määräydykään niihin perustuen. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on se, että tutkijan tavoitteena on kartoittaa hänen tutkimaansa ilmiötään. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä käytetään saturaa-tion käsitettä, jolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä. Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertautua aineistossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 181.) Aineistoa oli yhteensä 35 vanhemmalta, joten kylläntymistä tapahtui siten, että lähes kaikki tutkimuksen keskeiset teemat alkoivat toistua. Kylläntymistä tapahtui jo kandidaatintutkimani aineistossa kuudennentoista kirjoitelman kohdalla. Uutta aineistoa tuli siinä mielessä riittävästi, että myös kandidaatintutkimastani eroaviin eli tähän tutkimukseen uusina otettujen teemojen tiimoilta tapahtui kylläntymistä.

Laadullisessa tutkimuksessa kaikki tapaukset nähdään ainutlaatuisina ja yleisen nähdään toistuvan yksityisessä. Yksityistä tapausta tutkimalla kyllin tarkasti saadaan näkyviin myös se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.) Tähän olen pyrkinyt myös omassa tutkimuksessani tekemällä analyysin tarkasti ja huolellisesti sekä tuomalla aineistosta esille erilaisia yksityiskohtia ja poikkeamia.

Yksi tapa tarkastella laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on triangulaatio, joka yksinkertaistaen tarkoittaa erilaisten metodien, useamman tutkijan näkökulman, useiden tiedonlähteiden tai erilaisten teorioiden yhdistämistä tutkimuksessa. Triangulaation avulla tutkimukseen pyritään saamaan syvyyttä, jolloin tutkittava ilmiö voidaan nähdä useasta eri näkökulmasta. Triangulaation ongelmana pidetään kuitenkin sitä, ettei sen avulla voida määritellä totuuden paikkansapitävyyttä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143–144). Tässä tutkimuksessa triangulaatio näkyy ensinnäkin erilaisten teoreettisten näkökulmien yhdistämisessä, joita ovat esimerkiksi kasvatususkomukset, hemmottelu, kasvatustyyli, vanhempien valta ja yhteiskunnan vaikutus hemmotteluun. Tutkimusmenetelminä olen käyttänyt sekä kirjoitelmia että haastatteluja kerätäkseni tietoa samasta ilmiöstä eri menetelmin. Tutkittavat olivat kuitenkin eri henkilöitä haastatteluissa ja kirjoitelmavastaajina. Kahdella eri menetelmällä pyrin selvittämään hieman sitä, erosivatko haastateltujen tutkittavien vastaukset jollain tavalla kirjoitelmien vastauksista.

Vanhempien kasvatususkomusten tutkiminen onnistui varsin hyvin. Vanhempien kasvatususkomuksia tuli aineistoon runsaan monipuolisesti. Teemahaastattelut antoivat mahdollisuuden vaikuttaa haastateltaviin pyytämällä tarkennuksia ja suuntaamalla haastattelun kulkua lisäkysymyksillä. Pääpaino kuitenkin oli kirjoitelmissa, joita teki selvästi suurin osa tutkimukseen osallistuneista. Kirjoitelmat olivat hieman vapaammin kirjoiteltuja, sillä kysymyksiin sai vastata avoimesti ja kaikkiin kysymyksiin ei tarvinnut vastata. Tämän vuoksi kirjoitelmissa saattoi ilmetä yllättävämpiä näkökulmia, sillä tutkijan vaikutus vastauksien muodostumisessa oli teemahaastatteluun verrattuna hieman pienempi.

Kirjoitelmalla vastanneista osa saattoi käyttää tuntejakin vastaamiseen, joten kirjoitelman kirjoittaneilla oli mahdollisuus pohtia asioita kauemmin ja ehkä jopa syvällisemmin. Toisaalta täytyy muistaa, ettei kirjoitelman teko sovi sellaisille ihmisille, jotka eivät ole tottuneet tuottamaan kirjoitettua tekstiä. Kirjoitelman kirjoittaminen voikin olla joillekin ihmisille liian työlästä. Tosin joillekin taas kirjoitelmalla vastaaminen voi tuntua haastattelua mieluisemmalta vastaamistavalta. Eri tavoin kerätyt aineistot tuottivat sisällöltään hyvin samantyyllisiä vastauksia, joten menetelmät eivät tuottaneet eroavaisuuksia vastauksiin. Aineiston vastaukset vaikuttivat avoimilta, eikä niistä ilmennyt merkkejä, että vanhemmat olisivat pyrkineet ainakaan kovin vahvasti sosiaaliseen suotavuuteen. Vaikka aina onkin mahdollista, että tutkittavat ovat jossain määrin kaunistelleet vastauksia. Voi siis olla, etteivät jotkut vastaajina olleet vanhemmat esimerkiksi

halunneet myöntää hemmottelevansa lapsiaan joskus myös runsaasti. Karjalainen ja Siljander (1997, 66) ovat todenneet, että käytännön kasvatuksessa sanojen ja tekojen välillä voi ilmetä ristiriitaa, jolloin puhe ei vastaa tekoja. Haastatteluiden ilmapiiri oli rento, jolloin luottamuksellisen suhteen luominen onnistui haastattelutilanteissa.

Haastatteluja tehdessä tärkeä ominaisuus haastattelijassa on neutraalius. Tästä syystä on keskeistä kiinnittää huomiota haastattelukysymysten muotoiluun, minimoida haastattelijan vaikutus vastauksiin ja esittää kysymykset samalla tavalla (Ruusuvuori & Tiittula, 2005 44–45). Tutkimuksen haastattelurunko oli kehitetty siten, ettei siinä ollut johdattelevuutta, vaan haastateltavat saivat vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti. Neutraalius ilmeni myös siinä, etten haastatteluissa kommentoinut haastateltavien puheenvuoroja, vaikka esitinkin tarkentavia lisäkysymyksiä ja pyysin havainnollistavia esimerkkejä. Lisäksi pyrin olemaan osoittamatta minkäänlaista kasvatustieteellisen asiantuntijan asemaa suhteessa haastateltavaan, jotta haastateltavat olisivat mahdollisimman avoimia ja rehellisiä haastatteluissa. Täyttä varmuutta ei kuitenkaan voida saada siitä, ovatko haastateltavat vältelleet puhumasta jostain liian arkoina pitämistään tutkimuksen aihepiiriin liittyvistä asioista. Kirjoitelmalla vastanneisiin henkilöihin tutkija ei ainakaan konkreettisella läsnäolollaan vaikuttanut arkojen asioiden kertomatta jättämiseen, sillä kirjoitelmat kirjoitettiin ilman tutkijan kohtaamista. Mahdollista on sekin, ettei tutkimukseen ole halunnut osallistua jotkut vanhemmat, jotka itse kokevat olevansa runsaasti hemmottelevia vanhempia.

Kasvatususkomuksia tutkittaessa täytyy muistaa, että ne ohjaavat vain osittain vanhempien kasvatustoimintaa. Ne eivät siis ole ehdottomia tai suoria toimintamalleja. Uskomukset ovat myös vaikeasti määriteltävissä ja piiloisia, joten niiden avulla on lähestulkoon mahdotonta yksiselitteisesti osoittaa, miten ne vaikuttavat yksilöiden käyttäytymiseen. (Kemppainen 2001. 29, 153.) Tämän vuoksi en ole tässä tutkimuksessa pelkästään kasvatususkomuksista päätellyt, miten vanhemmat käytännön toiminnassaan hemmottelevat lapsiaan. Johtopäätöksiä onkin tämän vuoksi tehty myös siitä, miten vanhemmat ovat itse kuvailleet hemmottelun tapahtuvan. Siltikään tämä tutkimus ei tarjoa yleistettävää tietoa lapsen hemmottelun todellisesta ilmenemisestä tai sen yleisyydestä Suomessa, sillä hemmottelua on tutkittu vain vanhempien kasvatususkomuksien ja käsitysten kautta.

Tutkimuksessa pyrittiin hankkimaan aineistoa sekä isiltä että äidiltä, jotta tutkimuksen kohdejoukkona voitaisiin pitää vanhempia. Tarkoitus oli saada molempien sukupuolten edustajia, jotta erilaiset näkökulmat pääsevät esille. Tutkimuksen tavoite ei

kuitenkaan ollut korostaa sukupuolten vastausten välisiä eroja tai vertailla niitä keskenään. Yleisesti ottaen äidit vaikuttivat huomattavasti halukkaammilta osallistumaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuneista äitejä oli 30 ja isiä viisi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet isät tulivat mukaan lumipallo-otannon kautta. Isiä ei siis lähtenyt mukaan tutkimukseen eri ainejärjestöjen sähköpostilistoille tai kasvatukseen liittyville keskustelupalstoille lähetettyjen kirjoituspyyntöjen avulla. Tämän tutkimuksen luotettavuutta isien suhteellinen vähyys ei kuitenkaan liiemmin haitannut.

Toinen huomioitava seikka tutkimukseen osallistuneissa oli, että aineistosta kolmetoista kirjoitelmaa 31:stä oli vastauksia ainejärjestöjen sähköpostilistoille ja keskustelupalstoille laitettuihin kirjoitelmapyyntöihin. Näistä osa siis oli kasvatustieteen tiedekuntaan kuuluvien oppiaineiden opiskelijoita, jotka saattavat olla ”tavallisia” vanhempia keskimäärin kasvatustietoisempia. Kaikista vastauksista ei kuitenkaan käynyt ilmi, mitä ainetta kyseinen vastaaja opiskeli, tai ne olivat vastauksia keskustelupalstalle olleeseen kirjoitelmapyyntöön. Kolmestatoista vastauksesta tiettävästi kuusi oli kasvatustieteellisen tiedekunnan opiskelijoita ja kaksi yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan opiskelijoita. Kasvatustieteellisten aineiden opiskelijoiden määrä pysyi siis suhteellisen pienenä koko vastaajajoukkoon verrattuna, joten se ei aiheuta tutkimuksen luotettavuudelle varsinaista ongelmaa.

10.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Hemmottelun ilmenemisessä riittää varmasti tämänkin tutkimuksen jälkeen tutkittavaa Suomessa sekä muualla. Hemmottelun tutkiminen myös vastaisuudessa voisi vähentää hemmottelun käsitteeseen liittyvää mahdollista epä tietoisuutta ja hämmennystä. Tutkimukseni aineistosta saadun kuvan perusteella hemmottelu ei vaikuta olevan kuitenkaan kasvatuksen suurimpia ongelmia, joita voisivat olla esimerkiksi vanhemman välinpitämättömyys, lapsen hyljeksintä, perheriidat ja alkoholinkäyttö. Silti hemmottelun luonnetta ongelmana ei pidä myöskään vähätellä. Hemmottelu nimittäin vaikuttaa kuitenkin asettavan kasvatukselle nykypäivänä haasteen, josta kuitenkin pyritään selviytymään. Aineistossa ei vaikuttanut olevan kovin montaa runsaasti hemmottelevia vanhempaa, joten äärimuodossa hemmottelua ilmenee todennäköisesti pienellä murto-osalla vanhemmista.

Hemmotteluun vanhempien liittämää kasvatususkomuksia tutkimalla ei kuiten-

kaan saada tarkkaa kuvaa siitä, kuinka yleistä hemmottelun ilmeneminen tutkittavien vanhempien kasvatustoiminnassa on. Useimmat vanhemmat vaikuttivat aineiston perusteella kuitenkin antavan paljon aikaa 4–12-vuotiaille lapsilleen ja osoittavan välittämistään muilla tavoin kuin pelkillä tavaroilla hemmottelemalla. Erilaisten rajojen ja sääntöjen ylläpito koettiin myös tärkeänä. Tästä huolimatta lähes kaikki vanhemmat varmasti nykypäivänä miettivät jollain tapaa omaa kantaansa hemmotteluun, sillä heistä useimmat kokevat jollain tavalla hemmottelevansa lastaan. Olkoonkin, että usein kyse on enemmän satunnaisesta piirteestä kasvatuksessa kuin vallitsevasta kasvatustyylistä.

Hemmottelua voisi tutkia ensinnäkin enemmän koko perheen näkökulmasta. Tällöin myös lasten käsityksiä voisi tutkia. Muutamissa vastauksissa vanhemmat mainitsivat jossain yhteyksissä lapsen kanssa hemmottelusta puhumisen tai kuvailivat mitä asioita heidän lapsensa pitivät hemmotteluna. Hemmottelu ei siis ole välttämättä lapsille tuntematon käsite, jolloin lapsen näkökulma voisi täydentää vanhempien käsityksiä hemmottelusta. Valkosen (2006) väitöskirjassa tutkittiin 5–6-luokkalaisten lasten vanhemmuuskäsityksiä hyvistä isistä ja äideistä. Tutkittujen lasten mukaan hyvän vanhemman ei tullut hemmotella lasta liikaa (Valkonen 2006, 48). Tämän tutkimuksen vanhemmat myös kuvailivat paljon yhteistä aikaa hemmotteluna, joten hemmottelua voisi ehkä tutkia myös suhteessa laatuajan käsitteeseen. Tällöin voisi selvittää, kuinka vanhemmat kokevat esimerkiksi laatuajan eroavan hemmottelusta.

Toiseksi hemmottelua olisi mahdollista tutkia myös vanhempien kasvatuskomuksien ulkopuolelta. Tutkimus voisi tällöin olla esimerkiksi hemmottelun ilmene-
misen tutkimista kvantitatiivisen tutkimuksen avulla. Määrällinen tutkimus voisi tarjota yleistettävämpää tietoa siitä, kuinka yleistä hemmottelu Suomessa on, ja minkä kokoisena ongelma lapsen hemmottelu voidaan pitää. Kvantitatiivinen tutkimus voisi myös paljastaa isien ja äitien eroavaisuuksia hemmottelun luonteessa tai sen määrässä. Tämä tutkimus ei pyrkinyt tarkastelemaan isien ja äitien eroja hemmottelussa, vaikkakin aineisto antoi ymmärtää, että isät saattoivat liittää hemmotteluun äitejä vahvemmin tavaroiden ostamisen; ja äidit taas hoivaavuuden sekä herkuttelun.

Kolmas mahdollinen jatkotutkimusehdotus voisi olla hemmottelun lähestyminen teorialähtöisemmin. Tällöin tutkimuksesta saisi tarkemman kuvan siitä, millaista kasvatustyyliä vanhemmat todellisuudessa käyttävät. Tutkimusta olisi hyvä tehdä vaikkapa Pulkkisen tai Baumrindin kasvatustyyliuokitusten pohjalta. Tämän tutkimuksen aineiston puitteissa ei voida tarkkaan sanoa, mitä kasvatustyyliä tutkittavat vanhemmat käyttivät, sillä lähestymistapa oli fenomenografinen, ja tarkastelu suuntautui teoriaoh-

jaavasti kasvatustyyliin ja muihin käsityksiin hemmottelusta ja siinä ilmenevistä kasvatustyyleistä.

Neljäs tutkimusmahdollisuus voisi olla tutkia runsaasti hemmottelevia vanhempia haastatteluilla sekä observoimalla, jos tutkijalla vain on mahdollisuus päästä kentälle. Tällöin voitaisiin tutkia runsaasti hemmottelevia perheitä, joille hemmottelu tuottaa ongelmia. Tämä tosin saattaa vaatia tutkijalta toimimista kliinisen psykologian ja lapsipsykiatrian kentällä, jotta runsaasti hemmottelevia vanhempia saisi tutkittaviksi. Tällaisella tutkimuksella voisi saada selville siihen, millaista lapsen hemmottelu Suomessa pahimmillaan on kasvatuksen ongelmana. Tällaisen tutkimuksen luoma kuva voisi olla hyvin erilainen kuin tämän tutkimuksen tuottama, jossa tutkitut vanhemmat pyrkivät pitämään hemmottelun kohtuullisena tukeakseen lapsen kehitystä, mutta samalla he kuitenkin halusivat osoittaa lapsilleen riittävästi välittämistä.

LÄHTEET

- Ahonen, S. Fenomenografinen tutkimus. 1995 Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.): Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Bauman, Z. 2005. *Liquid Life*. Cambridge: Polity.
- Baumrind, D. 1966. Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development* 37 (4), 887-907. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<http://persweb.wabash.edu/facstaff/hortonr/articles%20for%20class/baumrind.pdf>> Viitattu 13.10.2011.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Bennett, A. 2005. *Culture and everyday life*. London: Sage.
- Ben-Ze'ev, A. 2000. *The Subtlety of emotions*. Cambridge: MIT Press.
- Boland, D. & Monod, E. 2007. Special issue on philosophy and epistemology: a "Peter Pan syndrome"? *Information Systems Journal* vol.17 (1), 133–141.
- Bredehoft, D., Mennicke, S., Potter, A. & Clarke . J. 1998. Perceptions attributed by adults to overindulgence during childhood. Saatavilla pdf-muodossa <URL:http://www.overindulgence.info/Documents/Reprint_Study1.pdf> Viitattu 12.4.2010.
- Bredehoft, D., Clarke, J. & Dawson, C. 2002. Relationships between overindulgence and parenting attributes: implications for family life educators. Viitattu <URL:http://overindulgence.info/Documents/NCFR_2002_OverindulgenceReport.pdf> Viitattu 22.1.2012.
- Cook, D. 2004. Beyond either/or. *Journal of Consumer of Culture* vol.4 (2), s.147-153.
- Darling, N. & Steinberg, L. 1993. Parenting style as a context: an integrative model. *Psychological bulletin* 113 (3), 487–496. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<http://www.oberlin.edu/faculty/ndarling/lab/psychbull.pdf>> Viitattu 19.11.2011.
- Ehrensaft, D. 1997. *Spoiling Childhood: how well-meaning parents are giving children too much – but not what they need*. New York: Guilford Publications.
- Elkind, D. 1988. *The hurried child: growing up too fast too soon*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Ellul, J. 1975 *The new demons*. New York: Seabury Press. Saatavilla pdf-muodossa

- <URL:<http://contra-mundum.org/books/NewDemons.pdf>> Viitattu 22.10.2011.
- Ellul, J. 2004. Perspectives on our age: Jacques Ellul speaks on his life and work. Toronto: Anansi.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Frings, M. S. 1997. The mind of Max Scheler: the first comprehensive guide based on the complete works. Milwaukee, WI: Marquette University Press.
- Gjerstad, E. 2009. Valta kotikasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 225. Väitöskirja. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19890/valtakot.pdf?sequence=1>> Viitattu 30.3.2010.
- Goodnow, J. 1996. From household practices to parent's ideas about work and interpersonal relationships. Teoksessa S. Harkness & C. Super (toim.): Parent's cultural belief systems. New York: The Guilford Press, 313–344.
- Harkness, S., Raeff, C. & Super, C. 2000. Variability in the social construction of the child. San Francisco: Jossey-Bass.
- Harkness, S. & Super C. 1996. Introduction. Teoksessa S. Harkness, & C. Super (toim.): Parent's cultural belief systems. New York: The Guilford Press, 1–26.
- Hirsjärvi, S. 1980. Kasvatustietoisuus ja kasvatuskäsitteet. Teoreettinen tarkastelu. Tutkimusraportteja 88. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S. 1981. Aspects of consciousness in child rearing. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2004. Lempeästi mutta lujasti - Suomalaisia sanontoja ja arkiuskomuksia kasvatuksesta. Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hougaard, B. 2005. Curling-vanhemmat ja lapsityrannit. suom. Vainikainen, V. Helsinki: WSOY.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Tampere: Gaudeamus.
- Järvinen, K. & Kolbe, L. Murros mahdollisuutena. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen

- (toim.): Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, 7–31.
- Kakkori, L. & Huttunen, R. 2011. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://joyx.joensuu.fi/~rhuttun/fenomenografia2011.pdf>> Viitattu 28.5.2011.
- Kaplan, H. 1985. The four ways to pamper a child. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*. vol.41 (4), 560–563. Saatavilla pdf-muodossa <URL:
- Karjalainen, A. & Siljander, P. 1997. Pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Teoksessa P. Siljander (toim.): *Kasvatus ja sosialisatio*. Helsinki: Gaudeamus, 66–76.
- Kempainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 190.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.): *Perhe-elämän paletti - vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Juva: PS-kustannus, 47–68.
- Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.): *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 51–69.
- Langer, B. 2004. The business of branded enchantment. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.119.3996&rep=rep1&type=pdf>> Viitattu 12.11.2011.
- Maccoby, E. 1980. *Social development. Psychosocial growth and the parent-child relationship*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Maccoby, E. & Martin, J. 1983. Socialization in the context of the family: parent-child interaction. Teoksessa E. Hetherington (toim.): *Handbook of child psychology: Vol 4. Socialization, personality and social development*. New York: Wiley 1-101.
- Mamen, M. 2006. *The Pampered child syndrome: how to recognize it, how to manage it, and how to avoid it: a guide for parents and professionals*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Marton, F. Phenomenography. 1994. Teoksessa T. Husén & T. N. Postlewaite (toim.): *The international encyclopedia of education: Vol. 8*. Oxford: Pergamon 1994. Saatavilla html-muodossa: <URL:<http://www.ped.gu.se/biorn/phgraph/civil/ma>

- in/lres.appr.html> Viitattu 28.5.2011.
- McIntosh, B. 1989. Spoiled child syndrome. *Pediatrics* vol. 83 (1), s. 108-115. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<http://oikosistemata.yolasite.com/resources/ped-83-108-mcintosh-1989-spoilchilidsynd.pdf>> Viitattu 22.1.2012
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Nuutinen, P. 1994. Lapsesta subjektiksi: tutkimus vallasta ja kasvatuksesta. Joensuu: Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 18.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Ojakangas, M. 1998. Lapsuus ja auktoriteetti - Pedagogisen vallan historia Snellmannista Koskenniemeen. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ojala, E. 2011. Arvot, tosiasiat ja sivistys. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.): Arvot kasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 7–16.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 239. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia - vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsinki: Yliopistopaino. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182. Väitöskirja. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/poikolainen/kasvatus.pdf>> Viitattu 28.3.2010.
- Pulkkinen, L. 1977. Kotikasvatuksen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.): Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY, 26–45.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä - Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otava.
- Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi
- Puolimatka, T. 2005. Usko, tieto ja myytit. Helsinki: Tammi

- Puolimatka, T. 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat: minuuden rakentamisen filosofia. Ryttylä: Suunta-kirjat.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.): Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, Gummerus Kirjapaino, 22–56.
- Scheler, M. 1985. Formalism in ethics and non-formal ethics of values: a new attempt toward the foundation of an ethical personalism. Evanston: Northwestern University Press.
- Schor, J. 2003. The business of branded enchantment. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.iasculture.org/HHR_Archives/Commodification/5.2CSchor.pdf> Viitattu 12.11.2011.
- Solasaari, U. 2011. Arvot, rakkaus ja rajat. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Arvot kasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 30–41.
- Thompson, K. 1986. Beliefs and ideology. Chichester: Horwood.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf>> Viitattu 6.5.2012.
- Värri, V-M. 2004. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Tampere: Tampere University Press.
- Wolterstoff, N. 2002. Educating for life: reflections on Christian teaching and learning. Grand Rapids, Mich: Baker Academic.

LIITTEET

LIITE 1: 2010 kerätyn aineiston kirjoitelmapyyntö

Kirjoituspyyntö kaikille 4–12 -vuotiaan lapsen vanhemmille!

KIRJOITELMAPYYNTÖ

VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET LAPSIEN HEMMOTTELUA KOSKIEN

Kirjoita vapaamuotoisesti uskomuksistasi, ajatuksistasi ja kokemuksistasi hemmotteluun liittyen.

Olen Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen opiskelija ja olen tekemässä Proseminaari-tutkielmaa vanhempien kasvatususkomuksista lapsen hemmottelua koskien. Käsittelen hemmottelua enimmäkseen lapselle tavaroiden hankkimisen näkökulmasta. Aihetta ei ole kovin paljon tutkittu, joten olen erittäin kiitollinen jokaisesta saamastani kirjoitelmasta!

Koetko hemmottelevasi lapsiasi ja jos, niin millä tavoin hemmottelet?

Kuvaako palkitseminen ja/tai sallivuus lasta kohtaan kuinka hyvin hemmotteluasi?

Mitä ajatuksia, uskomuksia ja mielipiteitä hemmottelu sinussa herättää?

Vaikuttaako hemmotteluun tai kasvatustoimintaasi ylipäänsä kirjoitettu kasvatukseen liittyvä tieto, aikaisemmat kokemukset kasvatuksesta vai lähipiirisi kanssa käydyt keskustelut?

Vaikuttaako hemmottelutoimintaasi sosiaalinen taustasi tai varallisuus ja jos niin millä tavoin?

Vertaatko toimintaasi tuttaviesi harjoittamaan lasten hemmotteluun tai heidän suhtautumiseen hemmottelua koskien?

Koetko hallitsevasi kuinka hyvin hemmottelua vai vaikuttaako siihen myös jollain tavoin lapset tai nyky-yhteiskunta (esim. kuluttamisen korostaminen)?

Kysymyksiin ei ole pakko kaikkiin vastata, vaan niiden on tarkoitus johdattaa kirjoituksen tekoa. Tyyllillä tai tekstin pituudella ei ole väliä, joten kirjoitus saa olla hyvin vapaamuotoinen. Kaikki vanhemmat vaan rohkeasti ja avoimin mielin kirjoittamaan! Vanhemmillekin tällainen pienimuotoinen kasvatukseen liittyvä pohdiskelu on varmasti hyödyllistä ja antoisaa.

Saamani tekstit käsittelen täysin luottamuksellisesti. Kirjoitelmat tulevat vain minun käyttöni, eikä tekstejä voi tunnistaa lopullisesta raportista. Minulta voi kysyä lisätietoa tutkielmasta.

Toivon saavani tekstisi 29.4. 2010 mennessä. Liitä mukaan sukupuolesi (jos ei tule ilmi muuten), ikäsi ja lapsen ikä/ lasten iät.

Kirjoitelman voi lähettää sähköpostilla: joona.j.laitinen@jyu.fi

Ystävällisin terveisin Joona Laitinen

LIITE 2: 2012 kerätyn aineiston kirjoitelmapyyntö

Kirjoituspyyntö 4–12 -vuotiaan lapsen vanhemmille!

KIRJOITELMAPYYNTÖ

VANHEMPIEN KASVATUSUSKOMUKSET LASTEN HEMMOTTELUSTA

Kirjoita vapaamuotoisesti uskomuksistasi, ajatuksistasi ja kokemuksistasi hemmotteluun liittyen.

Hei

Olen kasvatustieteen opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja olen tekemässä Pro gradu-tutkielmaa vanhempien kasvatustieteen tutkimuksista lasten hemmottelua koskien. Tutkin hemmottelua sekä tavaroiden antamisen sekä yleisen sallivuuden näkökulmista. Aihetta ei ole kovin paljon tutkittu, joten olen erittäin kiitollinen jokaisesta saamastani kirjoitelmasta!

Mitä ajatuksia, uskomuksia ja mielipiteitä hemmottelu sinussa herättää?
 Mitä positiivisia ja mitä negatiivisia seurauksia hemmottelusta voisi olla lapselle?
 Mitä kasvatukseen liittyviä arvoja ja periaatteita pidät tärkeinä?
 Kuinka koet onnellisuuden liittyvän hemmotteluun?
 Koetko, että nyky-yhteiskunta vaikuttaa jollain tavalla hemmotteluun?
 Koetko hemmottelevasi lapsiasi, ja jos niin millä tavoin hemmottelet?
 Minkälainen merkitys sinulle on lapsen palkitsemisella?
 Entä koetko missä määrin olevasi salliva vanhempi?

Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata, vaan niiden on tarkoitus enemmänkin johdattaa kirjoittamista. Tyyllillä tai tekstin pituudella ei ole väliä, joten kirjoitelma saa olla hyvin vapaamuotoinen. Kaikki vanhemmat rohkeasti ja avoimin mielin kirjoittamaan!

Saamani tekstit käsittelen täysin luottamuksellisesti. Kirjoitelmat tulevat vain minun käyttöni, eikä teksteistä voi tunnistaa kirjoittajaa lopullisesta raportista. Minulta voi myös kysyä lisätietoa tutkielmasta, jos jokin askarruttaa.

Toivon saavani tekstisi 31.3.2012 mennessä. Liitä mukaan sukupuolesi (jos ei tule ilmi muuten), ikäsi ja lapsen ikä/lasten iät.

Kirjoitelman voi lähettää sähköpostilla: joona.j.laitinen@student.jyu.fi

Ystävällisin terveisin Joona Laitinen

LIITE 3: Tutkimuksessa käytetyt ainejärjestöjen sähköpostilistat

Jyväskylän yliopiston ainejärjestöjen sähköpostilistat:

abakus@lists.jyu.fi

akti@lists.jyu.fi

asterix@lists.jyu.fi

chem@lists.jyu.fi

bio_opiskelijat@lists.jyu.fi

dumppi-tiedotus@lists.jyu.fi

emile@lists.jyu.fi

fokus@lists.jyu.fi

gerop@lists.jyu.fi

guberna@lists.jyu.fi

imago@lists.jyu.fi

linkki@lists.jyu.fi

looppi@lists.jyu.fi

markk-ktm@lists.jyu.fi

matikka@lists.jyu.fi

musa@lists.jyu.fi

nasta@lists.jyu.fi

nefa-jkl@lists.jyu.fi

nt-info@lists.jyu.fi

ope@lists.jyu.fi

otsoni@lists.jyu.fi

parku@lists.jyu.fi

porssi-jasenet@lists.jyu.fi

rana@lists.jyu.fi

sane@lists.jyu.fi,

stimulus@lists.jyu.fi

sos-lista@lists.jyu.fi

syrinx@lists.jyu.fi

tekory@lists.jyu.fi

tiltti@lists.jyu.fi

varkaat@lists.jyu.fi

ynnaajat@lists.jyu.fi

Helsingin yliopiston ainejärjestön sähköpostilista:
peduca-lista@helsinki.fi

Tampereen yliopiston ainejärjestön sähköpostilista:
mentor@uta.fi

Oulun yliopiston ainejärjestön sähköpostilista:
kt@kasope oulu.fi

LIITE 4: Teemahaastattelurunko**Teema 1: Vanhempien suhtautuminen hemmotteluun ja kasvatususkomukset hemmottelusta**

Mitä ajatuksia ja mielipiteitä hemmottelu sinussa herättää?

Millaisia uskomuksia sinulla on hemmottelusta?

Mitä positiivisia seurauksia hemmottelusta voisi olla lapselle?

Entä mitä negatiivisia seurauksia hemmottelu voisi tuottaa lapselle?

Teema 2: Arvot ja onnellisuus

Mitä kasvatukseen liittyviä arvoja ja periaatteita pidät tärkeinä miettiessäsi hemmottelua?

Kuinka koet onnellisuuden liittyvän hemmotteluun?

Teema 3: Nyky-yhteiskunnan vaikutus hemmotteluun

Koetko, että nyky-yhteiskunta vaikuttaa jollain tavalla hemmotteluun?

Teema 4: Hemmottelu kasvatustyylin ja vallan näkökulmista

Koetko itse hemmottelevasi lapsiasi, ja jos niin millä tavoin?

Minkälainen merkitys sinulle on lapsen palkitsemisella?

Koetko missä määrin olevasi salliva vanhempi?